

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1934.

Första kammaren.

Nr 35.

Onsdagen den 23 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollen för den 16 innevarande månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 263, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till tilläggsstat för budgetåret 1933/1934, i vad den rör anslag till statliga och statskommunala reservarbeten samt till främjande av bostadsbyggnad.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 264, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom;

nr 265, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående domänverkets organisation;

nr 266, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under »Utgifter för kapitalökning» gjorda framställning om nedsättning av räntan för lån från vissa statens utlåningsfonder i vad rör jordbruksärenden jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 267, i anledning av väckta motioner om billigare djursjukvård.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av väckt motion om utvidgning av de i lagarna om kommunalstyrelse på landet och kommunalstyrelse i stad förekommande jävsbestämmelserna; samt

nr 18, i anledning av väckt motion angående viss reformering av tryckfrihetslagstiftningen.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående elektrifiering av banorna Laxå—Charlottenberg, Södertälje södra—Eskilstuna med bilinjer och Uppsala—Gävle jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. elektrifiering av vissa statsbanor.

I en den 28 februari 1934 till riksdagen avlåten proposition, nr 199, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till elektrifiering av banorna Laxå—Charlottenberg, Södertälje södra—Eskilstuna med bilinjer och Uppsala—Gävle för budgetåret 1934/1935 under utgifter för kapitalökning anvisa dels under rubriken Statens affärsverksamhet, Statens järnvägar, ett reservationsanslag,

Ang. elektrifiering av vissa statsbanor. (Forts.)

att utgå av lånemedel, av 11,000,000 kronor, dels ock under rubriken Fonden för förlag till statsverket, A. Anslag till allmänna arbeten, att utgå av lånemedel med kort amorteringstid, ett reservationsanslag av 4,000,000 kronor.

I anledning av nämnda proposition hade i två likalydande motioner, väckta den ena, nr 317, inom första kammaren av herr *N. Andersson* m. fl. och den andra, nr 563, av herr *J. Olofsson* i Digernäs m. fl., hemställts, 1) att riksdagen med bifall i övrigt till Kungl. Maj:ts proposition nr 199 måtte i stället för till banlinjen Uppsala—Gävle till påbörjande av elektrifiering av banlinjerna Bräcke—Långsele och Bräcke—Östersund för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag, att utgå av lånemedel, av 3,000,000 kronor; 2) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning av frågan om en ny sträckning av norra stambanan mellan Alby och Bräcke.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

a) att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag och med avslag av herrar Anderssons m. fl. och Olofssons i Digernäs m. fl. motioner (I: 317 och II: 563), i vad de avsåge elektrifiering av linjerna Bräcke—Långsele och Bräcke—Östersund, måtte till elektrifiering av banorna Laxå—Charlottenberg, Södertälje södra—Eskilstuna med bilinjer och Uppsala—Gävle för budgetåret 1934/1935 under utgifter för kapitalökning anvisa

1) under rubriken Statens affärsverksamhet, Statens järnvägar, ett reservationsanslag, att utgå av lånemedel, av 11,000,000 kronor;

2) ett reservationsanslag av 4,000,000 kronor;

b) att omförmälda motioner (I: 317 och II: 563), i vad de avsåge utredning om ny sträckning av norra stambanan mellan Alby och Bräcke, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Borell, Bagge, Thelin, Volrath Tham, Persson* i Falla, *Skoglund* och *Olsson* i Staxäng, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

a) att förevarande proposition 199 och de i ämnet väckta motionerna (I: 317 och II: 563), i vad de avsåge elektrifiering av linjerna Bräcke—Långsele och Bräcke—Östersund, ej måtte av riksdagen bifallas;

b) att omförmälda motioner — — — — — föranleda;

2) av herrar *Hamrin, Jonsson* i Lycksele och *Olofsson* i Digernäs, vilka ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som i denna reservation angivits, och avslutas med en hemställan,

a) — — — — —;

b) att riksdagen i anledning av förenämnda motioner (I: 317 och II: 563) måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning av frågan om en ny sträckning av norra stambanan mellan Alby och Bräcke.

Herr **Andersson, Nils**: Det finns en reservation vid detta ärende, avgiven av herrar *Hamrin, Jonsson* i Lycksele och *Olofsson* i Digernäs, och då jag inte kan upptäcka någon av reservanterna från denna kammare närvarande, så tillåter jag mig i egenskap av en av motionärerna i frågan om den påtänkta banomläggningen mellan Alby och Bräcke att fästa uppmärksamheten på denna reservation och yrka bifall till densamma. Som herrarna finna, är den mycket försiktigt hållen och utmynnar endast i en begäran om utredning.

Frågan bragtes på tal vid förra riksdagen genom en motion av herr *Olofsson*

Ang. elektrifiering av vissa statsbanor. (Forts.)

i Digernäs, men motionen blev avslagen, sedan den avstyrkts av järnvägsstyrelsen. Även nu är förslaget avstyrkt. Emellertid skulle det enligt motionärernas och reservanternas mening vara skäl i att göra en utredning, så att man verkligen finge bestämt besked, om det vore lämpligt och möjligt att göra denna uträtning av linjen, vilken, om den kan genomföras, skulle betyda åtskillig tidsvinst för resande på övre Norrland. Det är onekligen åtskilliga olägenheter förknippade med Ange säckstation, där man måste åka in och ut åt samma håll, och där en tidsödande omväxling måste ske. Dessa olägenheter skulle bortfalla om linjen fick en rakare sträckning från Alby till Bräcke.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Bagge: Herr förste vice talman! Den föreliggande frågan om en utsträckning av elektrifieringen också till sådana banor, där den i stor utsträckning inte är räntabel, har sin speciella bakgrund, som är gemensam för övrigt för denna och de olika anslagsfrågor, som komma före i det följande utskottsutlåtandet. Samtliga dessa anslag gälla ju kapitalökningar för de affärsdrivande verken, och de ha alla tillkommit på samma, enligt min mening, något säregna sätt. Intet av anslagen återfanns i de affärsdrivande verkens vanliga petita, som ingåvos till regeringen, utan de ha tillkommit på regeringens tillskyndan utöver de anslag, som de affärsdrivande verken ha ansett vara nödvändiga för sin rörelse och lämpliga att framläggas i årets statsverksproposition. För en vanlig människa förefaller det ju onekligen något egendomligt, att sedan ledningen för ett affärsdrivande verk inkommit med begäran om de anslag den ansett vara nödvändigt, så kommer den myndighet, som har att framlägga förslag om anslagen, tillbaka till verket och säger: Ja, men skulle inte herrarna i alla fall kunna finna på några ytterligare utgifter, som vi kunde föreslå årets riksdag? Redan detta att regeringen i en tid som den nuvarande har stimulerat till ytterligare utgiftskrav förefaller att utgöra en anledning att se litet noggrannare på saken. Ur vanliga ekonomiska synpunkter synes det som sagt egendomligt. Ett verk kan ju alltid ha önskemål på lager, som det skulle vilja se uppfyllda, om bara ekonomin tillåter det.

Om man skall söka förstå detta till synes rätt obegripliga förhållande, får man erinra sig regeringens allmänna finanspolitiska inställning, ty det är naturligtvis däri som hela saken bottnar. Denna innebär ju, att man under en depressionsperiod bör söka åstadkomma en så stor offentlig upplåning som möjligt för kapitalutgifter. Nu skall jag vid detta tillfälle inte gå in på spörsmålet i stort, det är ju lämpligare att göra i ett annat sammanhang, och inte heller skall jag fästa mig vid, huruvida regeringens konjunkturpolitik överhuvud taget har lyckats. Jag vill bara påpeka en enda sak, och det är, att hela motiveringen för regeringens finanspolitik inte längre är aktuell. Vi leva ju inte för närvarande under en industriell depression. Vi ha stora svårigheter på olika håll, men den industriella konjunkturen har förbättrats undan för undan ända sedan i höstas. Jag skulle kunna anföra en rad synnerligen övertygande siffror på detta, men jag vill inte ta kammarens något spridda uppmärksamhet i anspråk för den saken. Om någon emellertid skulle vara tveksam, så ber jag bara vederbörande att ta del av de senaste siffrorna, för april månad, vilka på alla punkter otvetydigt visa, att vi inte leva under en industriell depression utan under en industriellt uppåtgående konjunktur, kanske att vi på sina håll rent av äro uppe i en högkonjunktur. Därför finns inte längre underlag för den av regeringen anförda motiveringen för att driva fram kapitalutgifter för de affärsdrivande verken, som i och för sig inte äro nödvändiga för tillfället, och det förefaller mig därför ligga i öppen dag, att

Ang. elektrifiering av vissa statsbanor. (Forts.)

det inte ur några synpunkter är förnuftigt att med denna motivering godta sådana förslag som de här föreliggande. Regeringens plan gick ju ut på att öka de offentliga arbetena med hjälp av upplåning under depressionen och sedan minska dem i motsvarande grad under uppgångstiderna. Jag skulle vilja fråga: När skall man överhuvud taget göra en minskning, om inte nu? Ingen människa vet hur konjunkturen kan komma att ställa sig om ett eller annat år, inte ens för nästa år äro vi säkra på läget, men vad vi veta är, att för närvarande ha vi ingen depression. Hur går det med hela den plan för de offentliga arbetena, som regeringen har velat lägga till grund för sin politik, om man forcerar och åter forcerar under uppgångstider för att sedan inte ha något kvar, när nedgångsperioden kommer igen, annat än arbeten som äro ännu olämpligare ur dessa synpunkter än de som nu föreligga?

För min del har jag under många år varit livligt intresserad av att få en bättre planering i förhållande till konjunkturerna av de offentliga arbetena. Jag har emellertid aldrig vågat gå längre än att tänka mig ett sådant saker-nas tillstånd, att de offentliga arbetena inte forceras under högkonjunkturer, när alla klutar sättas till inom det privata näringslivet, och att de inte tillåtas stagnera under nedgångstider, utan att man försöker hålla det hela något så när jämnt. Detta förefaller mig i varje fall vara ett praktiskt genomförbart program. Men detta minimiprogram är numera inte regeringens, utan regeringens politik är den vi alla klandrat förr i världen, nämligen att forcera de offentliga arbetena under en industriell uppgångskonjunktur, varmed följer mycket mindre möjligheter att bibehålla dem under en säkerligen återigen kommande depression.

Dessa arbetens sammanhang med hela konjunkturläget gör också att deras motivering ur arbetslöshetssynpunkt får en annan innebörd. Inte heller beträffande den saken skall jag i dag gå i detalj, ty den hör ju ihop med en större fråga, utan jag vill bara stryka under en sak, som väl i och för sig är ganska uppenbar, nämligen att arbetslösheten fått en ny karaktär i och med att depressionen inom industrien håller på att släppa och vi snarare för tillfället befinna oss i en god konjunktur. Den arbetslöshet som alltjämt finns kvar utgör ett problem, som kräver en annan behandling, än den arbetslöshet som sammanhänger med konjunkturförhållandena och med depressionen. När konjunkturerna nu börja förbättras, så framträder i stället för konjunkturarbetslösheten en arbetslöshet som är tämligen oberoende av konjunkturerna och därför kanske på sätt och vis ännu allvarligare än den vi haft tidigare. Den rest av arbetslöshet som nu finns kvar har fått en i viss mån permanent karaktär. De arbetslösa, som alltjämt finnas på de områden, där konjunkturerna ha förbättrats, kunna inte längre tänkas få sysselsättning på samma områden i samma utsträckning som förut. Såvitt jag förstår är enda möjligheten att råda bot på en sådan permanent arbetslöshet att få en omflyttning av arbetskraft, och under den tid denna pågår, får man försöka hjälpa de arbetslösa på bästa möjliga sätt ur synpunkten att de inte skola läsas fast vid områden, där de i framtiden i alla fall inte kunna tänkas få sin bärgning. Den bästa formen att göra detta är genom reservarbeten, ty dessa låsa inte fast arbetskraften på de gamla områdena, utan om de skötas rimligt och riktigt, medföra de ökad rörlighet för arbetskraften överhuvud taget. Om vi skola fortsätta med att understödja ett program, vars syfte endast är att ge sysselsättning åt arbetskraft på samma område som förut, fast detta inte längre är räntabelt, så komma vi till fullkomligt överskådliga konsekvenser. Jag vet inte vart det skulle bära hän med en sådan politik.

Vad beträffar det nu föreslagna anslaget för elektrifiering skulle det väl närmast vara avsett att minska arbetslösheten inom verkstadsindustrien, ty

Ang. elektrifiering av vissa statsbanor. (Forts.)

det är ju dit huvudparten av pengarna skulle gå i form av beställningar. Man har sagt, att fackföreningarnas arbetslöshetsstatistik alltså uppvisar en ganska hög procent arbetslösa inom verkstadsindustrien. Det är möjligt att en del av denna arbetslöshet kan ha konjunkturkaraktär, det är mycket svårt för oss att säga. Det är däremot mycket lätt att konstatera, om man går till socialstyrelsens sysselsättningsindex, inte bara att det finns en fortgående förbättring för *hela* verkstadsindustrien utan också, vilket ett detaljstudium ger vid handen, att den arbetslöshet som finns är koncentrerad på vissa bestämda punkter, Göteborg, Stockholm, i viss mån Malmö och så vidare, och att det är alldeles speciella grenar av industrien som äro hemsökta, framför allt varvsindustrien och en del särskilda typer av verkstäder, som jag här inte lämpligen kan omnämna, men som i varje fall inte på något sätt komma att få gagn av de beställningar, som denna elektrifiering kan ge upphov till. Tvärtom: på de områden där dessa beställningar skulle placeras går arbetet för fullt, där har man knappast haft bättre konjunkturer och mera sysselsättning på många år. Om elektrifieringsanslaget nu bifalles av riksdagen, skulle det medföra en ytterligare forcering just på dessa punkter, och det kan naturligtvis inte vara annat än skadligt ur arbetslöshetssynpunkt. Det medför bara att man tillfälligtvis tar in folk, som sedan står utan arbete, när anslaget är förbrukat, och detta kanske blir mitt i en kommande depressionsperiod, det vet man inte.

Det förhåller sig ju inte så, att elektrifieringen kommer att upphöra ett-tre, om detta anslag inte beviljas, utan tvärtom är det så, att de, om jag inte misstänker mig, sjuttiofem miljoner som anslagos förra året kan man inte arbeta upp förrän i slutet på 1936. Arbetet pågår ju alltså till denna tidpunkt med full fart på västkustbanan och de olika Ångbanorna. Här är således inte frågan om ett avbrytande av statens verksamhet på detta område, utan det gäller en ytterligare forcering, och en forcering av ett alldeles extraordinärt slag. Då skulle jag vilja fråga, huruvida det är lämpligt att göra en sådan extra forcering under de förhållanden som jag här har sökt framhålla så gott jag har kunnat. Det är också enligt min mening indirekt skadligt att göra det. Förbrukar man under en högkonjunktur arbetstillfällen, som skulle vara synnerligen värdefulla att ha kvar under kommande, kanske sämre tider, så har man gjort något ur arbetslöshetssynpunkt ytterligt olämpligt. Man skall väl försöka jämnat ut sådana saker och inte åstadkomma sådana svängningar i efterfrågan på arbetskraft på detta speciella område.

Utskottets majoritet tycks också så småningom ha kommit över till ungefär samma mening i grund och botten som reservanterna. Den har nämligen låtit i motiveringen inflyta en passus, att »vid arbetenas planläggning bör jämsides med angelägenheten av deras rationella bedrivande beaktas önskvärdheten av att de ej utföras hastigare än som med hänsyn till behovet av arbetstillfällen inom verkstadsindustrien eller eljest ur arbetslöshetssynpunkt kan vara påkallat». I detta avseende äro således majoriteten och reservanterna fullt ense. Men då förefaller det ganska egendomligt, att majoriteten inte har velat pröva denna fråga just ur arbetslöshetssynpunkt och säga rent ut, huruvida den från denna synpunkt sett anser lämpligt, att arbetena forceras *nu* eller inte. Denna avgörande punkt överläter utskottet till Kungl. Maj:t, och det är ju betänkligt, då man vet att regeringens motiv att forcera fram arbetena så gott som uteslutande är arbetslösheten. Jag ber i detta hänseende att få hänvisa till bl. a. sid. 23 i den kungl. propositionen. Det är som sagt något underligt av majoriteten att först säga, att man skall ta hänsyn till en dylik arbetslöshetssynpunkt, och sedan överlämna avgörandet åt regeringen, som tydligen har en alldeles motsatt uppfattning.

Ang. elektrifiering av vissa statsbanor. (Forts.)

Om nu vi reserverar alltså inte finna det ifrågavarande anslaget för närvarande lämpligt ur finansiell synpunkt och — det betonar jag särskilt — ur arbetslöshetssynpunkt, så ha vi inte velat förneka nyttan och önskvärdheten av en fortsatt elektrifiering av statens järnvägar. Men vi mena, att då det av järnvägsstyrelsens utredningar tydligt framgår, att elektrifieringen av nu ifrågavarande banor inte kan tänkas bli räntabel mer än till en mindre del — av 25.5 miljoner är det 11 miljoner, som järnvägsstyrelsen beräknar kunna bli räntabla på vanligt sätt — och man således varken får ränta eller amortering på skulden från avkastningen av företaget, så är det riktigare att den del av beloppet som motsvarar den bristande normala förräntningen går på skattemedel och inte på lånemedel, men dylika skatteutgifter kunna vi endast besluta i den mån vi anse att vi överhuvud taget i nuvarande läge ha råd därtill. Vi veta emellertid att vår beskattning nära nog nått bristningsgränsen, och att under sådana förhållanden besluta detta anslag förefaller mig inte riktigt. Vi få dessutom tänka på, att det är endast för 15 miljoner, som Kungl. Maj:t på något sätt ordnat finansieringen, och det efter sin egen metod. Det återstår 10.5 miljoner, som skjutas på framtiden. Man vet inte hur det beloppet skall klaras, det får klaras bäst man kan under de kommande åren, då pengarna skola utbetalas. Fyra miljoner av de 15 föreslår Kungl. Maj:t att uppföras på fonden för förslag till statsverket med särskilt kort amortering, men hur de återstående 10.5 miljonerna skola finansieras får man som sagt inget klart besked om.

Jag är av skäl, som jag hoppas i ett annat sammanhang få tillfälle att utveckla, motståndare till användningen av denna finansieringsform i större utsträckning än vårt finansiella nödläge gör det absolut nödvändigt, och bara denna korttidsamortering skulle ju belasta vår skattebudget med 40 miljoner om året. Därav följer uppenbarligen, att om detta anslag inte är särskilt nödvändigt för närvarande, måste man anse det riktigare att vänta för att inte ytterligare förvärpa vårt finansiella läge. Även om denna elektrifiering kan synas aldrig så tilltalande i och för sig, så måste vi ta hänsyn till det nuvarande finansiella läget, som varken tillåter ökade skatter eller en ökad upplåning, som inte förräntar sig och alltså bara i sin tur betyder högre skatter. Både ur arbetslöshetssynpunkt, konjunktursynpunkt och finansiell synpunkt förefaller mig det enda rimliga vara att skjuta detta anslag på framtiden, då vi hoppas förhållandena må tillåta denna, jag vill inte säga extravagans men i alla fall ett anslag som inte är strängt nödvändigt. Det förefaller också som sagt, som om statsutskottets majoritet varit inne på likartade tankegångar, fastän den inte velat precisera sin position utan i stället överlämnat detta till Kungl. Maj:t, som ju redan intagit, som jag sade tidigare, en rent motsatt ståndpunkt.

Jag skall också i detta sammanhang be att få framhålla, att när man säger, att det är väl ändå bättre att använda pengarna till sådana relativt nyttiga saker som elektrifiering av våra banor i stället för till reservarbeten eller annat, vars nytta understundom otvivelaktigt kan diskuteras, så är detta enligt min mening inte en hållbar ståndpunkt. Anslaget till reservarbetena kommer inte att minska med en enda miljon, om dessa 15 miljoner till elektrifieringen skulle komma att anslås av kammaren. De båda anslagen tjäna nämligen helt olika syften, de ligga på helt olika områden. Till reservarbeten hänvisas personer som äro anmälda som hjälpbehövande arbetslösa hos arbetslöshetskommittéerna och alltså tillhöra allehanda olika områden. Till elektrifieringsarbetena kan för det första inte hänvisning äga rum, och för det andra äro dessa arbeten till allra största delen av den natur, att vid dem kunna inte sysselsättas arbetslösa av den allmänna kategori jag nyss talade om. Insik-

Ang. elektrifiering av vissa statsbanor. (Forts.)

ten om detta förhållande kom ju förra årets riksdag att behålla reservarbetena under arbetslöshetskommissionen, och då förefaller det mig, att konsekvensen borde bjuda, att man också drar samma konklusioner vid denna riksdag.

Ja, herr förste vice talman, jag har i det föregående varit alldeles nödsakad att röra vid en del principiella frågor i sammanhang med hela vår finans- och arbetslöshetspolitik, fastän det här gällt ett enstaka anslag, och jag har måst göra det utan att kunna gå på djupet med sakerna och utan att kunna framlägga det material och de allmänna överväganden som ligga till grund för min ståndpunkt i dessa centrala frågor. Det får ske i ett annat sammanhang. Men jag kan på grund av den erfarenhet, jag nu gjort inte underlåta att ännu en gång understryka vad jag framhållit vid flera olika tillfällen här i riksdagen, utan att det tycks vara möjligt att vinna kammarens uppmärksamhet för detta, nämligen splittringen i vår nuvarande budgetbehandling. Denna splittring har nu nått därhän, att man inte bara sätter upp anslag av alldeles samma karaktär, somliga på en så att säga ordinarie budget och andra på en budget, där man mer eller mindre motiverar anslagen med arbetslöshetssynpunkter, utan den har också gått därhän, att man inte behandlar denna speciella arbetslöshetsbudget på en gång, utan man presenterar de olika anslagen under denna arbetslöshetsbudget undan för undan, anslag efter anslag i utskotten och i kamrarna. På det sättet får man ju inte någon allmän översikt över det hela, man får inte något sammanhang i besluten. Det är olämpligt, tycker jag, att man på det här sättet skjutit undan översikten av det finansiella och arbetslöshetsläget och de principavgöranden, som äro nödvändiga härvidlag i våra viktigaste och mest centrala frågor, för att i stället på det här sättet plocka det ena anslaget efter det andra, ehuru de skulle ha motive-rats med en gemensam principståndpunkt. Besluten komma på det sättet att fattas i blindo utan sammanhang och utan översikt. Det är möjligt, att ett sådant behandlingssätt av anslagen kan synas angenämt för dem, som utan vidare äro färdiga att godtaga den nuvarande regeringens principer i fråga om finans- och arbetslöshetspolitiken, ehuru dessa principer, såsom jag försökt framhålla tidigare, inte längre äro aktuella. Men det kan inte anses vara ett betryggande förfaringssätt för dem som inte anser, att den i januari i år framlagda statsverkspropositionen är på något sätt verbalinspirerad och inte överhuvud behöver eller får utsättas för vanlig kritik och vanliga överväganden. Det är sannerligen heller inte betryggande för skattebetalarna, som en gång komma att få betala räkningen för allt detta.

Jag skulle också vilja säga, att särskilt för finansministern medför detta behandlingssätt ett alldeles speciellt ansvar inte minst på den grund, att då dessa olika anslag föredragas var för sig undan för undan, förefinnas alltid i den svenska riksdagen, vilken såsom bekant är i hög grad ortsbetonad, intressen, för vilka varje särskilt anslag kan framstå såsom något speciellt önskvärt, och finansministern kan därför vara ganska säker på att för sina anslagsäskanden finna mycket varm förståelse också utanför de egna leden i mån som ett visst anslag anses lockande från ena eller andra ortens eller intressets synpunkt. Det är inte minst på denna grund det förefaller mig, som finansministern genom den splittrade och osammanhängande budgetbehandlingen inom den svenska riksdagen har dubbelt ansvar för de förslag han framlagt.

Vad jag här nu har sagt, gäller med alldeles särskild styrka de ifrågavarande anslagen om elektrifiering av en del av statsbanorna. Det är ju så, att järnvägspolitiken här i Sveriges riksdag har sedan gammalt varit inte så litet ortsbetonad. Det har varit lokalintressena, som i mycket hög grad gjort sig gällande därvidlag, och jag gör mig inga som helst förhoppningar, att inte detta skall bli fallet även med det anslag, som här föreligger.

Ang. elektrifiering av vissa statsbanor. (Forts.)

Då jag nu i alla fall yrkar bifall till reservationen efter en så vidlyftig motivering, som den, jag tillåtit mig anföra här i dag, är det på grund av sakens enligt min mening mycket stora principiella vikt och betydelse och kanske med någon liten förhoppning om att, då det gäller anslag, som inte äro i samma grad ortsbetonade som detta, de synpunkter, jag tillåtit mig göra gällande, skola få kanske något bättre gehör än jag motser kommer att bli fallet nu.

Herr statsrådet **Leo**: Herr förste vice talman! Det är alldeles riktigt som den ärade representanten för reservanterna inom utskottet yttrade i början av sitt anförande, att det här förslaget om fortsatt elektrifiering kan sägas ha tillkommit på initiativ av regeringen. Det är riktigt, att efter det att verksstyrelserna förra året hade avlämnat sina förslag, riktades från min sida en förfrågan till järnvägsstyrelsen, om den inte hade att föreslå ytterligare några arbeten, och det var till svar på denna förfrågan som förslaget om fortsatt elektrifiering kom fram.

Herr Bagge sade nu, att en sådan hänvändelse från Kungl. Maj:ts sida till en verksstyrelse sedan denna en gång avlämnat sina anslagsäskanden, är egenomlig. För min del finner jag tvärtom åtgärden vara ganska naturlig särskilt i betraktande av det läge, i vilket landet befann sig vid den tidpunkt — november månad i fjol — då min framställning till järnvägsstyrelsen gjordes. Ty inte ens herr Bagge vill väl påstå, att vi i fjol höstas befunno oss i någon industriell högkonjunktur. Vi hade ju då knappast sett början till någon uppåtgående riktning i konjunkturen. Vi befunno oss tvärtom i djupaste lågkonjunktur, och jag fann det vara alldeles naturligt att då handla i överensstämmelse med den sats, som jag tror, att ekonomer av alla skolor praktiskt taget äro överens om, den nämligen att i goda tider skall staten inskränka sin verksamhet, och i dåliga tider utvidga den.

Nu kan det invändas, att även om situationen i fjol motiverade en framställning sådan som denna från Kungl. Maj:ts sida, har situationen från i fjol till nu förändrats i sådan grad, att det inte finns någon anledning att vidhålla förslaget om fortsatt elektrifiering. Herr Bagge syntes i varje fall ha den uppfattningen: han var av den meningen, att vi nu befinna oss i en god konjunktur, han yttrade, om jag minns rätt, till och med att vi befinna oss i en industriell högkonjunktur, åtminstone på vissa områden. Jag delar inte hans uppfattning på den punkten heller. Hur man kan tala om någon högkonjunktur, då vi i ett land med 6 miljoner invånare ännu räkna med 146,000 anmälda arbetslösa, är mig en fullständig gåta. Naturligtvis kan man säga, att vi befinna oss i en högkonjunktur i den mening, att det inte finns någon utsikt längre, att vissa av de industriella företag, vi ha i gång skulle kunna sysselsätta någon mera arbetskraft, men nog är det väl att sträcka sina önskningar alldeles för blygsamt, då man talar om att vi skulle befinna oss i en god konjunktur, ja till och med i en högkonjunktur, då vi som sagt räkna inte mindre än 146,000 anmälda arbetslösa. Av dessa 146,000 finnas väl omkring 15,000 à 20,000 — enligt fackföreningarnas rapporter omkring 22,000 — anmälda arbetslösa inom verkstadsindustrien, således den industri, som skulle komma att få den huvudsakligaste delen av de beställningar, som elektrifieringen skulle föra med sig. Även inom denna industri finns således gott om utrymme för nya och ytterligare beställningar och ett mycket stort behov av ytterligare arbetsobjekt för att sysselsätta det mycket stora antal specialutbildade arbetare, vilka fortfarande gå arbetslösa inom verkstadsindustrien. Men dessutom vill jag erinra om att en fortsatt elektrifiering betyder inte bara ökad sysselsättning inom verkstadsindustrien, den betyder också ökad sysselsättning för andra arbetare. Vid kontaktarbetena ute på linjen sysselsätas sålunda kon-

Ang. elektrifiering av vissa statsbanor. (Forts.)

tinuerligt mellan 400 och 600 arbetare, och det är således ingen ringa siffra av grovarbetare, som beredas sysselsättning genom dessa arbeten. Jag tror därför, att de föreslagna arbetena äro även ur arbetslöshetssynpunkt mycket väl försvarade. Därtill kommer, att om man skall sätta i gång arbeten för att lätta på arbetslösheten, kan man väl svärigen leta upp lämpligare arbeten än dessa elektrifieringsarbeten, ty även om kostnaden för dem inte omedelbart ger normal ränta, är det dock den fördelen med dessa arbeten, att de i fortsättningen bära kostnaderna för sitt eget löpande underhåll och sitt eget förnyelsebehov, vilket tyvärr inte kan sägas om en hel rad av andra arbeten, som vi måste sätta i gång för bekämpande av arbetslösheten, arbeten som för det första inte avkasta ett öres ränta, men som dessutom i fortsättningen kräva åtskilliga kostnader för underhåll, förbättring och förnyelse etc.

Jag är följaktligen förvissad om, att det ur arbetslöshetssynpunkt är fullt motiverat med igångsättande av dessa arbeten, och jag tror också, att dessa arbeten äro motiverade ur statens järnvägars egen synpunkt och ur det allmänna transportbehovets synpunkt. Det gäller för statens järnvägar att vara med i den hårda konkurrens, som uppstått under det senaste årtiondet mellan olika transportmedel. Erfarenheten visar, att de järnvägar, som inte i tid förstått vad klockan är slagen, inte förstått att anpassa sig efter de ökade krav, som allmänheten ställer på transportmedlen, gå tillbaka och hotas slutligen med risken att alldeles få avträda från skådeplatsen. För statens järnvägars del och för staten själv såsom ägare av statens järnvägar ställer sig problemet såhunda i detta fall så, att det gäller att sätta in friskt kapital för att rädda en stor del av det kapital, som tidigare investerats i detta företag, och som man kan befara skulle gå förlorat, om inte statens järnvägar hålla sig i nivå med de krav som utvecklingen framkallat på transportväsendets område. Men dessutom medför, som var och en vet, en elektrifiering av våra järnvägar betydande fördelar för allmänheten och näringslivet, fördelar, som inte kunna mätas i räntabilitetssiffror. Det blir bekvämare och snabbare förbindelser, det blir kortare omloppstider för varutransporterna, och det blir så småningom även billigare transporter både vad angår persontaxorna och frakttaxorna.

Om man för övrigt vill se dessa elektrifieringsfrågor ur en mera samlad synpunkt från statens sida, skall man säkerligen komma till betydligt bättre räntabilitetssiffror än dem, som äro framlagda i de här kalkylerna. För det första tror jag, att man mycket väl skulle med en något mera optimistisk — men alls inte för optimistisk — beräkning kunna pressa in de 4 miljoner, som begäras på fonden för förslag till statsverket, i den räntabla kapitalgrenen, ty järnvägsstyrelsens siffror, som jag i allo följt, äro då det gäller räntabiliteten räknade i underkant, och man har inte alls hängivit sig åt någon som helst annars i och för sig berättigad optimism. Men vidare är att märka, att för kraftleverans till de banor, som äro ifrågasatta att elektrifieras, komma i främsta rummet statens egna kraftverk att tagas i anspråk. På de linjer, som här äro i fråga, kommer den årliga strömkostnaden att uppgå till omkring 410,000 kronor, och av dessa kommer statens vattenfallsstyrelse att få praktiskt taget alltsammans eller i varje fall den ojämförligt största delen. Om man i ett sammanhang betraktar dessa bägge statliga företag, statens järnvägar och statens vattenfallsverk, och ser efter, vilken gemensam inkomst, vilka gemensamma fördelar dessa båda företag, det vill säga *staten* såsom ägare till båda skulle få av den här föreslagna elektrifieringen, skulle man snart finna, att även rent ekonomiskt sett fördelarna äro så stora, att de kostnader, som det här är fråga om, skulle bli fullt räntabla.

Jag tror därför, att ur vilken synpunkt man än vill betrakta och behandla det här framlagda förslaget, skall man komma till den slutsatsen, att förslaget

Ang. elektrifiering av vissa statsbanor. (Forts.)

är berättigat och till gagn inte bara för avhjälpande av arbetslösheten, inte bara för att tillgodose de ökade kraven från den resande och trafikerande allmänhetens sida, utan också att det är till gagn och till fördel för *staten själv* i dess egenskap av ägare till de verk, det här är fråga om.

Det föreföll mig för övrigt, herr förste vice talman, som om den ärade representanten för reservanterna i själ och hjärta inte gick så hårt till attack mot det här framlagda förslaget. Det föreföll, som om han ville ha betraktat sitt anförande mera som en liten förpostfäktning till de kommande stora drabbningarna i arbetslöshetsfrågan i dess helhet. Och om jag har rätt i denna min förmodan, finns det kanske inte någon anledning för mig att ytterligare uppehålla mig vid frågan, utan jag skall nöja mig med att uttala min förhoppning, att första kammaren skall nu liksom tidigare välvilligt beakta det förslag till elektrifiering och därmed också till förbättring av statens järnvägar, som framlagts, och följa utskottsmajoriteten i dess förslag.

Herr Lindblad: Herr talman! Efter statsrådets anförande och vad som däri utförligt sades mot reservanterna har jag ingen anledning att ingå på ett längre bemötande av reservationen. Reservanterna ha ju inte heller vänt sig mot själva saken, och för övrigt föreföll det, som om den ärade talaren från reservanternas sida såg frågan alltför mycket ur arbetslöshetssynpunkt. Jag ser inte denna fråga uteslutande från arbetslöshetssynpunkt, ty även om inte arbetslösheten funnits och det kanske till och med varit högkonjunktur, så hade vi säkert kommit till den uppfattningen, att vi borde rationalisera statens järnvägsväsen genom elektrifiering. Och när nu reservanterna vid utskottets utlåtande fått framförda sina önskemål, att man inte bör förhastas sig med denna elektrifiering, så förefaller det mig, som om det inte kvarstode så stor skillnad i det avseendet mellan reservanterna och utskottet, utan frågan gäller blott i vilket tempo arbetena skola bedrivas. Men i princip äro vi, kan man säga, fullständigt eniga om, att elektrifieringen av statens järnvägar bör fortsättas, tills man kommit fram till vad man anser vara nödvändigt för att få ett rationellt skött järnvägsnät här i landet. Således tror jag inte, att man behöver på denna punkt draga upp den stora frågan, hur man skall förfara med att ordna arbetslösheten och statens verksamhet i övrigt med hänsyn till det allmänna läget, utan man kan nog vänta med den saken, till dess vi komma fram till de stora arbetslöshetsfrågorna. Då är det ju möjligt att få till stånd en verklig principdebatt om hur man ser hela detta arbetslöshetsproblem, och då gå ju våra meningar isär, något som visat sig redan vid de på annat ställe påbörjade debatterna i denna fråga.

Jag har, som sagt, ingen anledning att närmare gå in på vad som blivit sagt av den ärade reservanten, utan ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hamrin: Herr talman! Jag har i mångt och mycket samma principiella inställning som herr Bagge, men vi ha på en punkt, som är betydelsefull, kommit på olika linjer vid tillämpning av principerna, och jag skall tilllåta mig att därför något utveckla mina synpunkter. Innan jag gör det, vill jag dock beklaga, att jag inte kan vända mig direkt till kommunikationsministern efter det anförande, han här höll. Kommunikationsministern framhöll och utgick från några siffror precis som regeringen för resten gör, siffror, som jag dock tycker, att man åtminstone vid detta läget skulle tala litet tystare om. Jag vill erinra kammaren om att den sista siffran för arbetslösheten gällde ultimo april och stannade vid 160,300 personer. Nu anförde kommunikationsministern en ny siffra, som vi inte fått i statsutskottet, men som jag

Ang. elektrifiering av vissa statsbanor. (Forts.)

förstår är den, om vi komma att få endera dagen, och enligt vilken de arbetslösa nu skulle utgöra 146,000. Men tror verkligen regeringen, eller tror någon, att dessa 146,000 personer äro vad vi i verklig mening kalla oförvällat arbetslösa och under normala förhållanden, efter vilka vi behandla dessa spörsmål, i behov av hjälp. Jag vågar göra gällande, att så inte är fallet, och att, om man bygger på sådana siffror, man räknar alldeles för högt, om man tänker något litet på vad vi förmå och på våra ekonomiska resurser. Herr Bagge påpekade här med all rätt, att sedan propositionen skrevs i slutet av förra året, ha ju konjunkturerna — därom äro vi väl alla ense — betydligt förbättrats, ja inom vissa fack och verksamhetsområden i mycket hög grad förbättrats. Men att denna tydliga konjunkturförbättring skulle avsätta sig i en minskning av arbetslösheten på bara 14,000 personer, menar jag är orimligt, och jag uttalar såsom min mening, herr talman, att jag hoppas, att de rapporter och upplysningar, som i dagarna komma att avlämnas till statsutskottets arbetslöshetsavdelning också kunna komma att publiceras, ty de kasta ett ljus över förhållandena och över denna tillskapade arbetslöshet, som verkligen landets medborgare behöva få kännedom om. Jag säger ännu en gång, att jag hoppas, att dessa siffror och upplysningar, som inte kunna sägas vara fotade på lösa rykten utan som äro en produkt av undersökningar, verkställda av arbetslöshetskommissionens tjänstemän, komma till allmänhetens kännedom. Jag kommer för min del bestämt att kräva, att så blir fallet.

Sedan jag nu sagt detta och gjort dessa reservationer och invändningar mot det resonemang, som fördes av kommunikationsministern och mot hans uppläggning av frågan, får jag säga, att vi borde väl alla vara ense därom, att, oavsett vilka siffror vi röra oss med, även i år måste i betydande utsträckning från statsmakternas sida vidtagas åtgärder för att bereda arbetstillfällen, och det föreligger ju i den delen en hel mängd förslag från regeringens sida för åstadkommande av sådana arbetstillfällen. De arbeten, som skola utföras, betraktar jag som mer eller mindre behövlige — en del äro ibland kanske rent av obehövlige — mer eller mindre kostsamma både vid utförandet och beträffande därav föranledda konsekvenser, det vill säga för framtiden.

När det då gäller detta komplex av sådana frågor, har jag för min del inom utskottet vägt de olika synpunkterna och de olika ändamålen mot varandra, och då måste jag säga, att det förslag, som vi här diskutera, närmar sig mera det normala än de allra flesta förslag, som här finnas framlagda. Det närmar sig det normala från olika synpunkter sett. Det innebär en utvidgning av elektrifieringen av vårt järnvägsnät, det innebär förmåner för de landsändar, som järnvägen i första rummet avser att betjäna, och det närmar sig slutligen beträffande finansieringen av förslaget eller den upplåning, som skall ske, mera det normala. Nu vill jag därutinnan göra en erinran och påminna kammaren om hur det i själva verket står till beträffande förräntningen av det kapital, som finnes investerat i statens järnvägar. Jag vänder mig härutinnan inte minst till herr Bagge, då herr Bagge tog upp denna fråga till diskussion och sökte fördela beloppet av järnvägarnas kapital i räntabelt och inte räntabelt. För min del vill jag säga, att strängt taget är inte något av detta kapital räntabelt, ty även om vi räkna med det belopp, eller 680 miljoner, som riksdagen bestämt eller förutsatt skulle förräntas av S. J., och alltså inte hela det investerade kapitalet, som uppgår till i runt tal 1,200 miljoner — om vi alltså stanna vid den lägre siffran, 680 miljoner — så förräntas ju inte detta kapital på långt när genom järnvägsdriften. Det behövs 30—32 miljoner för att förränta det kapitalet, och i år äro inkomsterna från statsjärnvägarna upptagna till endast 8.5 miljoner. Alltså sker förräntningen på endast en fjärdedel av det nedskrivna kapitalet. Jag menar, att där jonglerar man med siffror och

Ang. elektrifiering av vissa statsbanor. (Forts.)
påståenden, som för närvarande inte ha någon betydelse. Det är meningslöst att tala om förräntning eller icke förräntning. Men så till vida menar jag, att detta förslag närmar sig mera det normala, att det alltid ingått i vår finanspolitik, i finansieringen av budgeten, att man skall använda lånemedel till dylika ändamål, alldeles oavsett om anläggningarna genast kunna förräntas eller inte. Det är en utgiftspost, som tillhör lånebudgeten, och den är för mig därför inte så motbjudande som utgifterna i åtskilliga andra fall. Och jag skulle vilja i detta sammanhang säga till herr Bagge, att jag föreställer mig, att även han skulle gå med på att förorda anslag tagna av lånemedel, som gå t. ex. till reservarbeten. Jag vet inte hur han skulle kunna finansiera budgeten, om vi skulle taga detta av skattemedel, och jag föreställer mig, att han nog icke är minst ivrig när det gäller att med lånemedel tillgodose försvaret. Då ställer jag mig mycket mera betänksam i båda dessa fall än mot att taga lånemedel och finansiera den utvidgade och forcerade elektrifiering, som Kungl. Maj:t har föreslagit.

Mina synpunkter på denna fråga äro alltså i korthet, att när jag väger den mot många andra förslag så har denna företräde. Den står i en högre klass än många andra åtgärder, som regeringen föreslår, och framför allt är det så, som järnvägsstyrelsen här påpekar och som finnes återgivet i statsutskottets utlåtande, att den elektrifierade driftsformen för dessa linjer innebär vinst på befordringstider m. m., och att detta här kommer några bortom deras ändpunkter liggande landsdelar till godo på ett helt annat sätt än som gäller för de övriga diskuterade linjerna. Vi böra tänka jämväl på detta i samband med denna fråga, då det ju rör sig om en betydande del av vårt land.

Nu ha, som herrarna behagade finna, jag och tillsammans med mig ett par utskottskamrater, mina meningsfränder, i en särskild reservation yrkat bifall till en motion, som avser förnyad utredning av frågan om en ny sträckning av norra stambanan mellan Alby och Bräcke, och en ortsrepresentant har tidigare framlagt i korthet sina synpunkter på denna fråga; jag skall då inte upptaga någon debatt rörande denna detalj. Jag hänvisar till den motivering, som anföres på sid. 13, och tror, att det fanns och finnes goda skäl för att tillmötesgå detta intresse däruppe genom att åstadkomma en förnyad utredning om den nya sträckningen. Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation och i övrigt beträffande punkten a) bifall till utskottets hemställan.

Herr Forssell: Herr talman! Här har framhållits nästan som ett axiom, att den föreslagna elektrifieringen av järnvägarna i och för sig skulle vara någonting eftersträfvansvärt. På den punkten förefaller det som om fullständig enighet rådde mellan utskottets olika ledamöter, men jag vågar framhålla, att man kan ställa upp ett frågetecken på den punkten. Det är visserligen sant, att den elektriska järnvägsdriften medför mycket stora tekniska fördelar, men att den på den punkt, som vi kommit till nu, icke är ekonomisk, den saken är ju odisputabel. Dock vill jag dessutom påpeka, att det är inte omöjligt, att vi inom en icke alltför avlägsen framtid få tekniska förbättringar i fråga om järnvägsdriften, som kunna giva oss samma fördelar som den nuvarande elektrifieringen, utan att giva oss dess olägenheter. Här arbetas mycket på att göra både ångdriften och den dieselelektriska driften och även andra driftsformer mer och mer fulländade, mer och mer ekonomiska. Så snart vi kommit till en fulländning av den senare typen av elektrisk drift, kan man gott säga, att den kan giva väsentligen bättre ekonomi på våra järnvägar. Ju glesare trafiken är, ju mindre ekonomiskt blir det nuvarande systemet, som är baserat på trådar över spåren.

Ang. elektrifiering av vissa statsbanor. (Forts.)

Dessutom är det nuvarande sättet att elektrifiera järnvägarna alldeles ofantligt känsligt. Det inträffar så lätt skador på de trådar, som hänga över linjen, och då blir det genast avbrott. Och om man vidare tänker sig, att vi skulle råka ut för ofred, så äro ju i det fallet dessa elektriska linjer en alldeles utomordentlig känslig punkt för oss: vi kunna mycket lätt bli lamslagna, om vi i stor utsträckning skulle genomföra den nu tillämpade elektrifieringen.

Det finnes således mycket vägande skäl för att gå fram med största försiktighet, när det blir fråga om att bedriva den nuvarande elektrifieringen, och jag vågar påstå, att när man från järnvägsstyrelsen fick direkt besked, att den anser de föreliggande förslagen vara oekonomiska — den kan inte taga på sig att belasta statens järnvägar med det kapital, som här kommer i fråga — då är det allt skäl i världen att vara mycket försiktig i fortsättningen. Efter min uppfattning ha vi redan gått för långt med tillämpandet av det system med elektrifieringen, som hittills har bedrivits. Inför de erkännanden, vi här i dag fingo av herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet, så förefaller det mig, som om det vore ytterligare skäl att taga hänsyn till de finansiella betänkligheter, som nu ha framförts av herr Bagge. Såvitt jag kunde förstå, gick det en underström av osäkerhet genom herr statsrådets anförande om arbetslöshetssiffran och de föreslagna åtgärdernas inverkan på den arbetslösa verkstadspersonalen. Åtminstone kunde han inte på något sätt övertyga mig om att han var segerglad på detta område, utan det föreföll mig, att han själv hade mycket stora tvivelsmål om huruvida den avsedda effekten överhuvud taget skulle kunna uppnås. Jag fäste mig dessutom vid vissa av hans yttrade förhoppningar — ty något annat än förhoppningar är inte det, såvitt jag kan se, som anförts av de olika förespråkarna för förslaget — som bekant äro, när det är fråga om industriella anläggningar, *förhoppningar* inga argument, åtminstone inte för finansmännen!

Statsrådet sade vidare, att vi få betänka, att det gäller att rusta statens järnvägar genom dessa åtgärder så, att de få lättare att bestå i konkurrensen med alla de olika trafikmedel, som finnas förutom dem. Jag vill säga, att metoden att skänka statens järnvägar kapital på vår bekostnad för att de skola bli rustade i konkurrensen, det är inte precis någon sund finansiell metod. Tvärtom: statens järnvägar skola, om konkurrensen är sund, betala sina egna utgifter, precis som statens järnvägars konkurrenter t. ex. bilarna för närvarande få göra, och det till sista öret.

Här erkändes av herr statsrådet en sak, och det var, att de andra arbeten, som kommo i fråga för arbetslöshetens bekämpande, äro väsentligen mycket sämre ekonomiskt motiverade än den här föreslagna elektrifieringen, vars ekonomiska orimlighet är uppenbar. Ja, det är ett erkännande, som det är allt skäl att taga fasta på. Här ha vi ett industriellt företag, som är finansiellt oförsvarbart, men som i varje fall erkändes vara väsentligt bättre än de andra företag, som staten sätter igång för närvarande för att bekämpa arbetslösheten. Något sådant borde inte förekomma, utan tvärtom är den enda vägen att kunna bekämpa arbetslösheten med arbete den, att man ser till, att de arbeten, som bedrivs, äro ekonomiskt berättigade, samt att man i annat fall låter dem vara.

Jag konstaterar med tillfredsställelse, att det är ingen här i debatten, som tagit upp det gamla argumentet, till förmån för den elektriska järnvägsdriften, om att den minskar vår kolimport. Det brukar eljest vara mycket populärt, när fråga är om att motivera elektrisk drift, när det har befunnits, att den är finansiellt orimlig. Just i den nuvarande situationen hade det varit ytterligt intressant att få höra det argumentet upprepas, men man får kanske hoppas, att den nuvarande kolsituationen och de nuvarande underhandlingarna

Ang. elektrifiering av vissa statsbanor. (Forts.)

med främmande länder om våra förbindelser med dem ha lärt oss, att det inte under alla omständigheter är fördelaktigt att minska importen från främmande länder! Det kan vara tillfällen, då man rent av är glad att få tillfälle att använda främmande länders kol. Bara den punkten borde giva anledning till betraktelser. Vad angår i kalkylerna angivna besparingar i stenkol, så vore det kanske ganska behagligt i fortsättningen att inte ha dessa besparingar, utan att kunna använda dem vid förhandlingarna med främmande länder om våra förbindelser med dem.

Ja, med de anmärkningar, som från andra håll anförts och med de anmärkningar, som jag själv har vågat framhålla, så finner jag, att detta projekt icke är antagligt, och jag ber därför att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Bagge: Ja, herr talman, herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet har uppenbarligen tyvärr blivit upptagen på annat håll, och det gör ju, att en diskussion med honom är en smula besynnerlig, men jag kan i alla fall inte låta bli att lämna ett par repliker, som förefalla mig vara nödvändiga för att belysa hur jag ser på saken.

Herr statsrådet sade, att den finanspolitik, som ligger bakom den enligt min mening besynnerliga hänvändelsen från regeringen till de affärsdrivande verken om att öka på sina kapitalutgifter, den var av november 1933, och då kunde man ju inte förutse, att konjunkturen skulle bli bättre. Nu vill jag ju gärna taga fasta på detta erkännande från höga vederbörande av omöjligheten av att kunna bedöma det konjunkturläge, vari man befinner sig — ett erkännande som också visar hur svårt det är att överhuvud taget kunna bedöma ens några månader i förväg hur konjunkturen skall ställa sig.

Jag vill säga, att redan i november tror jag inte det skulle ha varit så svårt att få tag i de tecken, som förefunnos angående konjunkturvändningen. De funnos påpekade i litteraturen, och dessa påpekanden voro mycket vanligt förekommande. Låt oss emellertid godtaga herr statsrådets ståndpunkt därvidlag! Då är det väl i alla fall klart, att *nu* råder inte detta konjunkturläge, utan nu råder ett helt annat, och då frågar man: varför har icke regeringen åtminstone i så måtto tillämpat den smidiga konjunkturpolitik, som man alltid talar om, att den ändrat sin ståndpunkt från november till maj? Det kunde väl ha varit rimligt. Några större svårigheter borde inte ha förelegat, ty det kunde ju ha klarats upp i utskottet: utskottsarbetet är för närvarande synnerligen väl påpassat från regeringshåll.

Sedan sade herr statsrådet, att man kan inte säga, att det är någon god konjunktur, när vi ha 146,000 arbetslösa *anmälda*. Ja, för det första har ju herr Hamrin redan påpekat, att denna siffra är synnerligen dubiös, men för det andra kan man ju inte beräkna konjunkturen efter antalet arbetslösa. Vi veta numera, att vi hade en fullkomligt normal högkonjunktur i vårt land 1928—1929 och i alla fall en så omfattande arbetslöshet, att statsmakterna funno sig föranlåtna att vidtaga särskilda åtgärder för att möta densamma. Det är med andra ord så, att arbetslösheten beror på olika orsaker. Den behöver inte bara bero på dåliga konjunkturer, utan, som jag haft tillfälle att säga i mitt föregående anförande, beror den även på orsaker, som göra den mer eller mindre oberoende av konjunkturen. Och då förhållandet för närvarande är detta, så skola vi inte gå och använda de medel, som man till äventyrs anser vara lämpliga för konjunkturarbetslösheten, när vi vilja hjälpa den arbetslöshet, som för närvarande föreligger. Detta förefaller mig åtminstone vara den grad av smidighet i den finansiella politiken, som man skulle kunna ha rätt att påfordra.

Så vill jag fråga: i vad mån kommer förslaget att påverka de 146,000 som anmält sig som arbetslösa? Ja, för det första så komma ju de arbetslösa inom

Ang. elektrifiering av vissa statsbanor. (Forts.)

jordbruket och i våra skogsbygder inte att i någon större utsträckning kunna användas för dessa arbeten. Det är ganska uppenbart. Och för det andra vill jag ännu en gång, herr statsråd, påpeka, att om man studerar sysselsättnings-siffran bättre inom verkstadsindustrien, så visar det sig, att de verkstäder, där arbetslöshet nu föreligger, de komma inte i åtnjutande av de här föreslag-na beställningarna, vare sig direkt eller indirekt. Statsrådet sade, att de hade så goda indirekta verkningar. Ja, jag vet inte på vilka punkter det skulle vara fallet. Är det Boliden det gäller, så veta vi, att förhållandena där inte äro så särskilt urusla, så att det behövs någon extra forcering av statsbeställ-ningar för att förbättra dem.

Sedan hade statsrådet en lång utläggning angående det lämpliga i elektrifiering. Det har redan bemötts av en person, som är på ett helt annat sätt sakkunnig än jag i fråga om dessa tekniska frågor. Jag har ju bara kunnat förlita mig på vederbörande myndighet, nämligen järnvägsstyrelsen, och de utredningar, som järnvägsstyrelsen lämnat och som Kungl. Maj:t själv har tagit upp i sin proposition. Något annat kan man ju inte göra, men jag får för resten säga, att det är väl alldeles uppenbart, som herr Forssell nyss påpekade, att ju mindre trafikfrekvensen blir, dess mindre blir räntabiliteten av elektrifieringen.

Herr Hamrin sade, att herr Bagge får nog gå med på lånemedel också för en rad av ändamål, där man otvivelaktigt, om vi hade en normal och rimlig finansiell ställning, skulle gå skattevägen. Ja, det har han fullkomligt rätt i: jag blir för min del tvungen att gå med på och förorda flera sådana anslag — helt enkelt på grund av den finansiella ställning, som vi ha råkat in i genom den nuvarande finanspolitiken. Men då menar jag, att man skall åtminstone inte lägga på ytterligare anslag av denna art, så att de belopp, som utgå med detta olämpliga finansieringssätt växa yttermera med ett anslag, som i och för sig inte är nödvändigt för närvarande. Det kan inte vara en riktig ståndpunkt.

Herr Hammarskjöld: Herr talman! I sitt anförande till statsrådsprotokollet yttrar föredragande departementschefen, att han anser sig »böra förorda, att samtliga ifrågavarande linjer på sätt järnvägsstyrelsen föreslagit efter hand bli elektrifierade och att riksdagen beredes tillfälle att nu på grundval av den förebragta utredningen i princip taga ställning till hela detta spörsmål, sådant det här framlagts, men anser jag, att ett anslagsäskande för nästkommande budgetår bör begränsas till» vissa angivna banor.

Det är icke alldeles klart, huruvida statsutskottet i sin hemställan förordar även ett gynnsamt svar på denna vädjan från föredragande departementschefen, eller med andra ord huruvida riksdagen genom ett bifall till statsutskottets hemställan tar ståndpunkt till hela denna fråga, frågan om elektrifieringen av icke blott de banor, för vilka det nu begäres anslag, utan även åtskilliga andra. Det är som sagt inte riktigt klart. För min del vill jag emellertid livligt hoppas, att utskottets hemställan om bifall till Kungl. Maj:ts proposition endast hänföra sig till klämman i Kungl. Maj:ts proposition, d. v. s. anslagsyrkandet, och icke till den principfråga, som statsrådet uppställer och önskar få besvarad i viss riktning. Jag hoppas detta livligt, men å andra sidan skulle det inte förvåna mig, om det i framtiden komme att åberopas i riksdagen, att riksdagen i princip godkänt, att även dessa andra banor skola elektrifieras.

Emellertid är det ju tydligt, att även om arbetslöshetssynpunkten överhuvud taget kunde åberopas till förmån för det föreliggande förslaget — att den i varje fall inte kan det i så särdeles vidsträckt mån har herr Bagge upp-

Ang. elektrifiering av vissa statsbanor. (Forts.)

visat — så är det dock ännu mindre möjligt att åberopa denna synpunkt och stödja sig på den, när det är fråga om framtida elektrifieringar, av vilka den tidigaste ställes i utsikt först efter 1936. Om jag har riktigt fattat det, har regeringens finanspolitik både i fjol och i år byggt på den förutsättningen, att krisen inte skulle ha någon större varaktighet, åtminstone inte en obegränsad varaktighet. Att nu fatta principbeslut om vad som skall ske i en tämligen avlägsen framtid kan således åtminstone inte vara motiverat ur arbetslöshets-synpunkt.

Jag hoppas som sagt livligt, att ett bifall till utskottets hemställan icke innefattar ett principuttalande av den art, som departementschefen har ifrågasatt!

Här finnas emellertid även andra anledningar att — för att använda ett förut brukat uttryck — icke forcera. Herr Forssell har framfört en del skäl för detta, skäl vilande på möjligheten av tekniska förbättringar av ångdriften eller överhuvud taget av annan drift än den nuvarande elektricitetsdriften. Jag är icke tillräckligt fackman för att vilja gå in på dessa frågor, men var och en förstår ju, att räntabilitetskalkylen i väsentlig grad vilar på kolpriset och att om kolpriset skulle ytterligare sjunka, så kommer den ifrågasatta räntabiliteten — vilken ju redan enligt vad som här föreligger är ytterligt låg, i vissa fall mindre än en procent — att gå ned ännu mer och kanske förvandlas till negativ med ren driftförlust i jämförelse med ångdriften.

Men, herr talman, det finns även ett annat skäl för att icke nu fatta ett positivt beslut. Här omtalas i utskottets utlåtande, att det har igångsatts en utredning om de åtgärder, som ur militär synpunkt äro nödvändiga för att trygga mot avbrott i driften. Denna utrednings resultat borde väl avvaktas. Det är tydligt, redan av vad som förekommer i propositionen, att denna utredning kan komma att påvisa behovet av högst avsevärda tilläggskostnader, vilka naturligtvis komma att ytterligare minska räntabiliteten. Förmodligen kommer väl denna utredning att syssla även med den fråga, som enligt mitt förmenande är av kapital vikt, nämligen huruvida det överhuvud taget är möjligt att tillräckligt trygga sig mot avbrott i trafiken, när trafiken är beroende av något så ytterligt känsligt som det nuvarande elektrifieringssystemet är. Vi ha ju inte tillfälle eller lust att uppställa något synnerligen effektivt luftförsvar, åtminstone inte för alla punkter i vårt land.

Det finns även andra svårigheter än de militära, som vi måste räkna med. Här är det ju tyvärr inte uteslutet, att det kan bli icke blott utrikes veder-sakare, som förorsaka avbrott, utan man kan också tänka sig, att det kan finnas medhjälpare inom landet, som förorsaka dylika avbrott.

Vad har ett sådant avbrott för effekt? Såsom generalstabschefen mycket riktigt påpekar, har det effekt inte blott för trupptransporterna, vilka en del kanske anse vara skäligen osympatiska, utan det har även betydelse därigenom, att det förorsakar utsvältning av stora landsdelar, vilka mista sina förbindelser, i den mån de inte kunna nödortfött uppehållas genom automobiler. De åtgärder, som äro nödvändiga för att trygga mot avbrott, komma som sagt i bästa fall att kosta mycket pengar, och beloppet veta vi för närvarande inte någonting om. Men i den mån åtgärderna icke kunna bli effektiva, skulle det verkligen inte vara ur vägen, om vi hade möjlighet att såsom en nödfalls-utväg använda ångdrift. Ur den synpunkten är det viktigt, att det inte elektrifieras alltför mycket, utan att det verkligen finns en del så att säga *levande* ånglokomotiv, ånglokomotiv i drift, vilka i händelse av behov kunna insättas på de linjer, där det är nödvändigast för att förebygga de största faror, både i utrikespolitiskt och i inrikespolitiskt avseende.

På dessa grunder, herr talman, och utan att vidare inlåta mig på de stora finansiella synpunkterna, förenar jag mig med dem, som yrkat avslag.

Ang. elektrifiering av vissa statsbanor. (Forts.)

Herr statsrådet **Leo**: Jag har tyvärr inte varit i tillfälle att åhöra den fortsatta debatten här i första kammaren, men enligt upplysningar, som jag har fått, skulle det — bland annat av herr Forssell — ha framhållits, att det ur teknisk synpunkt vore högst problematiskt, huruvida elektrifieringen av järnvägarna innebar någon fördel framför ångdriften. Den ärade talaren lär i detta avseende ha pekat på att det pågår experiment i syfte att förbättra ångtekniken och få fram även andra metoder för drivande av järnvägarna.

Jag skall naturligtvis inte gå närmare in i någon diskussion med den ärade talaren om dessa tekniska detaljer. Jag vill bara framhålla, att jag inte alls är ovetande om att det pågår försök att ernå ytterligare förbättringar i ångtekniken och att man också har nått mycket goda resultat på detta område vad det gäller *stationära* ångpannor, men däremot mig veterligen inga nämnvärda framsteg under senare år i vad det rör lokomotivångpannor. Vidare är det inte heller obekant för mig, att man sysslat med experiment i syfte att få fram motordrivna vagnar, men det är också bekant för mig, att man på detta område fortfarande rör sig på experimentens stadium och att man inte — då det gäller järnvägsdrift i större omfattning — med säkerhet kan räkna med de resultat, som hittills vunnits.

Det bästa beviset för att man på sakkunnigt håll allmänt hyser den uppfattningen, att elektrifiering av en järnväg betyder höjande av denna järnväg en hel klass — hur välskött den än varit under ångdrift — ligger däri, att man i praktiskt taget alla länder för närvarande sysslar med övergång från ångdrift till elektrisk drift. Till och med ett land som England, med dess ofantliga inhemska koltillgångar, har under senare år i stor utsträckning övergått till elektrisk drift och planerar att i än större utsträckning övergå till denna driftsform. Så gör man i Norge, så har man börjat göra i Tyskland, så gör en hel rad andra länder, för att nu inte tala om Italien och Schweiz, där man för länge sedan har övergått till elektrisk drift i mycket stor utsträckning.

Herr Hammarskjöld berörde frågan om de militära synpunkter, som ha anlagts på detta förslag. Han uttryckte sina farhågor för att den elektriska driften skulle visa sig vara militärt mycket ömtåligare än ångdriften och att det ur den synpunkten inte skulle vara rekommendabelt att i större utsträckning lämna ångdriften. Han yttrade, att om man skulle avlägsna de riskmoment ur militär synpunkt, som äro förenade med elektrisk drift, så skulle detta komma att kosta så mycket pengar, att räntabilitetssiffrorna, sådana de här äro framlagda i kalkylerna, skulle komma att te sig ännu mer ofördelaktiga. Jag tror emellertid, att jag kan eller bör kunna lugna herr Hammarskjölds farhågor på denna punkt genom att hänvisa till vad som står att läsa i propositionen, där det nämnes, att chefen för generalstaben i sitt senaste utlåtande anmält, att han inte hade något att erinra mot järnvägsstyrelsens nu framlagda förslag, under förutsättning att den av järnvägsstyrelsen förordade utredningen bleve anbefalld och gjordes till föremål för Kungl. Maj:ts prövning och beslut.

Innan detta utlåtande avgavs ifrån generalstaben hade jag ett samtal med generalstabens chef liksom också med chefen för järnvägsstyrelsen, och vi kommo därvid överens om att de skiljaktigheter, som tidigare hade förefunnits mellan verksstyrelsen och generalstaben, inte vore större än att de mycket väl skulle kunna jämkas samman vid en enkel förhandling mellan representanter för järnvägsstyrelsen och generalstaben. Och vad beträffar kostnaderna för tillfredsställandet av generalstabens berättigade anspråk och önskemål i detta fall kan jag försäkra herr Hammarskjöld, att de ingalunda äro av den natur, att de komma att utöva någon nämnvärd inverkan på räntabiliteten.

Ang. elektrifiering av vissa statsbanor. (Forts.)

Herr **Johansson, Johan Bernhard**: Herr talman! Det är ett par synpunkter utöver de redan anförda, vilka man kan lägga på denna fråga, i betraktande av det förhållandet att, såsom här har skett, arbetslöshetssynpunkten blivit den dominerande, när det gäller forceringen av dessa arbeten. Jag vill förutskicka, att reservanterna inte med sitt yrkande om avslag ha velat för framtiden säga ifrån, att elektrifieringen inte skall fortsätta, utan vad man här riktar sig emot är den forcering av dessa arbeten, som man åstadkommer med detta förslag. Jag instämmer helt i det uttalande, som gjordes av landshövding Hammarskjöld, att man naturligtvis inte får binda sig för flera år framåt för ett program, som enligt propositionen skulle kosta 55,800,000 kronor.

Beträffande arbetslöshetssynpunkten har redan framhållits, att inom de industrigrenar, som beröras av detta arbete, råder en konjunktur, som icke motiverar talet om arbetslöshet. Därtill komma ett par andra synpunkter. Av elektrifieringen följer, att ett antal personer, anställda vid statens järnvägar, måste avskedas på grund av den personalminskning, som elektrifieringen åstadkommer. Det framgår icke fullt tydligt av propositionen, hur stor den personalminskning kommer att bli, som skulle bli en följd av den nu ifrågasvarande elektrifieringen, men att en sådan personalminskning måste komma till stånd är uppenbart. Det finns en siffra här på något ställe — 150 personer — men jag är inte fullt på det klara med om det är den riktiga.

Om man således anlägger arbetslöshetssynpunkter på företaget och samtidigt kan säga, att denna synpunkt inte ur andra skäl är hållbar och att finansieringen inte heller är lämplig, kan det synas skäligen svårt att motivera, att man skall sätta i gång arbeten, som i viss mån även öka arbetslösheten.

Vidare en annan sak! Genom elektrifieringen blir en del materiel överflödigt. En hel del ånglok bli onödiga, och fråga är, om det är ekonomiskt klokt att forcera elektrifieringen, så att också en forcerad utrangering av ånglok och materiel skulle äga rum, som naturligtvis också ha kostat statens järnvägar pengar, varvid fördyringen blir ännu större.

Vidare tillkommer en synpunkt. Om man forcerar elektrifieringen och bygger ut en större organisation härför, komma ju en gång, när avveckling av detta arbete skall ske, vissa svårigheter att inträda. Man har gjort rustningen för stor, och avvecklingen blir svårare. En hel del personal måste då hastigare avskedas än vad eljest hade varit fallet. Det föreligger, synes det mig, alla skäl att ordna arbeten som dessa så, att de bedrivs i en jämn takt och utan några sådana tvära avbrott.

Vidare har det talats om finansieringen, som jag för min del finner mycket olycklig. När räntabiliteten är så ringa, att av 25 miljoner kronor endast 11 miljoner kunna förräntas, enligt järnvägsstyrelsens framställning, så föreligger ju häri ytterligare ett mycket starkt skäl att gå fram med en viss försiktighet.

Jag menar således, att det finnes mycket goda skäl för återhållsamhet, men därmed — jag vill understryka detta — är inte sagt, att man definitivt har sagt nej till den fortsatta elektrifieringen, nämligen i den mån järnvägsstyrelsen efter noggranna kalkyler finner en sådan motiverad och rimlig. Lika litet som man här vill binda sig för flera år vid ett elektrifieringsprogram, lika litet vilja vi härmed ha sagt, att vi inte i fortsättningen vilja vara med om en elektrifiering, där skäl därtill föreligger.

Som jag nämnde, kunna vi inte längre finna, att den arbetslöshetssituation är för handen, som skulle kunna motivera denna forcering. Förutsättningarna nu äro helt andra än då Kungl. Maj:t i höstas gjorde upp statsverkspropo-

Ang. elektrifiering av vissa statsbanor. (Forts.)

sitionen. Det kan inte bestridas, att sedan dess en på många områden betydande konjunkturförbättring inträtt.

Jag måste därför, herr talman, be att få instämma i det av herr Bagge först gjorda yrkandet.

Herr Forssell: Herr talman! Av herr statsrådets och chefen för kommunikationsdepartementet sista inlägg skulle man kunna få den uppfattningen, att man på olika håll i utlandet sysslat med övergång till elektrisk järnvägsdrift på järnvägar av motsvarande art som det här är fråga om. Såvitt jag inte är alltför illa underrättad, är detta inte fallet, utan det är tvärtom fråga om linjer med ofantligt mycket tätare trafik, för vilka det visar sig ekonomiskt genomförbart att införa elektrisk järnvägsdrift. Det kan vara skäl att erinra om att det finns många utländska huvudbanor med mycket tätare trafik än våra förnämsta banor, där man fortfarande har ångdrift, och detta trots att vederbörande producera sin elektriska ström — i de fall där denna fås från centralanläggningar vid kolfält av sekunda kol eller brunkol — ofantligt mycket billigare än vi, som få den från våra vattenfall. Man kan således icke av de utländska erfarenheterna draga någon som helst slutsats, att den här föreslagna elektrifieringen skulle vara motiverad. Tvärtom! Jämför man de utländska förhållandena med våra, skall man finna, att vi redan nu gått mycket längre i vår elektrifiering än man gjort på de allra flesta andra håll.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera av de båda punkterna av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

I fråga om punkten a), fortsatte herr förste vice talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i punkten a) i den av herr Borell m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bagge* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 115 punkten a), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i punkten a) i den av herr Borell m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Sedermera gjordes i enlighet med de rörande punkten b) förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i nämnda punkt hemställt

Ang. elektrifiering av vissa statsbanor. (Forts.)
samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i motsvarande punkt av herr Hamrins m. fl. vid utlåtandet anförda reservation; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 116, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till kapitalökning i avseende å telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk.

*Anslag till
fortsatt ut-
veckling av
statens tele-
fon- och tele-
grafväsende.*

Punkten 1.

I denna punkt hade utskottet, med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag, hemställt, att riksdagen måtte till fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av 12,350,000 kronor, att utgå av lånemedel.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Borell, Bagge, Thelin, Volrath Tham, Persson* i Falla, *Skoglund* och *Olsson* i Staxäng, som ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag, måtte till fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av 10,350,000 kronor, att utgå av lånemedel;

2) av herrar *Hamrin, Nilsson* i Gränebo, *Strindlund* och *Svensson* i Grönvik, som ansett, att utskottet bort tillstyrka, att anslaget bestämdes till 11,350,000 kronor.

Herr Tham, Volrath: Herr talman! På denna punkt liksom på en del efterföljande har tillämpats den metod, som tidigare påtalats av herr Bagge, nämligen att departementschefen har ökat det anslag, som verkets egen chef äskat. Så är fallet i punkt 1 av detta utlåtande rörande telefon- och telegrafväsendet. Där har verkschefen äskat ett anslag av 10,350,000 kronor för visst ändamål. I skrivelse av december 1933 har departementschefen begärt, att anslaget skulle bli större, 2,000,000 kronor större, och det utlovades även, att så skulle kunna ske, oaktat detta var förenat med vissa svårigheter beträffande tillgången på arbetsbefäl. Reservanterna ha gått in för den kostnads-summa, som ursprungligen hade begärts, och föreslå sålunda två miljoner mindre än utskottet. Reservanterna ha motiverat detta med vad som även tidigare har påpekats: den minskade arbetslösheten och önskvärdheten av att på den grund inte forcera ett arbete, utan i stället fördela detta arbete på en längre tidrymd.

Med hänsyn till detta och i betraktande av den försiktighet, varmed man bör gå fram beträffande upplåningen, som blir stor nog ändå, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid punkt 1 fogade reservationen.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Jämte åtskilliga andra ledamöter av riksdagen har jag avgivit en reservation på denna punkt. Jag har liksom den föregående ärade talaren inte ansett mig kunna biträda Kungl. Maj:ts förslag om ett anslag på två miljoner till tvärförbindelser mellan olika telefoncentra i landet. Telegrafstyrelsen har inte heller ursprungligen äskat detta belopp, utan det är först på framställning från departementschefen, som telegrafstyrelsen hemställt om medel för dessa anläggningar. Den har inte

Anslag till fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende.

(Forts.)

ansett det strängt nödvändigt, att de utfördes under nästa budgetår; de kunde ha anstått.

Det är för minskande av arbetslösheten, som man nu velat påskynda dessa arbeten. I och för sig och för de orter, som därav beröras, är det visserligen av en viss betydelse att dessa arbeten komma till utförande, men sedda i större sammanhang kunna icke arbeten av denna beskaffenhet, för vilka i huvudsak måste användas yrkesutbildat folk, icke nämnvärt bidraga till arbetslöshetens minskande.

Telegrafstyrelsen har tillika uttalat, att den kan få svårigheter med att utföra dessa arbeten i den takt, som departementschefen föreslagit. Den har inte tillgång till arbetsbefäl för en sådan forcering. Även departementschefen har i propositionen erinrat härom.

Visserligen säger telegrafstyrelsen, att den skall göra kraftiga ansträngningar för att kunna bedriva arbetet i den önskade takten. Men jag frågar, är det anledning att bedriva arbetet i sådan takt att det blir svårigheter för arbetsledningen? Jag kan ej finna, att det är nödigt. Vi reserverar oss ej ställt oss helt avvisande mot Kungl. Maj:ts förslag, utan ha gått en medelväg och föreslagit en miljon kronor för ändamålet. Härigenom skulle man kunna bedriva arbetena i tillfredsställande takt och för nästa budgetår spara en miljon kronor.

Jag skall, herr talman, utan att ingå på någon vidare motivering för mitt ståndpunktstagande på denna punkt, be att få yrka bifall till den av herr Hamrin m. fl. avgivna reservationen.

Häri instämde herr *Hamrin*.

Herr statsrådet *Leo*: Herr förste vice talman! Jag får erkänna, att jag verkligen var litet nyfiken på den motivering, som skulle föreläggas för avslag i detta fall på Kungl. Maj:ts förslag. I det föregående ärendet förde man fram den bristande räntabiliteten såsom ett huvudargument för avslag på Kungl. Maj:ts förslag, men det lär väl svårligen gå att komma igen med det motivet i detta fall, med kännedom om att telegrafverket lämnar en lysande ränta på sitt kapital och detta även inberäknat det anslag, som det här är fråga om. Det var därför som sagt med en smula undran jag väntade på att få höra motiveringen till avslagsyrkandet.

Jag har fått höra den nu, men såvitt jag rätt uppfattat den, bestod den inte av någonting annat än att man inte tyckte, att man borde bevilja dessa pengar. Punkt och slut. Emellertid vill jag framhålla, att även här gäller det ett arbetslöshetsspörsmål, och denna gång kan man inte heller tala om att verkstadsindustrien eller några andra, som man vill påstå, gynnade industrier skulle få en obehövlig hjälp. Här gäller det ju övervägande det rena grovarbetet. Det är närmast fråga om uppsättning av stolplinjer och dylikt uppe i Norrland. Här skulle en stor del människor finna arbete och uppehälle, som eljest skulle gå arbetslösa. Det är således både ur räntabilitetssynpunkt och ur arbetslöshetssynpunkt fullt försvarligt, såvitt jag kan förstå, att bevilja detta anslag. Utskottsreservanterna ha inte heller ens försökt visa något annat.

Därtill kommer, att man med dessa två miljoner kronor verkligen gör ytterligare en god gärning, ty man ger folket uppe i Norrland — till stor del människor, boende i de rena ödebygderna — lättare, bättre och billigare tillgång till telefonförbindelser. Jag tror, att det är en förmån, som skulle komma att uppskattas mycket av dem. Vi äro ju ofta här i riksdagen i den belägenheten,

Anslag till fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende.
(Forts.)

då vi försöka hjälpa olika samhällsgrupper, att vi ha svårt att finna någon form för att hjälpa befolkningen uppe i de glest bebodda norrländska bygderna. När det erbjödes ett tillfälle att ge den ett handtag och därtill tjäna även andra berättigade intressen, så tycker jag, att riksdagen skall begagna sig av detta tillfälle, och jag hoppas därför, att Kungl. Maj:ts förslag skall vinna bifall.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att i avseende på den under behandling varande punkten yrkats 1:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Borell m. fl. vid punkten avgivna reservationen; samt 2:o), av herr *andre vice talmannen*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att anslagsbeloppet bestämdes till 11,350,000 kronor.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare enligt berörda yrkanden; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bagge* begärde votering, i anledning varav herr förste vice talmannen upptog vardera av de under 1:o) och 2:o) här ovan upptagna yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr förste vice talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga godkännande av det förslag, som innefattades i herr Borells m. fl. vid punkten avgivna reservation.

Herr *andre vice talmannen* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 116 punkten 1 antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr Borell m. fl. vid punkten avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits bifall till herr *andre vice talmannens* yrkande i ämnet.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr förste vice talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *andre vice talmannen* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 74;

Nej — 42.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Anslag till fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende.

(Forts.)

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 116 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Borell m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr förste vice talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 56;

Nej — 58.

Punkten 2.

I enlighet med Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte till dubbelspårsanläggning mellan Östansjö och Vretstorp för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av 480,000 kronor, att utgå av lånemedel.

Ang. dubbel-
spårsanlägg-
ning mellan
Östansjö och
Vretstorp.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Borell, Bagge, Thelin, Volrath Tham, Persson* i Falla, *Skoglund* och *Olsson* i Staxäng ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Förevarande dubbelspårsanläggning hör enligt av järnvägsstyrelsen framlagd plan till sådana arbeten, som borde komma till utförande först under budgetåren 1935—1939. Med hänsyn härtill avstyrker utskottet, att medel för utförande av nämnda anläggning redan nu anvisas.

Utskottet hemställer alltså, att Kungl. Maj:ts förevarande förslag ej må av riksdagen bifallas.»

Herr Tham, Volrath: Herr talman! Det framgår av utredningen, att verkschefen hade begärt, att detta arbete skulle få anstå till 1935—1939, då det ansågs lämpligt, att det skulle utföras, men på särskild begäran av departementschefen hade förslaget kommit upp i årets budget. Av samma skäl, som framhållits vid behandlingen av den föregående punkten, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr förste vice talmannen, att i avseende på den nu ifrågavarande punkten endast yrkats, att kammaren skulle godkänna den vid punkten avgivna reservationen.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare enligt berörda yrkande; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 3.

I denna punkt hade utskottet, med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag, hemställt, att riksdagen måtte till ombyggnad och utvidg-

Ang. ombygg-
nad av ranger-
bangården i
Nässjö m. m.

Ang. ombyggnad av rangerbangården i Nässjö m. m. (Forts.)
ning av rangerbangården i Nässjö för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av 200,000 kronor, att utgå av lånemedel.

Reservationer hade anmälts

1) av herrar *Nilsson* i Gränebo, *Borell*, *Bagge*, *Thelin*, *Volrath Tham*, *Strindlund*, *Persson* i Falla, *Svensson* i Grönvik, *Skoglund* och *Olsson* i Staxäng, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Utskottet, som ansett de nu ifrågasatta ombyggnads- och utvidgningsarbetena å bangården i Nässjö kunna utan större olägenhet anstå, får hemställa, att Kungl. Maj:ts förevarande förslag ej må av riksdagen bifallas.»

2) av herr *Hamrin*, som dock ej antytt sin mening.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! För åtskilliga år sedan ombyggdes ju en del av bangården i Nässjö till rangerbangård. Därigenom har man kunnat tillgodose de krav, som i sådant avseende kunna ställas på denna bangård. Nu kräves det ytterligare en utvidgning av rangerbangården i övriga delar, men detta arbete kunde mycket väl anstå så länge. Det behöver ej utföras nu. Det är väl känt, av dem som sysslat med, åtminstone de, som intressera sig för dessa frågor, att bangården i Hallsberg för åtskilliga år sedan även ombyggdes till en stor rangerbangård, men att den sedan dess icke kunnat helt utnyttjas utan till stor del stått oanvänd. Jag tror, att det blir samma förhållande i Nässjö. Om man bygger ut bangården i den omfattning, som här föreslås, kommer sannolikt en stor del av bangården att icke finna någon användning.

Detta har varit skälet, varför vi, som stå för reservationen, ansett, att detta arbete för närvarande icke behöver utföras, och jag hemställer alltså, herr talman, om avslag på utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Nylander: Herr talman! Jag kan i stort sett instämma med vad herr andre vice talmannen anförde, och jag vill ytterligare understryka, att järnvägsstyrelsen själv i sitt utlåtande på denna punkt har förklarat, att »på grund av nuvarande trafikförhållanden hade styrelsen dock tänkt sig att ännu någon tid uppskjuta sin begäran om anslag till denna bangårdsombyggnad», och sedan kommer det fram som vanligt, att man uteslutande av hänsyn till att den är ett lämpligt arbetsobjekt, har aktualiserat frågan. Nu tillhörde jag den del av statsutskottet, som för någon tid sedan hade tillfälle att besöka Nässjö och se på de lokala förhållandena och få hela projektet framlagt och förklarat av vederbörande tjänstemän vid statens järnvägar. Jag kunde för min del ej finna annat än — och jag fick det även bestyrkt och direkt uttalat av dem, som vi hade nöjet att träffa — att för nuvarande trafik den befintliga anordningen är fullständigt tillräcklig, men att man ju hoppades på att en ökad omsättning av järnvägsvagnar vid en bättre konjunktur för järnvägsdriften i sin helhet så småningom skulle göra, att man behövde denna nya rangerbangård. Jag får säga, att man skall vara synnerligen angelägen att få ge ut penningar, om man vill på så pass lösa grunder gå in för ett anslag till denna rangerbangård. Och även om man icke behöver befara, att rangerbangården skall bli ett sådant vidunder i storlek och tomhet som vad rangerbangården i Hallsberg är, så får man i alla fall säga, att det är att i onödig grad engagera staten för arbeten, som mycket väl kunna anstå och som särskilt i en tid av betydligt minskad trafikmängd böra kunna anstå.

Jag ber därför att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Ang. ombyggnad av rangerbangården i Nässjö m. m. (Forts.)

Herr statsrådet **Leo**: Herr förste vice talman! Det är ju ingen som stuckit under stol med att det här är fråga om arbeten, som icke äro för dagen absolut nödvändiga. Det är således ingen nyhet, som herrarna, som nu haft ordet, ha talat om, då de framhållit, att det också enligt järnvägsstyrelsens mening kunde anstå någon tid med dessa arbeten. Det har även framhållits i propositionen. Det har sagts i propositionen, att det är ingen sådan där absolut nödvändig sak, men att det är en nyttig och för statens järnvägar gagnande åtgärd, som skulle företagas genom ombyggnad av rangerbangården. Jag uppskattar naturligtvis mycket högt herr Nylanders sakkunskap på detta område, men jag måste sätta järnvägsstyrelsens sakkunskap ännu högre, och järnvägsstyrelsen har dock framhållit i sitt utlåtande till Kungl. Maj:t, att den utbyggnad av rangerbangården, som här är ifrågasatt, är lämplig och behövlig, och att i och med övergången till elektrisk drift kravet på att denna utbyggnad kommer till stånd ytterligare har skärpts. Naturligtvis kan man vänta ett och två och tre år, men vad det gäller nu är ju att söka få fram arbetstillfällen och sådana arbetstillfällen, som äro i och för sig nyttiga och gagnande. Herr Nylander sade, att just nu i denna depressionstid skall man väl icke sätta i gång med sådana arbeten. Jo, det är väl nu man skall göra det! Man skall väl icke vänta, tills vi komma ur depressionen och icke längre ha någon arbetslöshet — om vi skulle komma i en så lycklig situation. Det är väl icke vid den tidpunkten man skall sätta företag i gång för att konkurrera om arbetskraften på den fria marknaden.

Jag hoppas, att första kammaren skall beakta, att det här gäller ett nyttigt och gagnande arbete, vars förverkligande skulle komma att bli ett av bidragen för lättande av arbetslösheten.

Herr **Nylander**: Herr talman! Jag har icke tillmätt mig själv någon sakkunskap på detta område. Jag har icke uppgivit något annat än vad som har demonstrerats för mig och för statsutskottets ledamöter i övrigt vid det besök, som avlades på platsen. Men när man då fick höra, att omsättningen av vagnar på Nässjö station var ungefär sextusen vagnar i månaden mindre än vad det tidigare brukat vara, kan man ju ej gärna få fram ett motiv för att man under en sådan lågkonjunktur i trafiken skall börja på att bereda sig för en större växlingskapacitet, som man icke ens vet, om man någonsin behöver utnyttja. Det är detta, som jag anser vara mycket avgörande för frågan, och jag stryker ytterligare under, att järnvägsstyrelsen klart säger ifrån, att den icke hade tänkt sig att nu komma med detta projekt.

Jag vidhåller således mitt yrkande.

Herr **Johansson, Johan Bernhard**: Det är ganska egendomliga förhållanden, som blottas, när man läser årets statsverksproposition. Det är icke så länge sedan vi hade en finansminister, som utfärdade ett offentligt besparings-cirkulär, som genom länsstyrelserna distribuerades till de kommunala myndigheterna, kommunalnämnderna, vägstyrelserna, landstingen o. s. v. och där man riktade en uppmaning till ämbetsverk och myndigheter att iakttaga den allra största möjliga återhållsamhet, när det gällde att äska anslag såväl för direkta utgifter som för sådana, som skola bestridas genom upplåning. I årets statsverksproposition föreligger på många punkter det förhållandet, att vederbörande verk ha t. ex. i september kommit in med sina anslagsäskanden men sedermera i december från vederbörande departement fått påstötningar om att plocka ihop än mera. Det var alldeles för litet, som de hade begärt, menar departementschefen, och de skulle komma med än mera för att få ihop till en statsverksproposition av större omfattning. Det har tydligen varit avsikten. Jag

Ang. ombyggnad av rangerbangården i Nässjö m. m. (Forts.)

får ju fråga, vad våra ämbetsverk, våra myndigheter och kommunala organ skola säga och tänka, när de för ett par år sedan fått ett besparingscirkulär i en riktning, som jag finner fullkomligt riktig, och nu av den nuvarande regeringen få anmaningar, som gå i rakt motsatt riktning, syftande till ökade utgifter med därav följande skattebelastning och ökad upplåning. Jag har velat anföra detta, därför att det kommer igen på så många punkter i statsverkspropositionen.

Den föreliggande punkten är just ett sådant fall, och det är till och med så pass anmärkningsvärt, att järnvägsstyrelsen, såsom en föregående talare påpekat, efter att ha fått den påstötning, som den fick på hösten, och efter att ha gjort denna nya propos såsom ett tillägg till sina tidigare äskanden, säger rent ifrån, att den hade tänkt, att detta arbete skulle uppskjutas, och icke hade ansett, att det skulle tagas med. Det var således ingen glömska, utan saken ansågs icke behöfelig, men ändå kommer det nu ett anslagsäskande. Jag finner med hänsyn till de synpunkter beträffande arbetslösheten, som vi nyss ha talat om, då arbetslöshetsfrågan ej längre kan anses vara i samma läge som vid tidpunkten för statsverkspropositionens upprättande, och på grund av vad som i öfrigt tidigare anförts mycket starka skäl att på denna punkt följa reservanterna.

Herr Lindblad: Jag var också med, när statsutskottet hade tillfälle att besöka Nässjö station, och var närvarande vid förevisningen av den växling, som försiggick, men jag fick icke samma uppfattning som herr Nylander. Jag fick tvärtom den uppfattningen, att det ur alla synpunkter vore fördelaktigt, om man kunde ordna växlingsförhållandena på bangården på ett bättre sätt än för närvarande, ty det är otvivelaktigt, att det tager en mycket lång tid att växla in de olika tågen och vagnarna i de olika tågen, såsom det för närvarande är. Och i den mån den elektriska driften kommer att öka trafiken genom tätare tåg, bli svårigheterna att få tågsätten klara och få en snabb växling av de olika vagnarna i de tågsätt, som de skola följa med, större än som överhuvud kan anses vara förenligt med en snabb trafik. Det föreföll mig, som om byråchefen, som var med där nere från Stockholm, fullständigt tydligt lade upp de svårigheter, som för närvarande finnas och som komma att ökas, i den mån frakterna och tågsätten ökas. När nu saken har legat så, att järnvägsstyrelsen varit betänkt på att vidtaga denna åtgärd redan förut och endast av vissa omständigheter avstått därifrån, förefaller det mig, att då det nu lägges fram förslag därom, har man ingen anledning att säga nej. Det tager alltid sin tid, innan det blir färdigt, och det kommer säkerligen att medföra åtskilliga förbättringar i förhållandena på denna bangård, förbättringar, som endast kunna vara till gagn för trafiken i sin helhet.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet Leo: Herr Johansson i Fredrikslund frågade, vad de olika verkstyrelserna skulle tänka och tro, då regeringen, efter det de framlämnat sina äskanden, frågade dem, om de icke hade ytterligare arbeten att komma med förslag om. Ja, vad järnvägsstyrelsen tänker och tror i förevarande fall — vi kunna ju inskränka oss till det — framgår av järnvägsstyrelsens yttrande, som är återgivet i propositionen. Där kunde alltså herr Johansson ha fått svar på sin fråga. Järnvägsstyrelsen säger: »På grund av de nuvarande trafikförhållandena» — nuvarande, d. v. s. de av depressionen föranledda trafikförhållandena — »hade styrelsen dock tänkt sig att ännu någon tid uppskjuta sin begäran om anslag till denna bangårdsombyggnad, men då denna under nuvarande tidsförhållanden — med behov att i möjlig mån bereda ar-

Ang. ombyggnad av rangerbangården i Nässjö m. m. (Forts.)

betstillfällen — vore ett lämpligt arbetsobjekt och under alla förhållanden för statens järnvägar behöfvlig och önskvärd, hade styrelsen ansett sig kunna aktualisera frågan och skrida till åskande av nödiga anslag.» Här lämnas ett tydligt och klart svar på herr Johanssons fråga. Järnvägsstyrelsen har åtminstone i detta fall liksom också, såvitt jag kunnat läsa, i andra fall, som beröra sjätte huvudtiteln, varit på det klara med att de nya arbeten, som föreslås, äro för statens järnvägar nyttiga och nödiga, och att det vore ett lämpligt tillfälle att nu skjuta fram dem för att få dem utförda. I detta fall vill jag dessutom peka på att kostnaderna för arbetet äro avsedda att bestridas av kapitalökningsmedel och förnyelsefondsmedel, således penningar, på vilka det vilar ränteplikt. Det är icke fråga om några arbetslöshetsmedel i vanlig ordning.

Jag tillåter mig fråga med anledning av de anmärkningar, som från högerhåll här ett par gånger riktats mot Kungl. Maj:ts försök att få fram förslag till lämpliga arbeten, vad det är för slags arbeten, som högerrepresentanterna anse, att man skall sätta i gång under arbetslöshetstider. Om regeringen begär anslag för t. ex. beredande av vägarbeten, hamnarbeten o. dyl., får man höra, att det är onyttigt och onödigt, och att man skall försöka få i gång arbeten, som äro produktiva, som äro till gagn för det produktiva livet, arbeten, som man i fortsättningen ej behöver kosta på underhåll och förnyelse etc., utan som kunna bära sina egna underhållskostnader. Men då vi göra vårt bästa för att leta fram *sådana* arbetsobjekt, få vi höra, att de icke heller duga. Då vill man ha arbetsobjekt, som närmast äro av den vanliga arbetslöshetstypen, d. v. s. sådana arbetsobjekt, som man i andra fall är färdig att avvisa och fördöma. Det är sannerligen svårt att få klart för sig vad det är man egentligen vill från högerhåll. Det skulle vara intressant att få höra vad det är för arbetsobjekt, som man på den kanten anser som idealet för arbetsobjekt i arbetslöshetstider, och än intressantare att få sådana arbetsobjekt presenterade för sig i tillräcklig omfattning för att bereda de arbetslösa arbete.

Herr Bagge: Herr förste vice talman! På den frågan kan jag bara svara det som jag sade i mitt föregående anförande, att tyvärr har det icke ordnats så med arbetet här i riksdagen, främst från herr statsrådets meningsfränders sida, att vi blivit i tillfälle att först diskutera ett principprogram och sålunda kunna svara på den fråga, herr statsrådet här framförde, utan i stället kommer man undan för undan med det ena anslaget efter det andra. Det är klart, att man då icke kan taga upp saken i hela dess vidd vid varje särskilt anslag. Är det så, att statsrådet är intresserad för vår hållning här, så finnes den utförligt både motiverad och dokumenterad i högerns arbetslöshetsmotion, om herr statsrådet någon gång skulle ha tillfälle att läsa den.

Vad det produktiva arbetet beträffar, vill jag säga, att jag icke kan se, att det är produktivt arbete, när det sättes i gång vid ett tillfälle, då det icke är nödvändigt. Att det är önskvärt, nyttigt och nödigt någon gång är ju självfallet. Icke kunna väl verken komma med förslag till arbeten, som äro skadliga, utan frågan är helt enkelt, om de äro behöfvliga eller icke. Nu har regeringen motiverat framläggandet av sina förslag till arbeten med sin berömda smidiga konjunkturpolitik. Jag tillåter mig då säga, att den konjunkturpolitik, som eventuellt är baserad på förhållandena i november, vilka ju ha helt och hållet förändrats, den är icke smidig utan snarare stelbent, och den är icke ägnad att läggas till grund för riksdagens beslut.

Herr statsrådet Leo: Herr förste vice talman! Först ett litet ord om den praktiska sidan av denna sak. Herr Bagge säger, att det väl är sant, att dessa

Ang. ombyggnad av rangerbangården i Nässjö m. m. (Forts.)

arbeten äro nyttiga och nödiga och önskvärda, men det är ändå inte lämpligt att sätta i gång dem nu — exempelvis denna utvidgning av Nässjö rangerbangård — därför att de inte behövas nu. Ja, men om herr Bagge satt sig litet in i de sakliga förhållandena, skulle han snart ha funnit, att en utvidgning av en rangerbangård försöker man om möjligt göra, då trafiken är låg, för att ha utvidgningen färdig, då trafiken stiger upp till toppunkten. Ty att vid en högtrafik sätta i gång med ombyggnad av en rangerbangård — det betyder stockning i trafiken, försening av tåg och allt dylikt besvär, både för järnvägarna och för den trafikerande allmänheten. Vad som här föreslagits är det lämpliga förfaringssättet att använda i sådana fall.

Vad sedan frågan om högerns principprogram beträffar, vill jag framhålla, att högern dock haft över fyra månader på sig att lägga fram ett principprogram som motsvarighet till det program, som av regeringen framlagts, ej blott i sjätte huvudtiteln utan även på andra punkter. Ty som känt är, framlades redan i början av riksdagen allt det väsentliga av innehållet i regeringens nödhjälpsprogram, åtminstone i vad det avser alla sådana åtgärder som dem vi nu diskutera. Skulle det vara så, att det i den motion, som väckts från högerhåll och som herr Bagge omnämnde, skulle finnas någonting att sätta i stället för de förslag, som regeringen framlagt, förvånar det mig bara, att det inte kommit till synes i den reservation, som avgivits av högerreservanterna i utskottet. Men denna reservation är rent negativ. Den säger nej, men sätter ingenting annat i stället.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! De skäl, som herr statsrådet nyss anförde för dessa arbeten, motsägas ju av järnvägsstyrelsens eget uttalande, där den säger, att det ansetts, att dessa arbeten skulle kunna uppskjutas ännu någon tid. Det har förefallit mig och andra som om det från början av regeringen upplagda programmet i fråga om statens byggnadsverksamhet för arbetslöshetens bekämpande numera vore för stort med hänsyn till arbetslösheten och att man därför borde kunna beskära det något på vissa punkter, minska upplåningen och eventuellt minska de direkta utgifterna. Då gäller det ju för oss att se till, på vilka punkter man med verkligt skäl kan säga, att en besparing kan göras. Det är ju den metoden, som utskottsreservanterna ha tillämpat, och de ha funnit fullgiltiga skäl föreligga att bryta ut denna punkt ur det sammanhang, i vilket regeringen insatt den i sitt hjälpprogram.

Det har nyss av en statsutskottsledamot uttalats, att den siffra rörande antalet arbetslösa, som man rört sig med i debatten — 146,000 — är betydligt överdriven, och det är naturligtvis med mycket stort intresse vi, som inte sitta i statsutskottet, avvakta den vidare utredning, som kan komma därifrån på den punkten. Men redan i dagens debatt ha vi hört uttalanden, som ge vid handen, att det finnes fullgiltiga skäl att beskära den skuldsättnings- och lånepolitik, som regeringen gått in för.

Vad beträffar mitt uttalande om besparingarna, gäller det ju inte bara järnvägsstyrelsen. Jag frågar: vilken återverkan skall det inte få på hela vårt sparande, både i fråga om kommuner, myndigheter och andra, när från regeringens sida på så många punkter till så många myndigheter göras framställningar, som av dessa måste tydas så, att »här gäller det att ligga i för att få ökade utgifter för att få så mycket som möjligt i gång»? Jag menar, att detta kan ha en återverkan på sparandet, som kan vara mycket ogynnsam och kan få svåra följder, när vi skola avbryta denna politik och gå in för en annan och mera sparsam sådan. Det går lätt att få folk att vara med om att öka ut-

Ang. ombyggnad av rangerbangården i Nässjö m. m. (Forts.)
gifterna, men det är inte sagt att det går lika lätt att få folk att träda in i sparandets tjänst.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen, jämlikt därunder förekomna yrkanden, gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle avslå såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bagge* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 116 punkten 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Herr förste vice talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

Punkten 4.

Med förmälan, att utskottet ej funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte till fortlöpande förstärkning av spåröverbyggnaden för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av 1,700,000 kronor, att utgå av lånemedel.

*Anslag till förstärkning av järnvägar-
nas spåröverbyggnad.*

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Borell, Bagge, Thelin, Volrath Tham, Persson* i Falla, *Skoglund* och *Olsson* i Staxäng ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag, måtte till fortlöpande förstärkning av spåröverbyggnaden för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av 1,200,000 kronor att utgå av lånemedel.

Herr **Tham, Volrath:** Herr talman! Liksom i föregående punkter finnes det här två belopp: ett totalbelopp av 3,000,000 kronor, varav 1,200,000 kronor skulle utgå som kapitalökningsanslag och 1,800,000 kronor borde lämnas av förnyelsefonden. Det förra av de bägge beloppen har sedermera på järnvägsstyrelsens förslag utökats med ytterligare 500,000 kronor till 1,700,000 kronor, som skulle användas för inläggning av underläggsplattor.

Med hänsyn till det förbättrade läget på arbetsmarknaden ha reservanterna

Anslag till förstärkning av järnvägarnas spåröverbyggnad. (Forts.)
ansett, att man mycket väl skulle kunna nöja sig med det mindre anslaget, 1,200,000 kronor. Jag ber att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr **Lindblad**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Borell m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Bagge begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 116 punkten 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Borell m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkten 5.

Utskottets hemställan bifölles.

*Anslag till
person- och
resgodsvagnar.*

Punkten 6.

I denna punkt hade utskottet, i enlighet med Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag, hemställt, att riksdagen måtte till person- och resgodsvagnar för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av 750,000 kronor, att utgå av lånemedel.

Reservation hade anförts av herrar *Borell, Bagge, Thelin, Volrath Tham, Persson* i Falla, *Skoglund* och *Olsson* i Staxäng, som ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Då ifrågavarande anskaffning av person- och resgodsvagnar normalt skulle äga rum under budgetåret 1935/1936, avstyrker utskottet Kungl. Maj:ts förslag om anvisande redan för nästkommande budgetår av ett kapitalökningsanslag till ändamålet.

Utskottet hemställer alltså, att Kungl. Maj:ts förevarande förslag ej må av riksdagen bifallas.»

Herr **Bagge**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Anslag till person- och resgodsvagnar. (Forts.)

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att i avseende på den nu ifrågavarande punkten annat yrkande ej förekommit, än att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr Borell m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare enligt berörda yrkande; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bagge* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 116 punkten 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Borell m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkten 7.

Utskottets hemställan bifölles.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänknings- skatt å spritdrycker ävensom i ämnet väckta motioner.

Ang. omsättnings- och utskänknings- skatten å spritdrycker.

I en den 2 mars 1934 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 219, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade

Förslag

till

förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänknings- skatt å spritdrycker.

Härigenom förordnas, att förordningen den 8 juni 1923 angående omsättnings- och utskänknings- skatt å spritdrycker, vilken förordning gäller intill utgången av juni månad 1934, skall äga fortsatt tillämpning efter nämnda tidpunkt intill utgången av juni månad 1935.

Till behandling i samband med förevarande proposition hade utskottet upptagit de likalydande, till utskottet hänvisade motionerna nr 234 i första kammaren av herr *Bergman* m. fl. samt nr 426 i andra kammaren av herr *Aqvist*

Ang. omsättnings- och utskänkningsskatten å spritdrycker. (Forts.)
m. fl., i vilka hemställts, att riksdagen måtte för sin del begära följande ändrade lydelse av andra paragrafen i förordningen om fortsatt tillämpning av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker:

§ 2.

Omsättningsskatten upptages vid detaljhandelsbolagens inköp av spritdrycker och utgår dels med en grundavgift av 3 kronor, för liter räknat, dels med 60 procent av det belopp, som, skatten oberäknad, betingas vid inköp av dryckerna i buteljerat skick.

Detaljhandelsbolagen — — — omsättningsskatten.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 219 samt med avslag å de likalydande motionerna I: 234 och II: 426, antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker.

Reservation hade avgivits av herr *Ljunggren*, som av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med anledning av ej mindre Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 219 än även de likalydande motionerna I: 234 och II: 426, antaga följande

Förslag

till

förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker.

Härigenom förordnas, att förordningen den 8 juni 1923 angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker, vilken förordning gäller intill utgången av juni månad 1934, skall äga fortsatt tillämpning efter nämnda tidpunkt intill utgången av juni månad 1935, dock att från och med den 1 juli 1934 2 § 1 mom. skall hava följande ändrade lydelse:

2 §.

1 mom. Omsättningsskatten upptages vid detaljhandelsbolagens inköp av spritdrycker och utgår dels med en grundavgift av 3 kronor, för liter räknat, dels med 60 procent av det belopp, som, skatten oberäknad, betingas vid inköp av dryckerna i buteljerat skick.

Detaljhandelsbolagen äga — — — för omsättningsskatten.

Herr **Bergman**: Herr talman! Det är ingalunda min mening att försöka uppbygga herrarna med något nykterhetsföredrag i detta sammanhang. Ifall man önskar hålla ett sådant, kan man nog finna ett tacksammare publikum än riksdagens första kammare, vilken ju åtnjuter stadgat anseende för att vara ganska förhärdad i detta avseende. Jag skall således lämna nykterhets-synpunkten därhän och allenast beröra frågan om statsfinanserna.

När man nu här flera gånger i dag och vid många andra tillfällen med all rätt beklagat sig över den starka upplåningen för improduktiva ändamål o. s. v. och överhuvud taget över den minst sagt äventyrliga finansiering, som vi sedan ett år tillbaka bevittnat, finner jag det ganska märkvärdigt, att man icke begagnar tillfället att minska denna upplåning på det sätt, som här kan ske. Här ha vi, några motionärer i både första och andra kammaren, yrkat

Ang. omsättnings- och utskänkningsskatten å spritdrycker. (Forts.)
en ganska måttlig ökning av spritskatten, vilken säkerligen dock skulle inbringa ganska många miljoner till statskassan och därigenom kunna minska upplåningen med motsvarande antal miljoner. Nu säga naturligtvis de herrar, som icke vilja vara med om denna skattehöjning på en lyxvara — jag väntar det svaret från herr utskottsföranden: »Ni önska ju, att folk skall låta bli att förtära spritdrycker, och genom den höjda skatten vilja ni minska konsumtionen.» — Det är alldeles riktigt, det vilja vi. — »Men då får ju inte staten några ökade inkomster!» — Jo, det är just det den får, svara vi. Andra länders exempel visar det. Även våra egna erfarenheter tala i samma riktning. Jag har här i min hand Vin- och spritcentralens sista förvaltnings- och revisionsberättelse för 1933. Där får man se, att under den tid, då man så småningom ökat spritskatten, har konsumtionen mycket riktigt minskat med åt skilliga miljoner liter per år, men samtidigt ha inkomsterna för staten i alla fall ökats högst väsentligt, tack vare höjningen av skatten. Alltså, medan inkomsten av omsättningsskatten, som det här är fråga om, 1929 utgjorde nära 32 miljoner kronor, ökades den 1930 till 33 miljoner och höll sig 1931 vid ungefär samma belopp, men sedan skatten höjts, stego inkomsterna för staten till 51 miljoner, samtidigt med en avsevärd minskning av konsumtionen, och de ökade 1933 ytterligare till 69 miljoner kronor. Det är ju inte mindre än 18 miljoners skillnad på ett år. Men för varje gång som höjning föreslagits, har man alltid fått höra den nyss anförda invändningen: det blir ingen inkomstökning. Men man har aldrig blivit sannspädd i dessa sina farhågor.

Det finnes möjlighet att anskaffa ytterligare medel på detta sätt med en beskattning, som socialt är fullkomligt oantastlig, ty ingen behöver betala denna skatt, om han inte själv frivilligt åtager sig den bördan. Det är således ett mycket praktiskt sätt att anskaffa medel och därigenom i icke ringa mån minska den upplåning, som man klagat över. Just till högerpartiet skulle jag vilja hemställa, huruvida det kan vara riktigt handlat, som partiet vill göra, att motsätta sig sådana finansieringsmetoder, som vi föreslagit. Högerens handlingssätt här förefaller mig högst inkonsekvent.

Nu förstår jag ju, att herrarna kunna tycka, att det är ett dåligt sällskap man råkar in i, om man bifaller en motion av så utpräglad alkoholintresserat folk som mig, herr Sandén m. fl. i denna kammare, och herr Äqvist m. fl. i medkammaren samt en reservation av herr Ljunggren, men jag vill erinra om ett yttrande, som Tegnér fällde en gång och som är ganska tänkvärt än i dag. »Man måste ge sanningen rätt, även om det sker i dåligt sällskap», sade den kvice Växjöbiskopen.

Jag tillåter mig yrka bifall till den av mig m. fl. väckta motionen, vilket är detsamma som bifall till den vid utskottets betänkande fogade reservationen.

Herr Nilsson, Johan, i Kristianstad: Herr talman! Jag har kanske inte någon anledning att gå in på de sakliga förhållandena här så mycket, ty herr Bergman har ju egentligen inte anført några starkare skäl för att man skulle bifalla reservationen. Han försökte visserligen bevisa, att resultaten av de skattebestämmelser, som vi tidigare beslutat, ha blivit gynnsamma, men dessa gynnsamma resultat ha väl uppnåtts just genom att man avvägt förhållandena på ett förnuftigt sätt och inte tidigare följt de linjer, som herr Bergman velat rekommendera åt oss. Hade vi gjort det, är det ju inte så säkert, att resultaten blivit så gynnsamma som han nu hade tillfälle konstatera, att de blivit, när vi tidigare följt bevillningsutskottets förslag.

Herr Bergman tycks vara inne på den vägen, att man mera bör lägga an på indirekta skatter än på de direkta, när man skall skaffa ökade statsinkomster, och i det hänseendet instämmer jag med honom. Men man får nog göra

Ang. omsättnings- och utskänkningsskatten å spritdrycker. (Forts.)
så, att man tar ut dem på litet av varje, och det blir kanske tillfälle senare att se, om herr Bergman har samma uppfattning som i dag, att man bör i större utsträckning gå den vägen. När det gäller att beskatta spriten, tror jag, att man bör intaga samma principiella ställning till detta som när man skall förtära sprit; man skall nämligen vara måttlig. Jag tror att det är klokast att vara det även i detta fall, och under förutsättning att kammaren delar min uppfattning, hoppas jag, att kammaren också vill stödja det förslag, som utskottet här kommit med, till vilket jag ber att få yrka bifall.

Herr Bergman: Herr talman! Jag måste svara utskottets ärade ordförande med ett par ord. Han tyckte, att jag borde vara måttlig i mina fordringar. Det är ju endast 3 kronor per liter, som man föreslår här, och av dessa 3 kronor ha vi ju redan nu 1 kr. 60 öre, höjningen belöper sig alltså blott till 1 kr. 40 öre. 3 kronor är ett mycket måttligt belopp i jämförelse med vad man tar i England och Danmark, där skatten är omkring fyra gånger så hög. För övrigt hade det ju icke varit det ringaste hinder för herr ordföranden och hans meningsfränder i bevillningsutskottet att avväga beloppet litet måttligare, om de velat. De hade i alla fall kunnat gå motionärernas yrkande i viss utsträckning till mötes och samtidigt skaffa pengar i statskassan.

Den ärade talaren hoppades att jag skall vara villig att vara med, när han på ett annat område kommer att yrka på en indirekt beskattning. Jag förmodar, att han menade kaffetullen. Jag kan redan nu säga, att jag har absolut ingenting emot den. Jag har pläderat för den åtskilliga gånger. Det är också en skatt, som ingen behöver betala, som inte vill det. Och man kan ju dricka både nyttigare, billigare och numera, som jag tror, även lika välsmakande drycker som det arabiska eller brasilianska kaffet. Nu senast har för riksdagens ledamöter demonstrerats ett av svenska lantmannaprodukter tillverkat »kaffe», som smakade förträffligt. Men vi ha ju inte att diskutera den saken här.

Nu gäller det den föreslagna skattehöjningen på spritdrycker. Man vinner genom denna en minskning av konsumtionen, vilket ju på denna punkt i alla fall är viktigare än i avseende på det mera oskyldiga kaffet. Utskottets ordförande medgiver, att jag kunnat visa upp, att vi fått rätt väsentligt ökade inkomster av föregående höjningar av spritskatten, men det bevisar inte — säger han —, att vi kunna öka inkomsterna ytterligare. Vi ha uppnått bristningsgränsen, tycks han mena. Det är mycket långt till bristningsgränsen, herr landshövding! Misströsta inte om det! För övrigt har den ärade talaren vid alla föregående tillfällen, såvitt jag inte missminner mig, framfört just samma olycksprofetior. Vi få ingenting, har han sagt, vi ha kommit så långt på den här vägen, att vi inte kunna gå längre. Men för varje gång har hans spådom slagit fel. Staten har fått vad vi förespådde att den skulle få. För ett par år sedan biföll kammaren, visserligen med stark avprutning, en motion av mig i detta avseende, och det gjordes då samma invändning som nu. Det visade sig, att vad vi hade förutsatt slog in och icke vad herr ordföranden hade väntat. Vi kunna gärna experimentera ytterligare med denna i flera avseenden nyttiga beskattning. Nu är det väl icke möjligt att få något positivt resultat i dag, men vi komma nog igen. Jag säger som den man, vars femhundraårsminne vi snart skola fira: »Än en gång lär jag komma igen.»

Herr Nilsson, Johan, i Kristianstad: Med anledning av herr Bergmans yttrande, att vi alltid fått fel, när vi uttalat farhågor för att sådana skatter icke skulle ge, vad man beräknat, vill jag endast säga, att när det gäller exempelvis maltskatten, som man kan jämföra med den nu ifrågakarande, utföll

Ang. omsättnings- och utskänkningsskatten å spritdrycker. (Forts.)
den enligt de uppgifter vi fått ifrån riksräkenskapsverket med 4 $\frac{1}{2}$ miljoner kronor lägre belopp för det nu löpande budgetåret än som beräknades, när budgeten gjordes upp. Det är ju ett tecken på att man får gå försiktigt fram, såvida man inte vill riskera obehagliga bakslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna betänkandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om sparbankernas säkerhetskassa. *Lagförslag om sparbankernas säkerhetskassa.*

I en till riksdagen avlåten, den 12 januari 1934 dagtecknad proposition, nr 54, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen antaga vid propositionen fogat förslag till lag om sparbankernas säkerhetskassa.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen, med förklarande, att Kungl. Maj:ts i propositionen nr 54 framlagda förslag till lag om sparbankernas säkerhetskassa icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga i utlåtandet infört förslag till lag om sparbankernas säkerhetskassa.

Herr Bismarck: Herr talman! De svenska sparbankerna torde vara ganska tacksamma för det förslag, som här framlagts. Jag har begärt ordet endast för att påpeka, att bankoutskottet enligt min och mångas uppfattning har vidtagit en alldeles avgjord försämring i Kungl. Maj:ts förslag. Utskottet har nämligen föreslagit, att i stället för att begränsa säkerhetsfondens maximibelopp till 30 miljoner kronor i enlighet med regeringens förslag, maximibeloppet skulle göras rörligt, så att det skulle uppgå till en procent av de medel, som sparbankerna vid utgången av nästföregående kalenderår sammanlagt förvaltat. Detta kommer att leda till att sparbankerna, till vilka avkastningen av fonden skall utdelas, sedan den nått sitt maximum, icke annat än i undantagsfall skulle få åtnjuta avkastningen i dess helhet. De komma enligt utskottets förslag att i regel endast få uppbära halva avkastningen. När det en gång kommer därhän, att hela avkastningen skulle få utdelas, kan det ske endast en gång. I och med att sparbankernas samlade behållning, såsom regelmässigt sker, något utökas, måste fonden ökas och de följande åren får endast halva avkastningen utdelas tills fonden vuxit i jämnhöjd med den föreskrivna propositionen. Under flera år kan på det sättet en utdelning av hela avkastningen förhindras, och det endast i det meningslösa syftet, att fonden skall uppgå till en viss procent av sparbankernas samlade medel. Det är ju en synpunkt, som inte alls står i någon sorts förhållande till ändamålet med kassan. Jag är säker på att de 30 miljoner, som äro angivna såsom maximum i Kungl. Maj:ts proposition, komma att visa sig så fullkomligt tillräckliga för garantikassans ändamål, att det ingalunda skulle bli nödvändigt att gå utöver den gränsen. Med den inspektion vi nu ha på detta område kommer det kanske vart tionde år att dyka upp en sparbank, som behöver kraftigare understöd, men för övrigt kommer kassan att tagas i anspråk i mycket liten grad.

När sparbankerna begärde att få kassan inrättad, var det en ganska avgörande synpunkt, att anordningen skulle innebära, att de så att säga placerade

Lagförslag om sparbankernas säkerhetskassa. (Forts.)

en del av sina reservfonder i en gemensam säkerhetsfond, av vilken de själva fingo avkastningen. Bankoutskottets meningslösa ändringsförslag härvidlag kommer att leda till att sparbankerna icke få avkastningen av denna sin fond annat än rent intermittent. Det spelar inte så liten roll för sparbankerna. Jag vill icke säga, att det berör dem på ett sådant sätt, att det generar dem, men för landets största sparbank betyder det i alla fall, att den får 3 miljoner kronor inestående i kassan, och för de övriga i proportion därtill. Det är därför icke så alldeles betydelselöst för dem, att de icke skola få hela avkastningen av fonden, och detta endast på grund av synpunkter som icke förtjäna det ringaste avseende.

Jag är som sagt ledsen över att bankoutskottet företagit en sådan försämring i propositionen. Det lönar sig ju icke att göra ett yrkande här, utan jag har talat mera för att rädda min själ och stå fri från ansvar inför de många sparbanker, som komma att bli missnöjda och förbluffade över en sådan utgång av frågan. Jag har intet yrkande att framställa.

Herr Lindgren: Jag är mycket överraskad över att herr Bismark betecknat den förändring eller utbyggnad av den kungl. propositionen, som gjorts i bankoutskottet, såsom en försämring.

När man äntligen beslutat sig för en säkerhetskassa för sparbankerna, är det väl rimligt, att man ser till, att kassan blir något så när tillräcklig. Man har då inom bankoutskottet ansett, att den bör uppgå till en procent av det kapital, som sparbankerna förvalta.

Den kungl. propositionen innehöll ju den ordningen, att sedan säkerhetskassan uppgått till 10 miljoner kronor, skulle utdelningen av halva avkastningen få ske till sparbankerna, och när den uppgick till 30 miljoner, skulle hela avkastningen få utdelas. Nu är det så, att de avgifter, som sparbankerna lämna till kassan, i sparbankernas räkenskaper icke få upptagas såsom någon tillgång utan såsom omkostnader. När kassan uppgår till 10 miljoner, upphör erläggandet av avgifter. När kassan nått upp till 20 miljoner kronor, skall enligt bankoutskottets förslag hälften av avkastningen årligen utdelas till sparbankerna. Det blir då en inkomst, som sparbankerna få ganska opåräknat. När kassan uppgår till en procent av det av sparbankerna förvaltade kapitalet, skulle hela avkastningen årligen utdelas till bankerna. För min del kan jag icke finna annat än att om man vill skaffa en säkerhetskassa, bör man se till, att den blir tillräckligt stor, så att den kan möta eventuella påfrestningar.

Jag var icke inne under en del av herr Bismarks anförande, men jag tyckte mig förstå, att han menade, att någon sådan påfrestning aldrig kan inträffa, att en säkerhetskassa motsvarande en procent av de av sparbankerna förvaltade medlen skulle behövas. Jag vill då erinra om vad som hände 1929; om jag inte minns fel, förlorades då åtskilliga miljoner dels på Bergslagens sparbank och dels på Allmänna sparbanken. Vad vet man om vad som kan hända i framtiden? Har man gått in för att bilda en säkerhetskassa, tror jag det är riktigt, att man icke börjar utdelningen ur densamma, förrän den nått en något så när stor omfattning, och jag tycker, att det är riktigare, att kassans storlek står i ett visst förhållande till de förvaltade medlen än att den godtyckligt bestämmes till 30 miljoner kronor. Det torde väl dröja minst femtio år — jag har icke gjort någon uträkning — innan kassan kan uppgå till 30 miljoner, all den stund avgifterna till densamma upphöra när kassan uppgår till 10 miljoner och halva avkastningen utdelas när den uppgår till 20 miljoner kronor. Det kapital, som sparbankerna i närvarande stund förvalta, uppgår väl till cirka $3\frac{1}{2}$ miljarder, men torde innan kassan uppgår

Lagförslag om sparbankernas säkerhetskassa. (Forts.)

till 30 miljoner sannolikt hava stigit till 5 eller 6 miljarder, och då, förmenar jag, blir kassan alldeles otillräcklig.

Bankoutskottet har mycket noga övervägt denna fråga, och någon reservation föreligger icke. Jag tror, att det är riktigt, att riksdagen beslutar i enlighet med bankoutskottets förslag. Det blir dock något mera att hålla sig till än ett godtyckligt bestämt belopp, även om det sättes så högt som till 30 miljoner kronor. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bismark: Jag kan förstå bankoutskottets uppfattning, sedan jag nu hört, att det räknat med att sådana svindelaffärer som Allmänna sparbanken och Bergslagernas sparbank äro möjliga med vårt nuvarande sparbankssystem. Men det äro de helt enkelt icke med den kontroll vi nu fått i vårt land. Det är alldeles omöjligt, att sådant skall kunna förekomma. Allt tal om att en fond på 30 miljoner kronor skulle vara otillräcklig vilar på lösan grund. Den räcker mer än väl. Den är rikligt tilltagen.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 47, i anledning av väckta motioner om pension åt vissa fjärdingsmän, som vid den nya polisorganisationens genomförande förlorat sina befattningar;

nr 48, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående förbättrade pensionsförmåner för vissa förutvarande anställningshavare vid Hässleholm—Markaryds och Markaryd—Veinge järnvägar, dels ock en i ämnet väckt motion; samt

nr 49, i anledning av väckta motioner om sänkning av räntan å ett från riksgäldskontoret till aktiebolaget Svenska Amerikalinjen utlämnat lån.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 34, i anledning av väckt motion angående lagstiftning till skydd i vissa avseenden för ungdom med annan anställning än i industriellt arbete.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 71, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herrar *Henrikson* och *Ström* föreslagit, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta undersöka och utreda möjligheterna för en lagstiftning, syftande till bestämmelser om minimilön, maximalarbetsdag och semester för ungdom i icke-industriellt arbete.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt, att förevarande motion, II: 71, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Herr Nerman: Det är, herr talman, inte min mening att på denna punkt locka fram någon tidsödande debatt om ungdomsarbetslösheten. Men när jag läser utskottets utlåtande, utskottets enhälligt formulerade utlåtande, skulle jag ändå vilja till protokollet anteckna ett beklagande. Jag beklagar, att det inte finns en socialdemokratisk reservation vid utlåtandet. Jag menar nu inte alls, att utskottets socialdemokrater med nödvändighet skulle ha gått i brä-

Om lagstiftning ang. minimilöner m. m. för viss ungdom.

Om lagstiftning ang. minimilöner m. m. för viss ungdom. (Forts.)
schen för den socialistiska, på sin tid socialdemokratiska, motionen. Jag begär inga orimligheter, och det är ju klart, att man kan på formella grunder avstyrka motionen. Men jag tycker ändå, att man borde från socialdemokratiskt håll ha använt tillfället att med några ord belysa grundvalen för ungdomens misär i vår tid och överhuvud den ekonomiska misären. Ungdomsarbetslösheten är ju kanske det allra hemskaste i hela eländet.

Det hade, menar jag, inte varit ur vägen att i en reservation påvisa, hur den anda, som motionen ger belägg på — och så starka belägg —, bottnar i en ekonomisk anarki, då ju kapitalmakten har möjligheter att utan hinder från samhällets sida pressa ned arbetarklassens levnadsstandard och därmed levnadsstandarden för det stora flertalet av folket. Det sker dels genom att ge lägre lön åt kvinnorna än åt männen för lika arbete — fröken Hesselgren hade härom dagen tillfälle att här i kammaren energiskt belysa den orättvisan — och dels genom att utnyttja ungdomen till underpris, inte bara så, att ett mindre ansträngande arbete betalas lägre än ett hårdare, men också så, att ungdom får utföra samma arbete som vuxna men för lägre lön än dessa. Det är ju klart, att en sådan obillighet emot ungdomen lika väl som den mot kvinnorna drar ned hela folkets levnadsstandard, och jag tycker då, att åtminstone utskottets socialdemokrater borde ha sagt några ord om den saken i en reservation.

Det är särskilt en sats i utskottsutlåtandet, som jag för min del finner ganska betänklig. Det är då utskottet helt kallt konstaterar det faktum, att ungdomens möjligheter »att överhuvud erhålla sysselsättning ofta är beroende just därpå, att deras arbetskraft kan erhållas mot en billigare ersättning än som betalas till vuxna». Kan man verkligen ta det så kallt och lidelsefritt, ja, så nonchalant? När det nu råder en sådan anarki i hushållningen och så upprörande missförhållanden för ungdomen, som motionen ger belägg på och socialstyrelsen med sina siffror understrekar, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionen med all respekt för svårigheterna — men man säger ju, att där det finns vilja, där finns det också väg.

Herr Forslund: Herr talman! Med anledning av den föregående talarens yttrande, som efter vad jag kan finna mera var tillkommet för att rikta några elaka ord till socialdemokraterna än för att behandla själva sakfrågan, ber jag att få säga några få ord.

Jag vill då först säga, att beträffande den sats, som den föregående talaren citerade ur utskottets utlåtande, har även från min sida i utskottet gjorts gällande, att den egentligen borde utgå, och det var fråga om huruvida en reservation skulle avlämnas eller inte. Men då man också i kammaren har möjlighet att säga sin mening, har jag nu begagnat tillfället att förklara, att jag anser, att dessa ord icke bort införas i utskottets utlåtande.

Jag vill emellertid även säga, att vad motionärerna här påpekat i och för sig kan vara fullt berättigat, men det gäller saker och ting, som ändå få ses i samband med frågornas behandling i ett annat sammanhang. Motionärerna ha ju yrkat på en utredning rörande vissa arbetsvillkor och dessa ha i vad det gäller semester och arbetstid tidigare behandlats av riksdagen. Frågan om minimilöner har varit föremål för behandling vid arbetskonferensen i Genève, där det visade sig, att man från svensk sida vid det tillfället inte var beredd att biträda ett förslag om lagstiftning rörande minimilön. Jag kanske också får säga, att den omständigheten, att förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare utvecklats så, att man genom kollektiva avtal söker åstadkomma rimliga villkor, kan vara en förklaring till att man inte i vårt land just då var särskilt benägen för lagstiftning på området.

Om lagstiftning ang. minimilöner m. m. för viss ungdom. (Forts.)

Jag vill också gentemot en, såsom det förefaller, felaktig uppgift i motionärernas beskrivning av förhållandena framhålla, att ungdomen ju har enahanda möjlighet som äldre att få fördel av att man på de skilda platserna reglerar arbetsvillkoren genom kollektivavtal. Ungdomen är ingen från den förmanen utesluten grupp av anställda, utan den har möjlighet att begagna sig av organisationsväsendets fördelar, och det är med hänsyn därtill, som jag med flera har ansett, att deras intressen böra kunna tillvaratagas utan lagstiftning genom medverkan från deras egen och dem närståendes sida inom de skilda arbetsområdena.

I detta anförande instämde herr *Carlsson, Olof*.

Herr **Nerman**: Jag ber att få försäkra herr Forslund, att sådana motiv, som han trodde, att jag möjligen hade för mitt lilla anförande, inte föreligga, och jag konstaterar med nöje, att han i viss mån har givit mig rätt.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 84, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till förekommande och hämmande av tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen jämte i ämnet väckta motioner.

*Anslag till
förekommande
av tuberkel-
sjukdomar hos
nötkreaturen
m. m.*

I en till riksdagen den 9 februari 1934 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 121, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till förekommande och hämmande av tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen anvisa för budgetåret 1934/1935 under nionde huvudtiteln ett extra förslagsanslag av 300,000 kronor.

Med anledning av propositionen hade inom andra kammarens väckts följande till utskottet hänvisade motioner, nämligen

nr 544, av herr *Pettersson* i Dahl m. fl., vari hemställts, att riksdagen ville besluta att till förekommande och hämmande av tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen för budgetåret 1934/1935 under nionde huvudtiteln anvisa ett extra förslagsanslag av 10,000 kronor utöver vad Kungl. Maj:t i proposition nr 121 begärt, samt att vid utformningen av de organisatoriska bestämmelserna hänsyn måtte tagas till vad i motionen anförts; ävensom

nr 545, av herr *Hagman* och herr *Olsson* i Staxäng, vari hemställts, att riksdagen måtte vid fastställande av anslag till förekommande och hämmande av tuberkulossjukdomar hos nötkreaturen uttala sig för att bidrag till av hushållningssällskap organiserat tuberkulosbekämpande måtte utgå med 60 procent av totalkostnaden, då arbetet utfördes av hos hushållningssällskap anställda, specialutbildade och med tuberkulosarbetet uteslutande sysselsatta veterinärer, och med 40 procent av totalkostnaden, då tuberkulosbekämpandet skedde med anlitande av veterinärer, vilka jämväl utövade annan veterinärverksamhet.

Därjämte hade före propositionens avlåtande inom andra kammaren väckts en till utskottet hänvisad motion, nr 11, av herr *Pettersson* i Hällbacken, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om förslags utarbetande och framläggande för riksdagen till effektivare bekämpande av kreaturstuberkulosen.

Anslag till förekommande av tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen m. m.
(Forts.)

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

1) att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning samt med avslag å motionen II: 545 till förekommande och hämmande av tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen anvisa för budgetåret 1934/1935 under nionde huvudtiteln ett extra förslagsanslag av 300,000 kronor;

2) att motionerna II: 11 och 544 måtte anses besvarade genom vad utskottet förut anfört och hemställt.

Herr Sederholm: Jag har intet annat yrkande att framställa än om bifall till utskottets hemställan, men på grund av särskilda förhållanden ber jag att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få rikta en vädjan, att den utformning, som förslaget har fått med hushållningssällskapen såsom de ledande organen för ifrågavarande arbete och den decentralisation, som ligger däri, måtte bli konsekvent genomförd. Jag har särskild anledning att påpeka detta förhållande på grund av en omständighet, som inträffat i Södermanland och möjligen även i andra län. Jag åsyftar den bestämmelsen, att distriktsveterinärerna icke skulle vara av medicinalstyrelsen godkända att utföra den med statsbidrag stödda kliniska undersökningen enligt den Ostertagska metoden inom andra områden än sina egna tjänstedistrikt. Om en sådan ordning konsekvent genomföres, kommer den säkerligen att i hög grad försvåra hushållningssällskapens arbete och byråkratisera hela reformen samt även motverka allmänhetens förtroende för arbetet i stället för att man genom att vinna dess förtroende skulle kunna giva bekämpandet av tuberkulosen en verkligt betydande omfattning. Det är nödvändigt, att hushållningssällskapen bli i tillfälle att vid organiserandet av ifrågavarande arbete anlita de veterinärer, som de anse vara bäst skickade för uppdraget, och inte mindre angeläget är det, att även djurägarna i det avseendet bli i tillfälle att anlita just dessa veterinärer. Ett bostadsband med avseende på veterinärerna, när det gäller detta arbete, kommer alldeles säkert att verka förlamande på intresset hos både hushållningssällskap och djurägare.

Med dessa ord har jag endast velat fästa herr statsrådets uppmärksamhet på saken och uttala den förhoppningen, att vid utformningen av de närmare bestämmelserna de nu anförda synpunkterna måtte vinna beaktande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

*Ang. statsråds
tillträde till
riksdagens
utskott.*

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till ändrad lydelse av §§ 37 och 46 riksdagsordningen.

Till konstitutionsutskottets handläggning hade båda kamrarna den 27 februari 1934 hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 127, däri Kungl. Maj:t till riksdagens prövning i grundlagsenlig ordning framlagt nedan intagna förslag till ändrad lydelse av §§ 37 och 46 riksdagsordningen.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen i anledning av förevarande proposition såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling måtte antaga följande

*Ang. statsråds tillträde till riksdagens utskott. (Forts.)***Förslag**

till

ändrad lydelse av §§ 37 och 46 riksdagsordningen.*(Kungl. Maj:ts förslag:)**(Utskottets förslag:)***§ 37.**

1. Å varje — — — — — sådant bevilja.
  2. Vardera kammaren — — — — — ställe inträda.
  3. Därest i — — — — — kammaren tillsätts.
  4. Å urtima — — — — — förkommande ärenden.
  5. Valen till — — — — — beslutad stadga.
  6. Ej må statsrådsledamot i annat fall än i § 46 mom. 2 sägs, ej heller justitieråd eller regeringsråd i utskott eller val till utskott deltaga.
- Ej heller — — — — — § 39 mom. 2 förmäles.

§ 46.

1. Finner utskott sig behöva av någon Konungens ämbetsman eller av allmänt verk inhämta muntliga eller skriftliga upplysningar, äger utskottet att, genom sin ordförande, hos den statsrådets ledamot, som Konungen därtill vid varje riksdag förordnar, begära Konungens befallning till vederbörande att de äskade upplysningarna meddela; dock böra statskontoret samt banko- och riksgäldsverken, i frågor om redovisning av medel, alla äskade upplysningar omedelbarligen avgiva.

2. *Då Konungens propositioner och i anledning därav väckta förslag i utskott behandlas, äger ledamot av statsrådet, där han så önskar, efter anmälan hos utskottets ordförande vid överläggningarna närvara och däri deltaga.* Statsrådsledamot må jämväl låta genom ämbets- eller tjänsteman meddela utskott upplysningar i dylikt ärende.

2. *Finner ledamot av statsrådet erforderligt överlägga med utskott i någon av Konungen för riksdagen framlagd fråga, som för beredning hänvisats till utskottet, skall sådan överläggning äga rum.* Statsrådsledamot må jämväl genom ämbets- eller tjänsteman meddela utskott upplysningar i dylikt ärende.

Reservationer hade avgivits av, utom andra,

- 1) herrar *Strömberg* och *Sandegård* beträffande vissa delar av motiveringen;
- 2) herrar *Sundberg*, *Björkman*, *Bergman*, *David Pettersson*, *Ehrnberg*, *Mag-nusson* i Tumhult, *Lindskog* och *Lundén*, som anförde:

»Det uti 37 § 6 mom. riksdagsordningen stadgade förbudet för statsråd att deltaga i utskott infördes i grundlagen redan år 1810 och har sedan alltjämt varit gällande. Utskottens behov av upplysningar och utredning utöver vad de kungl. propositionerna innehållit har tillgodosetts genom stadgandet uti 46 § riksdagsordningen. 37 § 6 mom. riksdagsordningen utgör en av de bestämmelser i grundlagarna, som tillkommit i syfte att säkerställa riksdagens självständighet gentemot regeringsmakten. Då denna grundsats alltjämt äger giltighet samt något behov av att för uppgivet ändamål bereda statsråd tillträde till utskott enligt vår mening icke föreligger, ha vi ansett att utskottet bort avstyrka den kungl. propositionen.»

Herr statsrådet **Schlyter**: Med kännedom om riksdagens konservatism i fråga om sina arbetsformer hade jag vid propositionens framläggande icke stor förhoppning om att riksdagen skulle, åtminstone första gången frågan om

Ang. statsråds tillträde till riksdagens utskott. (Forts.)

statsråds tillträde till utskotten genom en kungl. proposition förelades den samma, biträda ett sådant förslag. Det är därför icke utan en angenäm överraskning, som jag har funnit, att konstitutionsutskottet kommit riksdagens belackare på skam, när det i huvudsak tillstyrkt den kungl. propositionen.

Visserligen är vid betänkandet fogad en högerreservation, som yrkar avslag på propositionen. Den är mycket kort. Den anger två skäl, varför reservanterna icke kunna vara med på statsrådets tillträde till utskotten. Det ena är, att den nuvarande grundlagsbestämmelsen har tillkommit i syfte att säkerställa riksdagens självständighet gentemot regeringsmakten. Jag undrar, om de ärade reservanterna själva tro och mena, att statsrådets tillträde till utskotten skulle äventyra riksdagens självständighet. Är det inte ett utslag av mistro mot riksdagens ledamöter, när man antager att de icke skulle kunna iakttaga erforderlig självständighet gentemot regeringsmakten, därför att deras riksdagskamrater under sin statsrådstid få tillfälle att i utskotten argumentera för de kungl. propositionerna? Det förefaller mig, som om det argumentet är ett utslag av samma anda, som så länge motsatte sig den öppna omröstningen i riksdagen av mänhet om riksdagens självständighet gentemot väljarkåren. Man skulle i hemlighet få avge sitt votum för att inte bli föremål för några olämpliga påtryckningar.

Det andra skäl, som reservanterna anført, är, att något behov av att för uppgivet ändamål bereda statsråd tillträde till utskott enligt reservanternas mening icke föreligger. Jag skulle kunna förstå det argumentet, ifall det begränsats till det av reservanterna uppgivna ändamålet med statsrådets tillträde, nämligen att utskotten skulle erhålla »upplysningar och utredning utöver vad de kungl. propositionerna innehållit». Jag kan vara med om att man för ett sådant syfte kanske icke skulle behöva anlita en sådan apparat, som här föreslås. Men detta är ju icke huvudändamålet med den föreslagna grundlagsändringen, utan ändamålet är, att regeringen och riksdagen skola få tillfälle att på ett praktiskt sätt samarbeta med varandra under den period, då frågorna faktiskt avgöras i riksdagen. Meningen är, att regeringen och riksdagen skola kunna på ett ändamålsenligt sätt uppehålla kontakten med varandra. Departementscheferna skola få tillfälle att höra de invändningar, som riktas emot propositionerna, och att själva bemöta dem inom utskotten, där ingalunda alltid erforderlig sakkunskap om de i propositionerna behandlade ämnena kan anses vara företrädd. Hela det föreliggande förslaget har ett rent praktiskt syfte. Det fullföljer icke några principiella tendenser att stärka eller försvaga regeringsmakten, att stärka eller försvaga utskotten, utan det är ett förslag, som uteslutande tar sikte på att ordna formerna för samarbete mellan regeringen och riksdagen på det mest praktiska sättet. Denna synpunkt har också accepterats av utskottsmajoriteten.

När jag nu, herr talman, ber att få uttala min förhoppning att utskottets förslag av kammaren godkännes, vill jag emellertid avge den deklarationen, att det förefaller mig, som om utskottet genom sin ändring av grundlagstexten icke skulle ha förbättrat förslaget. När utskottet omformulerat den kungl. propositionen sålunda, att lagtexten i stället för att ge regeringsledamöterna ett klart tillträde till utskotten på samma sätt som de för närvarande ha till kamrarna, innehåller: »*Finner ledamot av statsrådet erforderligt överlägga med utskott i någon av Konungen för riksdagen framlagd fråga, som för beredning hänvisats till utskottet, skall sådan överläggning äga rum*», så menar jag, att konstitutionsutskottet nog därvidlag har skattat åt en överdriven ängslan för att riksdagsutskotten icke skulle få det tillfälle till överläggning utan vederbörande departementschefs närvaro, vartill utskotten i särskilda fall skulle

Ang. statsråds tillträde till riksdagens utskott. (Forts.)

finna anledning. Emellertid innebär ju utskottets förslag ett accepterande i huvudsak av tanken i den kungl. propositionen, och blir det genomfört, tror jag nog, att behovet av samarbete mellan regering och riksdag på utskottsstatiet kommer att taga ut sin rätt och att genom praxis säkerligen en praktiskabel ordning härför kommer att genomföras.

Herr Sundberg: Herr talman! Då jag har deltagit i den av herr statsrådet klandrade reservationen, skall jag be att med några ord få utveckla min ståndpunkt i denna fråga.

Då man skall bedöma det förevarande spörsmålet, torde det vara lämpligt att undersöka, huru det stadgande, vari ändring nu föreslås, uppkommit. Under förarbetena till 1809 års riksdagsordning uppstod en ganska skarp strid om huruvida statsråden skulle tillåtas vara riksdagsmän. Till en början ansågs allmänt, att så icke borde få ske. Man ansåg det vara olämpligt, att samma personer finge deltaga både i riksstyrelsen och den lagstiftande makten samt att genom en sådan dubbelställning riksdagens självständighet kunde komma i fara. Man ansåg det också som en juridisk orimlighet, att de, som voro ansvariga inför en korporation, själva ägde säte och stämma i samma korporation. Emellertid träffades slutligen den kompromissen, att statsråden skulle få vara riksdagsmän; dock att de icke skulle få deltaga i utskott eller val till utskottsledamöter. Samma bestämmelser överfördes sedan uti 1866 års riksdagsordning och ha fortfarande giltighet. Det ifrågavarande stadgandet om förbud för statsråd att deltaga i utskott lämnar rum för olika tolkningar. En mening vill göra gällande, att då stadgandet givetvis icke kan anses avse andra statsråd än dem, som tillika äro riksdagsmän, detta icke bör fattas på annat sätt än som ett förbud att vara *ledamöter* av utskott. Enligt denna tolkning skulle det alltså vara statsråden tillåtet att, *efter medgivande* av vederbörande utskott, infinna sig i utskotten för lämnande av upplysningar. En annan tolkning gör gällande, att statsråd icke under några förhållanden eller för något ändamål kunna närvara i utskott. Denna sista tolkning är nog den, som synes ha omfattats, ty under den långa tid, som förflutit efter stadgandets tillkomst, har icke förekommit något fall, då statsråd för något ändamål varit närvarande i utskott. Detta har uppenbarligen icke heller ansetts behöfligt, då ju utskotten enligt 46 § riksdagsordningen äga möjlighet att inhämta nödiga upplysningar i de ärenden, som utskotten ha att bereda. Att nu vidtaga ändring uti gällande bestämmelser å detta område eller i hittills gällande praxi anse reservanterna varken lämpligt eller behöfligt. De skäl mot statsrådets deltagande i utskott, som föranledde stadgandets tillkomst, äga alltjämt giltighet. Det vimlar ju fortfarande i våra grundlagar av bestämmelser, avsedda att reglera statsmakternas ömsesidiga befogenheter och självständighet gentemot varandra. Det förevarande stadgandet tillhör detta komplex, och det bör lika litet som de övriga bestämmelserna enligt vår mening ändras.

Det är emellertid icke blott de rent konstitutionella skälen, som föranlett oss reservanter att vara skiljaktiga, utan även andra skäl, av vilka jag här skall försöka angiva några. För det första kan man näppeligen uppleta en styrelse eller delegation, som har till uppgift att avgiva utlåtanden, som är *skyldig* att för överläggning taga emot sökande eller annan, som har intresse av ett ärendes behandling. Utan undantag lär det väl vara så, att det beror på styrelsens eller delegationens gottfinnande, huruvida sådana personer må få företräde eller icke. Men om det är så, finns det väl ingen anledning, att de förnämligaste av alla delegationer, som utskotten otvivelaktigt äro, ty de representera ju den ena av statsmakterna, skola kunna påtvingas besök av och

Ang. statsråds tillträde till riksdagens utskott. (Forts.)

överläggningar med utanför utskotten stående personer. Utskotten äro ju så sammansatta, att garanti därigenom måste vinnas för att alla ärenden erhålla sin tillbörliga utredning och bedömande. Några fingervisningar från utomstående i fråga om bedömandet äro icke lämpliga. Vad särskilt beträffar konstitutionsutskottet, som självt har initiativrätt i författningsfrågor och har att granska statsrådets förvaltning, så intar ju detta utskott en särskilt självständig ställning, som torde helt utesluta varje inblandning från regeringsmaktens sida i dess arbete.

Såsom ett skäl för att tillerkänna statsråden tillträde till utskotten har man anfört, att detta skulle vara i överensstämmelse med parlamentarismens idé, enligt vilken regering och riksdag skola samarbeta. Från denna synpunkt sett vore det fördelaktigt, säger man, om genom statsrådets närvaro i utskotten missförstånd kunde uppklaras och uppgörelser träffas. Jag vill icke bestrida, att sådant någon gång skulle kunna ske, men jag kan inte komma ifrån, att deras uppträdande i utskotten och deltagande i överläggningarna i många fall skulle komma att utöva eller åtminstone fattas såsom en påverkan å utskotten i viss riktning. Härigenom skulle i många fall uppstå en irritation, som kanske komme att verka störande å trivseln i utskotten. I synnerhet måste detta bli fallet, då frågor av politisk innebörd behandlas och då uppträdandet skulle kunna rubriceras såsom eller åtminstone få sken av ett slags agitation.

Den kungl. propositionen, de sakkunniga och utskottet benämna emellertid förfarandet med ett mildare uttryck: man rubricerar det såsom en officiell förhandling mellan vederbörande statsråd och utskottets samtliga ledamöter. Det må väl inte vara meningen att införa de icke officiella, numera så förkättrade förhandlingarna mellan regering och vissa partier med bytesobjekt och dylikt även i utskotten? Utskotten böra stå så fria från alla inflytelser från utomstående som möjligt och avgiva sina utlåtanden utan avseende å ovidkommande förhållanden.

Givet är att, om förslaget skulle antagas, vederbörande statsråd icke skulle finna anledning påkalla utskottsöverläggning rörande alla till riksdagen avlätna propositioner — deras antal ligger ju för det mesta mellan 200 och 300 stycken — utan blott en mindre bråkdel av dessa. Men lika givet är det, att det skulle ske i sådana frågor, som regeringen hade det största intresset att få igenom, och att dessa frågor alldeles säkert skulle ha politisk betydelse i större eller mindre grad. Härtill kommer att, även om regeringsledamöterna själva skulle önska begränsa uppträdandet i utskotten till ett minimum eller de viktigaste ärendena, det icke är säkert, att så kommer att ske. Det kan givetvis förutses, att i en mängd ärenden, där vederbörande statsråd icke självt anser nödigt påkalla utskottsöverläggning, sådan likväl ofta kommer att begäras av de utskottsledamöter, som tillhöra regeringspartiet. Detta torde då svårigen kunna nekas, och härigenom skulle regeringsmedlemmarna nödgas inskrida alltför ofta och deras tid tagas alltför mycket i anspråk därav. Nödvändigheten att i stor utsträckning närvara vid kamrarnas sammanträden är redan den så pass betungande och tidsödande för statsråden, att en ytterligare belastning icke är tillräddig.

I varje fall torde det icke kunna undvikas, att redan i utskotten uppstå debatter i en avsevärd mängd frågor mellan regeringsmedlemmarna och utskottsledamöterna, debatter, som böra förbehållas kamrarna, där de äro föremål för offentligt bedömande och protokollföras.

Det bör erinras om att just den parlamentarism, som åberopats såsom skäl för den föreslagna anordningen, i själva verket är ett skäl emot. I varje utskott har regeringen medlemmar av sitt parti, som oftast följa regeringen i

Ang. statsråds tillträde till riksdagens utskott. (Forts.)

vått och torrt. I den mån överläggningarna avse partifrågor, skulle dessa medlemmar genom sin partivän, statsrådet, erhålla en förstärkning i sin argumentering, som icke står de övriga utskottsmedlemmarna till buds. Parlamentarismen, mot vilken man numera i vida kretsar börjar reagera, skulle alltså även på denna punkt visa sig ofömlig såsom främjande partiväsendet. Mera sympatiskt skulle det vara att lämna tillträde till utskotten åt ledamöterna av en icke parlamentarisk regering.

Nu kommer det givetvis mot min uppskissering av vad som kan bli en följd av statsråds deltagande i utskottsöverläggningarna att invändas, att jag gör mig skyldig till överdrift. Jag kan gärna medge, att dylika överläggningar i en del fall komma att avlöpa fridsamt och vara till viss nytta. Men alldeles säkert skulle det ibland uppstå situationer av rätt pinsam art eller åtminstone en viss irritation. Utfallet kommer att bero i främsta rummet på ärendets beskaffenhet och därefter i mycket hög grad på mentaliteten hos de uti överläggningen deltagande, icke minst statsrådets. Att under så osäkra förhållanden inlåta sig på den föreslagna anordningen måste enligt min mening anses äventyrligt, i synnerhet som inga starka skäl föreligga för att några större fördelar därigenom vinnas. Förslaget uppfyller inte de villkor, som fordras för ändring i grundlagen: det är icke nödigt, och nyttan är omtvistad. Det föreliggande spörsmålet har ju ej varit uppe i riksdagen förrän år 1928 och blev då liksom senare år 1930 av riksdagen avvisat.

Nu kan man säga, att om man inte vill vara med om att låta statsråden delta i överläggningarna, så kunde man väl låta dem komma in i utskotten för att meddela upplysningar. Men vi veta ju, att departementscheferna ha till sitt förfogande statssekreterare, som med biträde av kanslipersonal med största noggrannhet och precision utarbetera propositionerna. Alla skäl och grunder komma där till uttryck, så att på det hela taget i propositionerna finnes samlat allt, vad man önskar veta för bedömandet av ärendet. Erfordras ytterligare upplysningar, kunna dessa ju erhållas via 46 § riksdagsordningen eller genom hänvändelse till vederbörande statsråd direkt. Skulle statsrådet självt önska få några synpunkter framhållna i utskottet, så kan nog deta ske genom vidtalande av vissa utskottsmedlemmar. Något behov föreligger alltså icke heller att lämna statsråd tillträde för meddelande av upplysningar. Ett sådant meddelande drager för övrigt med sig överläggningar, som enligt vår åsikt icke lämpligen böra förekomma.

Av utskottets utlåtande framgår, att man tolkat Kungl. Maj:ts förslag på det sätt, att statsråden skulle få vara med, ända till dess diskussionen avslutats och utskottet har att skrida till beslut. Man har velat modifiera detta med att, sedan statsråden avträtt, det skulle vara utskottet tillåtet att ytterligare överlägga. Ja, tacka för det! Det skulle väl vara ett spektakel, om utskotten inte skulle ha rättighet att ingå i överläggningar, sedan statsråden avlägsnat sig.

Jag tillåter mig till sist framställa en formell anmärkning mot Kungl. Maj:ts förslag. Ut 53 § riksdagsordningen stadgas, att statsråd, åt vilka det blivit uppdraget att föra riksstyrelsen, icke ens få övervara *kamrarnas* överläggningar och beslut. Samma statsråd skulle enligt det föreliggande förslaget kunna övervara *utskottens* överläggningar. Detta är ju oegentligt. Ehuru ju denna sak icke har någon vidare betydelse, kan man icke komma ifrån, att här skulle komma att föreligga en principiell motsägelse mellan grundlagsbestämmelserna i 46 och 53 §§ riksdagsordningen.

Jag måste alltså, herr talman, på grund av vad jag anført anse varje förslag att bereda statsråd rätt till tillträde till utskott som ett slags våldgästning i utskotten eller åtminstone ett större våld än nöden kräver.

Ang. statsråds tillträde till riksdagens utskott. (Forts.)

Jag hemställer sålunda, herr talman, om avslag å såväl Kungl. Maj:ts förslag som utskottets hemställan.

Herr **Strömberg**: Herr talman! Då jag inom utskottet varit med om att biträda Kungl. Maj:ts förslag på det sätt, som utskottet här har utformat det, ber jag att få yttra några ord.

När denna fråga tidigare varit uppe har jag, såväl 1928 som 1930, ställt mig på deras sida, som gått emot den ifrågavarande reformen. Anledningen till att jag denna gång uppgivit motståndet är ingalunda den, att förslaget är framlagt av ett socialdemokratiskt statsråd, ty även 1928 och 1930 hade förslagen socialdemokratiskt upphov. Jag har emellertid funnit, att ärendet denna gång ligger åtskilligt annorlunda till än vad fallet var förut. Nu bygger förslaget på en sakkunnigutredning, som visat, att det både formellt är möjligt och rent praktiskt sett skulle vara ändamålsenligt att få en reform av detta slag till stånd. Man måste även erkänna, att de senaste åren ha lärt oss något på detta område. De ha lärt oss, att situationer kunna uppstå, då det verkligen kan vara till nytta för ett statsråd att omedelbart kunna komma i kontakt och samråd med ett utskott. Jag tror därför, att det funnits mycket goda skäl, när utskottet i sin motivering bland annat framhåller: »En svårlost frågas sakliga behandling och allsidiga belysning kan enligt konstitutionsutskottets mening därför bäst främjas genom officiella förhandlingar mellan vederbörande statsråd och ett utskotts samtliga medlemmar.» Där påpekas också, att anordningen överensstämmer med förhållandena i andra länder med representativt statsskick.

Jag kan för min del icke dela den siste ärade talarens många och starka betänkligheter emot reformen. Jag är övertygad om att regeringar — den regering, som nu fungerar, torde väl knappast få tillfälle att få någon verklig nytta av reformen, ty det torde dröja ännu några år, innan den kan träda i kraft — av vilken färg de än må vara, komma att ålägga sig mycket stor försiktighet, när det gäller att taga denna rätt i anspråk. Jag vill naturligtvis inte förneka, att om statsrådets deltagande i utskottsarbetet bleve lika intensivt som deras deltagande i riksdagsdebatterna, när de gälla kungl. propositioner, kunde man möjligtvis befara, att det skulle medföra en viss försinkning av riksdagsarbetet. Jag tror emellertid, att vilka regeringar och vilka statsråd som än fungera, komma de att med stor varsamhet begagna sig av denna rätt. Jag tror därför, att det inte finns anledning att sätta ens det höga konstitutionsutskottet på en sådan rangplats, att statsråden icke skulle ha tillträde dit. Jag skulle kunna ge herr Sundberg rätt i sin uppfattning, om det vore så att konstitutionsutskottet endast ägnade sig åt granskning av statsrådsprotokollen och regeringens åtgöranden, men när konstitutionsutskottet också allt som oftast liksom i detta fall har kungl. propositioner att handlägga och bereda, tror jag, att det finns mycket goda skäl även för konstitutionsutskottet att rådgöra med statsråden om de olika situationer, som möjligtvis ha kunnat inträffa, sedan propositionen framlades.

Det är dessa skäl, herr talman, som väsentligen bidragit till att jag denna gång har biträtt förslaget, och jag kan nöja mig med att framföra dessa synpunkter, då ju herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet mera utförligt redan motiverat det kungl. förslaget.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Björkman**: Herr talman! Då jag har begärt ordet för att angiva de skäl, som gjort, att jag är motståndare till statsrådets rätt till tillträde till utskott eller, för att tala med en tidning, till deras rätt till fransyska visiter

Ang. statsråds tillträde till riksdagens utskott. (Forts.)

i utskotten, vill jag först förklara, att jag ingalunda avser annat än statsråd av alla kulörer, varför mitt motstånd icke på något sätt är att hänföra till någon motsatsställning till den nuvarande regeringen.

Även fastän jag naturligtvis såsom alla svenskar gillar gästfrihetens lagar, måste jag säga, att statsråd för mig äro ovälkomna gäster i utskotten, hur utomordentliga de än i övrigt må vara som personligheter. Herr statsrådet sade nyss, att det för honom var en angenäm överraskning, att första gången det kom en kungl. proposition med förslag om tillträde för statsråden till utskotten, denna skulle erhålla ett så framgångsrikt öde, som den fått, då den nu blivit tillstyrkt av konstitutionsutskottet. Ja, jag undrar verkligen inte på, att statsrådet känner sig överraskad av det välvilliga bemötande, som kommit propositionen till del, ty vi veta ju alla vilket motstånd de förslag, som härutinnan voro före 1928 och 1930, mötte. Det var nämligen då ett ganska kompakt motstånd både från kommunister och socialister, liberaler och folkfrisinade, bondeförbundare och högermän. Man kan verkligen säga, att tiden har gått fort, ja, mycket fort! Jag kan citera en talare, som för några år sedan skulle tala om tidens hastiga fortskridande och sade: »Tiden har gått fort, nästan lika fort som vattnet i Norrström.» Den har gått så fort, att det kan vara anledning att kasta en blick på de yttranden, som fälldes 1928 och 1930, när man ställde sig negativt i avseende å statsrådets rätt till tillträde i utskotten.

Må det då tillåtas mig citera ett par ord, som fälldes av konstitutionsutskottets ordförande, herr Reuterskiöld, år 1930, då det var fråga om regeringsmaktens stärkande och man bland åtgärder i det syftet även föreslog rätt för statsråden till tillträde i utskotten. Herr Reuterskiöld yttrade då: »Om nu statsråden komme in i utskotten, tror jag inte, att resultatet bleve till förmån för statsråden eller för en stark regeringsmakt, lika litet som jag tror, att det bleve till förmån för utskottsarbetet, snarare tvärtom.» Bland de socialdemokratiska protesterna mot reformen fäste jag mig särskilt, när jag i går läste igenom vad som i kamrarna då förekom, vid en socialdemokrats instämmande i konstitutionsutskottets ordförandes yttrande. Han förklarade, att han hade den uppfattningen, att varken regeringens auktoritet eller riksdagsarbetets effektivitet skulle gagnas genom att införa reformen. »Arbetet», sade han, »mår bättre av att vissa tjänstemän i departementen få tillfälle att framlägga objektiva utredningar än att den sittande regeringen skall söka att med sin auktoritet frampressa vissa förslag.» Och från liberalt håll befarades det, att den prestige, som regeringsledamöterna ha, skulle ytterligare minskas, om man införde stadgandet.

Ja, herr talman, jag har velat påminna om denna, icke partifärgade inställning vid föregående tillfällen, då frågan varit före, på det att det icke skulle, som en tidning utmålade saken, anses vara en förhärdat högersynpunkt, som i motståndet gör sig gällande. Det är icke någon »högerreservation», som herr statsrådet sade, som föreligger, utan reservationen är avgiven av folkfrisinade och vissa högermän, vilka jämte denna reservation ha bredvid sig en annan reservation, däri motstånd reses emot såväl Kungl. Maj:ts proposition som den avfattning, som de mot densamma välvilliga synpunkterna givit konstitutionsutskottets utlåtande.

Min mening är, herr talman, att konstitutionsutskottets betänkande och Kungl. Maj:ts proposition icke väsentligen skilja sig från varandra. Herr statsrådet ansåg, att Kungl. Maj:ts förslag avsåg ett klart tillträde till utskottet, under det konstitutionsutskottets betänkande var något mera försiktigt lagt, och herr statsrådet tolkade självt konstitutionsutskottets utlåtande så, att det präglades av en överdriven ängslan. Således finns dock denna ängs-

Ang. statsråds tillträde till riksdagens utskott. (Forts.)

lan även hos dem, som nu vilja gå med på någonting! För min del tänker jag, att blir konstitutionsutskottets formulering lag, kommer säkerligen utvecklingen att gå därhän, att statsrådets närvaro i utskotten blir ungefär densamma, som om den kungl. propositionen hade godtagits. Det har sagts förut här, att om ett statsråd finner erforderligt att överlägga med ett utskott i en viss fråga och då lägger sin statsrådsställnings pondus i vågskålen, vore det väl inte mer än mänskligt, att anhängarna av de övriga propositioner, som ligga i utskottet, även om dessa icke ha så allmän betydelse, anse, den ene att en viss proposition är ur hans synpunkt av synnerlig vikt, och den andre, att en annan proposition är ytterst betydelsefull, och det lärar då vara ganska svårt för det statsråd, som framlagt dessa propositioner, att icke i utskott uppträda till försvar för både den ena och den andra propositionen. Herr Strömberg sade visserligen nyss, att han hoppades, att statsråden skulle underkasta sig mycket starka restriktioner i avseende å sin närvaro i utskotten. I det fallet gäller, att vi kunna bara stå här och hoppas och undra, hur det ena och det andra skall bli. Herr Strömberg *hoppas*, att statsråden skola underkasta sig sådana restriktioner. Men jag *befarar* verkligen, att statsråden med sin känsla av ansvar för de propositioner, som de framlagt, mer och mer komme därhän, att de tvingades in i utskotten med eller mot sin vilja.

Vi ha nu frågat oss: vore detta lyckligt? Är denna reform nödig och nyttig? Jag tror icke att så är förhållandet, och jag skall försöka med några ord utveckla mina skäl.

I de föregående debatter, som vi här ha att se tillbaka på, har det framlagts skäl, av somliga för att följden skulle bli en förstärkning av utskottsväldet och av andra för att den skulle bli en förstärkning av regeringsmakten. En talare, som nu sitter här på regeringsbänken och som vid ett av de föregående tillfällena jämte mig deltog i debatten i andra kammaren, herr Engberg, framställde då den suppositionen, att under en minoritetsregering skulle riksdagens inflytande över regeringen ökas men under en majoritetsregering skulle regeringens möjligheter att leda riksdagen ökas. För min del skulle jag vilja ansluta mig till den korta karakteristik, som en socialdemokratisk talare gav här i kammaren 1930. Han sade, att »förändringen gagnar varken regeringens auktoritet eller riksdagsarbetets effektivitet». Och jag anser, att det är lyckligt för ärendenas prövning, att frågorna granskas dels av regeringen för sig och dels av riksdagens utskott för sig. På så sätt får riksdagen bli vad den har rätt att vara: en kontroll över Kungl. Maj:t, och politiken kan hållas borta och den sakliga, lugna objektiviteten komma till sin rätt.

Man har här i debatten berört, och den kungl. propositionen åtföljes av en redogörelse för, hur det förhåller sig i utlandet i dessa frågor. Det har påpekats, att det i utlandet finnes en stark kontakt mellan regeringen och utskotten. Men då må endast framhållas, vad som sagts förut många gånger i detta hänseende: det är stor skillnad mellan propositioner i utlandet och propositioner hos oss. Våra propositioner äro — åtminstone ha de varit det fordomdags — sådana, att de innehålla en mycket stark framställning av det sakliga läget. Man får reda på vad som sagts av de myndigheter, som ha hörts, och man kommer genom propositionerna fram till en ståndpunkt, där man objektivt och lugnt kan överväga, med alla sakliga skäl både för och emot framlagda. Och redan nu kunna vi få de ytterligare objektiva upplysningar, som behövas, genom de tjänstemän, som verkställt de administrativa utredningarna och som få företräde i utskotten. Man kan inte begära, att ett statsråd alltid skall kunna i ett utskott framlägga det objektiva saksammanhanget utan en ingående förberedelse, vartill man kanske skulle bli tvungen, för att själv kunna lämna just de upplysningar, som kunna vara lämp-

Ang. statsråds tillträde till riksdagens utskott. (Forts.)

liga, och som nu utan svårighet lämnas av de ämbets- och tjänstemän, som komma upp i utskotten. Dessa tjänstemäns objektivitet skulle få svårare att göra sig gällande, om ett statsråd redan varit uppe i ett utskott och utskottet sedan skulle ytterligare begära upplysningar av en tillstädeskommande tjänsteman. Utan att på något sätt förringa tjänstemännens självständighet kan man säga, att för den lojala ämbetsmannakår, vi ha, skulle det medföra en känsla av svårighet att efter det ett statsråd varit uppe i ett utskott, komma med en framställning, som kunde anses gå emot vad vederbörande vet vara intentionen hos en hans högsta förman. Nej, jag anser, att ärendenas lugna behandling lättare vinnes på de vägar, varpå det nu arbetas; och om någon tror, att de stora frågorna skulle förhjälpas till en annan utgång, om ett statsråd uppträdde i utskottet, är det väl dock så, att även om utskottsförslaget blir lag, kommer det nog att förhandlas lika mycket med partiledare och andra, och det blir säkerligen icke som herr Strömberg sade, så att det huvudsakligen skulle bli överläggningar med utskotten, utan i stora politiska frågor blir det förvisso icke med dem, vilka sitta såsom enkla soldater i utskotten, som det kommer att förhandlas, utan det blir naturligtvis med partiledarna, som statsråden måste förhandla, om det skall gå väl.

Herr statsrådet sade, att det skulle vara lämpligt, om man kunde få ett *praktiskt* samarbete med riksdagen, och vi äro väl alla vänner av att ett samarbete mellan Kungl. Maj:t och riksdagen skall vara det bästa möjliga, så att man skall få en saklig och lugn prövning med gott resultat. Men låt under förberedelsen i utskottet en fråga få behandlas och dryftas oberoende av statsrådets särskilda ingripande!

Det har sagts, att det var »rädda riksdagsmän», som reagerade här, och att vi skulle vara rädda för statsråden. Statsrådet Schlyter sade själv, att det icke vore så farligt, ty det var gamla kamrater, man hade att göra med, men det är i alla händelser ej såsom sådana, de inträda i utskotten, och vi kunna nog säga, att var och en av oss är så pass mänsklig, att han har en bestämd känsla av vördnad för överheten. Det kan hända — och jag skall därvid inte försöka undantaga mig själv — att känslan kan framträda, att det är gott att befinna sig på den plats, där solen låter sina strålar lysa. Det är inte alla, som ens i bagatellfrågor kunna känna sig obundna, då den högsta partiledningen kommer och lägger fram sina synpunkter. Rädda riksdagsmän äro vi inte! Men vi äro rädda om de konstitutionella anordningar, under vilka vi leva, därför att vi betrakta dem som värdefulla.

Jag vågar säga, att statsråden någon gång skulle kunna vara så diaboliskt våltaliga — ja, jag säger fortfarande, att jag inte avser de nuvarande statsråden — mera än andra — att de skulle kunna rubba den lugna prövningen, som är erforderlig. Jag behöver inte anföra några särskilda exempel, men tänk, om en finansminister skulle begagna sig av sin nu föreslagna rätt att följa budgetbehandlingen i statsutskottet med avseende å de olika anslagskraven. Han skulle då kunna göra gällande synpunkter, som vi riksdagsmän anse, att vi icke vilja få fram såsom ett tryck. Vi vilja icke ha denna starka press över oss, utan vi vilja tänka efter på bästa sätt, om vi ha råd till det ena och det andra, och pröva det i lugn, till dess diskussionens vägor komma att gå i kamrarna.

Så får jag framställa några särskilda frågor, som jag anser viktiga i detta sammanhang. När man tänker införa en möjlighet för statsråden att i utskott i avseende å Kungl. Maj:ts förslag framlägga upplysningar och framställa sina åskådningar och deltaga i diskussionerna, varför anses det då inte lämpligt att redan från första början ge statsråden rätt att sitta i utskotten vid behandlingen av enskilda motioner? Det är numera i motsats mot förr icke

Ang. statsråds tillträde till riksdagens utskott. (Forts.)
något ovanligt, att ett statsråd någon gång tar upp diskussionen i avseende å en enskild motion, och de enskilda motionerna kunna ju vara — jag antar herr ecklesiastikministern instämmer med mig däri — rätt viktiga i många hänseenden, så att det kan vara lika angeläget för ett statsråd att övervara behandlingen av en motion som av en kungl. proposition. Och vidare! Med den början, som här skulle göras, kan jag inte förstå, varför inte statsråden t. ex. skulle vara med, när konstitutionsutskottet sitter och granskar statsrådsprotokollen för dechargen, när det gäller en fråga, som ett statsråd skulle vilja söka klarlägga i utskottet. Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet har just talat om en fråga i årets dechargedebatt, där han ansåg, att om han kunnat få lämna utskottet vissa upplysningar, hade till äventyrs inte någon anmärkning på den punkten kommit fram.

Detta är konsekvenser, som enligt min mening följa av ett beslut enligt utskottets förslag. Och man kan tänka sig andra konsekvenser. Det gäller nu en ändring beträffande *statsrådets* rättigheter. Varför ändrar man inte också bestämmelserna om justitierådets och regeringsrådets rättigheter? Dessutom är det så, vilket nyss framhölls från denna plats, att det är en genomgående princip i vårt offentliga liv, att högsta vederbörande i varje fall få deltaga i representantförsamlingarna, men icke i de utredande kommissionerna och utskotten. Man kan därvidlag särskilt peka på landstingen. Man försöker ju även där att åstadkomma samarbete, men man vill icke gå ifrån den princip, om vilken vi nu tala.

För mig står det klart, att om detta förslag går igenom, blir det antingen så, att samarbetet med riksdagen blir en tom gest och icke sådant som vederbörande tänkt sig, eller också så komma statsråden så småningom att känna denna *rätt* som en *plikt*. Det blir ett steg på en väg, där nästa steg blir lättare. I varje fall har det för mig synts naturligt, att förslaget innebär ett intrång i riksdagens obrutna rätt och att vissa överläggningar komma att oprotokollerade förläggas till utskotten i stället för att som nu föras i kamrarna i offentlighetens ljus. Och kanske, det vill jag säga till sist, propositionerna *icke bli så utförliga*, som vi nu få dem, därför att ett statsråd redan från början skulle kunna tänka sig, att han ju ändå hade rättighet att komma in till utskottet och lämna sina upplysningar. I så fall komma vi bort ifrån det nuvarande förhållandet, att propositionerna ofta bli källskrifter, som man slår i, när man skall tolka författningar och riksdagsbeslut överhuvud taget. Det skulle visserligen bli en muntlig process, som jag förstår att herr justitieministern är mera nöjd med än den skriftliga, men i detta fall gäller det urkunder, som vi vid kammarens beslut behöva och som kunna vara viktiga att slå i sedermera. Det kan finnas en frestelse att i fortsättningen icke utarbета så utförliga, sakliga propositioner som vi nu ha, vilka inrymma allt.

Jag har med detta endast velat framlägga de synpunkter, jag har på denna sak. Den negation jag framfört innebär icke, att vi, som stå främmande för den sak, som nu är före, överlevat tidens krav, utan jag anser, att vi gått emot någonting, som strider mot andan i den svenska författningen.

Det är därför, herr talman, som jag ber att få yrka avslag på såväl Kungl. Maj:ts proposition som utskottets utlåtande.

Herr Hammarskjöld: Herr talman! Här ha såväl skriftligen som muntligen uttalats betänkligheter mot det föreliggande förslaget ur två väsentligen olika politiska synpunkter. Man har dels ansett, att förslagets genomförande skulle lända till intrång i riksdagens ställning och rättigheter, dels också ansett, att förslaget skulle lända till försvagande av regeringen. För min del är jag närmast böjd för att uppmärksamma den senare faran, varvid jag dock

Ang. statsråds tillträde till riksdagens utskott. (Forts.)

tillägger, att storleken av denna fara i varje särskilt fall säkerligen beror på personliga omständigheter — vilken rygg och hur mycket ben i pannan den ene eller den andre har — och även av den politiska situationen.

När jag fäster mera avseende vid faran för regeringsmaktens försvagande, tyckes jag därvidlag befinna mig i en viss överensstämmelse med konstitutionsutskottets majoritet, som synes ha tänkt på den faran och icke så mycket på den andra. Konstitutionsutskottet viftar emellertid bort denna betänklighet genom att säga: »Om statsråden icke få någon skyldighet utan, såsom i propositionen föreslagits, förlänas en rätt att på eget initiativ — och uteslutande på detta — överlägga med utskotten, synes en dylik teknisk arbetsordning icke på något avgörande sätt kunna inverka på regeringens politiska maktställning.» Av detta yttrande synes framgå, att om det vore icke blott en rätt, som kan begagnas efter gottfinnande, utan en skyldighet, då skulle denna enligt konstitutionsutskottets mening kunna på ett avgörande sätt inverka på regeringens politiska maktställning.

Herr statsrådet uttalade sin förvåning över konstitutionsutskottets gynnsamma inställning till propositionen. Jag får för min del uttala förvåning över att så många erfarna män ha kunnat lägga vikt på detta, att det enligt ordalydelsen ankommer på ett statsråd att begära att bli hörd. All erfarenhet visar ju, att en dylik rättighet mycket lätt övergår till att vara en skyldighet. De äldre av oss komma kanske ihåg, vilka strider det stod i vårt grannland Norge om statsrådets tillträde till stortinget, strider, som tydligen skulle ha varit alldeles betydelselösa från de synpunkter, ur vilka de fördes, om det gällt en rättighet, som statsråden kunnat fritt begagna eller lämna obegagnad. Och hos oss, för att inte gå längre, är ju statsrådets tillträde till kamrarnas överläggningar också bara en rättighet, men vad skulle man säga, och hur skulle det gå, om statsråden tyckte, att »den rätten är någonting, som vi inte bry oss om», utan lämnade den ena propositionen efter den andra åt sitt öde eller kanske, rättare sagt, åt sina partivänner? Det skulle icke utan skäl anses innebära en missaktning. Man behöver inte ens tänka sig möjligheten av en speciell påtryckning för att statsråden skulle anse sig skyldiga att i bra många fall uppträda i utskotten. De komma att känna sig manade därtill på alldeles samma sätt som de i många fall känna sig manade att uppträda i riksdagen.

Hur det nu än må vara, om faran är störst för riksdagens ställning eller för regeringens ställning, ett är säkert, att förslaget är ägnat att i hög grad öka *utskottens* maktställning. Utskotten äro ju redan nu mycket mäktiga, och man har inte stora utsikter, ifall man utan stöd av talrika reservanter försöker ta till orda emot ett utskottsbetänkande. Men ännu mera skulle detta bli fallet, när man visste eller kunde säga sig, att utskottet sutte inne med ett material, som riksdagens menige ledamöter icke vore i besittning av, och att utskottet haft uppgörelser med statsrådet, om vilka man först under debatten lämnade upplysning.

Nu kan det sägas, att det är ju bara ett ringa fåtal av kamrarnas ledamöter, som icke äro med i något utskott, men, mina herrar, med avseende å varje särskilt utskott äro ledamöterna av andra utskott i alldeles samma ställning som de riksdagsmän, som icke äro ledamöter av något utskott alls. Här har redan visat sig benägenhet att följa en praxis, vilken jag för min del har i hög grad beklagat redan under nuvarande förhållanden, den praxis nämligen att under kamrarnas debatter åberopa vad som förekommit i utskotten under deras förhandlingar, varvid det ibland har lämnats motstridiga uppgifter om vad som förekommit, vilket ju icke heller protokollförts. Redan detta är efter mitt förmenande mycket illa, men det skulle vara ännu mycket värre, om statsråds-

Ang. statsråds tillträde till riksdagens utskott. (Forts.)
yttranden i utskotten kunde bli föremål för olika versioner och olika tolkningar här i kammaren. Jag har visst intet emot ett samarbete mellan regering och riksdag, men jag anser, att det samarbetet bör ske med klara papper och i offentlighetens ljus och icke på det sätt, som här ifrågasatts, att det skulle vara under icke offentliga överläggningar med utskotten.

Nu säger man: ja, man kan ändå inte hindra statsråden att tala med utskottens ledamöter med partiledare o. s. v. Nej, det är sant, men man har åtminstone hittills sluppit få höra åberopas i debatterna, att statsrådet sagt det och det till den och den riksdagsmannen, men väl har man fått höra vad som förekommit i utskotten och på deras avdelningar.

Så är det en sak, som redan berörts av den näst föregående talaren, nämligen att efter genomförande av detta förslag skulle det mycket lätt inträda en tendens att göra propositionerna mindre upplysande och mindre sakligt innehållsrika, än de för närvarande äro. De upplysningar, som nu meddelas i propositionerna, skulle riksdagen då i bästa fall erhålla genom utskottsutlåtandena, så att utskottsbetänkandet skulle utförligt framställa de skäl, som på sin höjd äro skisserade i själva propositionen. Men detta är ju icke lämpligt, ty i det fallet få ju kamrarnas ledamöter utanför utskottet endast två eller tre dagar på sig för att pröva och undersöka denna argumentering, under det att de nu ha hela den tid, som förflyter från avlämnandet av propositionen.

I sammanhang härmed står också en annan sak. Vi ha också en annan part i målet: vi ha den offentliga meningen. Den offentliga meningen, som ju — det erkänner jag — inte alltid är i önskvärd grad benägen att befatta sig med riksdagssaker utan finner andra ämnen vara vida intressantare, har ju i alla händelser nu tillfälle att på grund av de åtminstone relativt fullständiga upplysningar, som meddelas i propositionerna, diskutera en fråga och bidraga till åstadkommande av en opinion. Det kommer ju att bli ännu mindre lockande att inlåta sig på detta, när man mycket väl kan tänka sig, att föredragande departementschefen sparat sina bästa skäl till utskottet för att därmed slå ned de motståndare, som där kunna visa sig.

Sedan är det ju också att beakta, att i denna tämligen samtalsvis förda debatt i utskotten kan ett statsråd lätteligen komma att säga mera eller mindre än han egentligen skulle vilja säga. Här i kamrarna talar han offentligt, och vad han sagt protokollföres, men där kommer intetdera att vara händelsen, och han kan då komma att bli utsatt för rätt stora misräkningar genom att han i utskottet gjort medgivanden, som sedermera inte föranlett den önskade påföljen.

Som sagt: samarbete mellan regering och riksdag är i högsta grad önskvärt, men samarbetet bör ske i klara och offentliga former och icke inom stängda dörrar, i annan mån än detta är alldeles nödvändigt. Och sker det inom stängda dörrar, bör det åtminstone icke få ske på sådant sätt, att man kan befara att här i kammaren få höra olika versioner om vad statsrådet sagt och vad den och den svarat och medgivit.

Herr talman! Jag förenar mig i yrkandet om avslag.

I herr Hammarskjölds yttrande instämde herrar *Westman* och *von Geijer*.

Herr Bergman: Herr talman! Herr statsrådet begagnade uttrycket »höger-reservation» beträffande de reservanternas yttrande, vilka helt avstyrka den förevarande kungl. propositionens antagande. Jag ber emellertid den ärade talar-lägga märke till att det icke endast är högern, som reserverat sig; hela den frisinnade representationen inom utskottet har också deltagit i denna reservation, och vi ha även vår andel i reservationens formulering; vi äro fullt ense om vad som står i denna reservation.

Ang. statsråds tillträde till riksdagens utskott. (Forts.)

Efter de sakrika anföranden, som redan ha hållits här, torde ej mycket behöva tilläggas, men det är dock en sak, som jag skall be att få fästa uppmärksamheten på, då den, såvitt jag kunnat finna, ej blivit berörd under de föregående diskussionerna i denna fråga. Jag vill anknyta till vad herr statsrådet yttrade i början av sitt anförande, då han — tydligen i tanke på den presskritik, som riktats emot reservanterna — undrade, om det inte innebure ett slags ringaktning för riksdagsmännen att tro, att de liksom skulle darra i knävecken i närvaro av ministrarna. Det är icke ministrarnas argumentation, som man är rädd för; den saken har tillräckligt klarlagts av föregående talare. Men det finns möjligheter för statsråden, om konstitutionsutskottets förslag skulle bifallas, att beröva riksdagsmännen och utskottens ledamöter deras fulla frihet i avseende å vissa sidor av behandlingen av ärendena. Man kan t. ex. tänka sig, att ett statsråd skulle av en eller annan politisk eller annan anledning önska inverka på valet av tidpunkt för en viss frågas behandling i riksdagen, vare sig i förhålande eller påskyndande riktning. Statsrådet kan t. ex. tänkas önska, att någon annan fråga dessförinnan skulle vara avgjord, för att en viss fråga skulle komma i ett för hans planer bättre läge. Eller det skulle kunna tänkas, att ett statsråd vore angeläget om att så snart som möjligt få en fråga avgjord, utan att det gäves tillräcklig tid för framförandet av kritik emot den. Jag tror givetvis icke den nuvarande justitieministern om sådana planer, och dessa exempel äro icke anförda med tanke på något särskilt statsråd eller någon särskild regering, men i det politiska intrigspelet kan allt möjligt inträffa under upprörda tider och sådana frestelser kunna i vissa situationer ligga nära till hands.

Enligt utskottets förslag skall ju, »om ledamot av statsrådet finner erforderligt överlägga med utskott, sådan överläggning äga rum». I fall statsrådet uttalar som sin önskan att få vara med vid ett utskotts överläggning, måste det naturligtvis överenskommas mellan utskottets ordförande och statsrådet, om vilken tid som passar statsrådet bäst, och härav torde nog i realiteten följa, att statsrådet i regeln blir den som bestämmer tiden, då en fråga skall behandlas av utskottet. Detta är en av de allvarligare sidorna av denna sak, synes det mig, ty härigenom skulle en verklig inskränkning i utskottens frihet kunna uppstå, i händelse riksdagsmajoriteten och regeringen skulle vara i konflikt, vilket mycket väl kan tänkas.

Det har här redan påpekats, att det i riksdagsordningen stadgade förbudet för statsråd att deltaga i utskott innebär ett av de medel, som riksdagen har för att hävda sin självständighet mot regeringen, och det var just detta som 1809—1810 års lagstiftare åsyftade med såväl denna som andra bestämmelser. Man har mot detta invänt, att andra förhållanden rådde i början av förra århundradet än nu. Regering och riksdag stå i helt annan rapport med varandra nu än då, nu styra parlamentariska regeringar, säger man. Ja, men det är ingalunda alltid fallet, att man har en parlamentarisk regering. För närvarande ha vi inte någon fullt parlamentarisk regering och den föregående regeringen var det ännu mindre. Om det är så, att regeringen representerar det majoritetsparti, som härskar i riksdagen, skulle man möjligen kunna föra ett sådant resonemang, men det är, som sagt, långt ifrån alltid fallet.

Meningen med förevarande förslag skulle ju vara, att den, som skrivit en proposition, skulle kunna komma i tillfälle att på det mest auktoritativa sätt kommentera vad han skrivit. Men, såsom visst redan erinrats, i de allra flesta fall är det ju icke statsrådet som skrivit propositionen, fastän vederbörande statsrådsledamot officiellt står för den. Det är andra personer, som skriva propositionerna, och utskotten ha ju, enligt de bestämmelser, som gälla beträffande själva föredragningen i utskotten, redan nu all önskvärd frihet att få

Ang. statsråds tillträde till riksdagens utskott. (Forts.)

höra propositionernas verkliga och speciellt sakkunniga författare. Därigenom får man ju de bästa upplysningar, som kunna begäras, i avseende på det, som kan vara behövt för utskottet att få veta. Jag kan därför icke se, att det ur utskottens synpunkt är någon nödvändighet, att någon ändring i grundlagen genomföres, och ur statsrådets egen synpunkt kan jag inte heller se något legitimt skäl, varför det skulle vara nödvändigt. Ett statsråd har ingen svårighet att få kännedom om de meningar, som göra sig gällande inom utskottet, och att hålla sig à jour med vad som där försiggår. Det har gått hittills utan hinder, och det bör kunna gå i framtiden lika bra som hittills. Den nu gällande bestämmelsen är mer än 100 år gammal och man har ej yrkat på någon ändring förr än 1928. Både då och vid en ny framstöt 1930 avslögs ändringsförslagen. Någon förändring härvid kan icke anses vara nödvändig, icke heller alltid nyttig, och det är ju endast »högst nödiga och nyttiga» förändringar, som enligt grundlagen skola av konstitutionsutskottet föreslås riksdagen.

Jag får således under hänvisning till vår reservation avstyrka antagandet av utskottets förevarande förslag.

Herr Pettersson, Anton: Herr talman! Då jag har anslutit mig till utskottets förslag, skall jag tillåta mig att yttra några ord.

Det sades för en stund sedan, då vi behandlade en annan fråga, att konjunkturerna ändrat sig rätt mycket sedan i höstas, då en till behandling föreliggande proposition utarbetades och det är väl ofta så, att de kungl. propositionerna göras i ordning någon gång på hösten det ena året för att läggas fram för riksdagen kanske i januari och behandlas i april eller maj månad det påföljande året. De behandlas ofta i riksdagen ungefär ett halvt år efter det de utarbetats. Förhåller det sig då inte många gånger så, som det sades i den nyssnämnda debatten, att konjunkturerna under den tiden kunna ändra sig så att regeringen skulle kunna tänkas ha åtskilligt mer att säga utöver vad som sagts i de propositioner, som utarbetats för så länge sedan? Och är det inte så, när det gäller t. ex. handelspolitiska frågor, att en regering inte kan säga allt vad den vill och vet därom i en proposition? Man kan tänka sig det fallet, att det är fråga om att höja vissa tullar — vi kunna av handelspolitiska skäl behöva höja tullarna — eller förhållandet kanske kan vara det motsatta — vi kunna ha utsikt att exportera trävaror eller andra varor till ett land, i fall vi sänka vissa tullar — och det är då givet, att regeringen inte kan lägga fram alla detaljer i propositionen. Jag tycker, att det vore mycket lämpligt, om en regeringsmedlem i sådana fall finge inför utskottet tala om att det ligger så och så till beträffande en viss proposition, och att det är av den och den anledningen som regeringen t. ex. föreslår att vissa tullar skola höjas eller att de och de tullarna skola sänkas.

Det säges — herr Björkman var inne på samma sak — att statsråden genom sin närvaro i utskottet, skulle komma att alltför mycket inverka på utskottets behandling av frågorna. Jag må säga, att jag tror inte mycket på att så kan bli fallet. Även om det skulle sitta en högerregering och själva statsministern i den regeringen skulle komma in för konstitutionsutskottet, tror jag, att herr Björkman lika frimodigt som nu skulle uttala sin åsikt, fastän denna måhända ginge stick i stäv med statsministerns, så att jag tror, som sagt, inte det är så farligt med den saken. Utskottsledamöterna känna nog inte större ängslan, om en regeringsmedlem kommer in i utskottet, än vad för närvarande är fallet i kamrarna. Herrarna kanske erinra sig, hurusom härom dagen den nu fungerande talmannen utan någon synbar ängslan gick emot ecklesiastikministern i en fråga. Jag är säker på att om det varit så, att ecklesiastikministern hade

Ang. statsråds tillträde till riksdagens utskott. (Forts.)

kommit in i vederbörande utskott vid den frågans behandling, skulle herr förste vice talmannen där ha uttalat sin åsikt lika frimodigt för det.

Man får också höra den invändningen emot det nu föreliggande förslaget, att en regering i alla fall har möjlighet att tala om för utskotten, hur frågor ligga till; den har alltid partikamrater i utskotten, för vilka den kan redogöra beträffande vissa frågors läge. Ja, men är inte detta en korridorpolitik, som man åtminstone till en viss del kunde komma ifrån, om en regeringsmedlem finge inför hela utskottet redogöra för sina synpunkter.

När man hörde herr Hammarskjöld, tyckte man nog, att de åsikter han gjorde sig till tolk för, voro fullt riktiga. Om det skulle bli så, att en regeringsmedlemmar vid alla tillfällen skulle komma att i utskott försöka bevaka de propositioner, som föras fram, anser jag, att denna ändring icke skulle vara lycklig, men jag tror, att regeringsmedlemmarna ganska snart skulle komma underfund med att det inte vore till fördel att ideligen komma till utskotten och lägga fram sina synpunkter beträffande alla möjliga propositioner. Jag tror, att statsråden skola inse, att de göra klokt i att försöka koncentrera sig till de propositioner, beträffande vilka de ha något att säga utöver vad de kunnat framlägga vid propositionens utarbetande.

Jag tror icke, att vare sig fördelar eller nackdelar äro så stora i den här frågan, som man tycks föreställa sig, men då jag likväl anser, att det i vissa fall kan vara till fördel för en regering att komma till tals med utskotten, ber jag, herr talman, på denna grund få ansluta mig till utskottets förslag.

Herr Almqvist: Herr talman! Jag har en viss anledning att yttra mig i denna fråga, eftersom jag år 1928 tillhörde konstitutionsutskottet, ehuru jag visserligen inte satt med vid just detta ärendes behandling. Jag hade emellertid anledning att studera herr Möllers då föreliggande motion i saken. Det är i själva verket herr Möller, som innehar faderskapet till föreliggande förslag, även om vi icke nu kunna få detta ytterligare konstaterat eftersom han icke är här närvarande. Jag hade, som sagt, anledning att läsa den motionens utförliga motivering och att sedan också läsa referaten från debatterna i kamrarna, och jag vill säga, att vad som yttrades dels i motionen och dels ifrån kamrarnas bänkar är ägnat att utgöra en ganska intressant kompletterande kommentar till det nu föreliggande förslaget och till den sakkunnigutredning, på vilken förslaget närmast bygger.

Vad som framför allt frapperar mig är, att år 1928 och sedermera år 1930, då samma yrkande kom fram såsom moment i en av herrar Sandler, Möller och Schlyter väckt motion, yrkandet hade en alltigenom politisk uppläggning. Herr Möller framförde redan år 1928 denna fråga mot bakgrunden av demokratiens hela utveckling i Sverige, sedd ifrån radikal utgångspunkt givetvis, och han ansåg, att detta var en icke oviktig detalj, i vilken det demokratiska systemet behövde utfyllas. På samma sätt var det år 1930, då det ju också sades vara fråga om en stor politisk aktion till stärkande av regeringsmakten.

Förhållandet tycks nu vara helt annorlunda. I den föreliggande sakkunnigutredningen framställes ju saken uteslutande såsom en rent teknisk anordning. Det heter bland annat: »Emellertid torde en reform, varigenom statsråden beredas tillfälle att deltaga i utskottens överläggningar men icke i deras beslut och som ej innebär skyldighet för statsråd att infinna sig i utskott, icke kunna på något avgörande sätt inverka på regeringens politiska maktställning. I den mån förskjutningar ske i maktbalansen mellan regering och riksdag, torde de bero på allmänpolitiska omständigheter och personförhållanden och icke på en teknisk arbetsordning som den ifrågasatta.»

Ang. statsråds tillträde till riksdagens utskott. (Forts.)

Ja, däri ligger naturligtvis åtskilligt, men det är dock att märka, att tekniska arbetsanordningar på detta område kunna ha rätt vittgående politiska följder. Herr Hammarskjöld har erinrat om ett förhållande, som jag också tidigare hade i tankarna, nämligen om den stora roll, som under författningsstriden i Norge frågan om statsråds tillträde till stortingets förhandlingar spelade. Förhållandena äro ju åtminstone jämförbara, så tillvida som det i båda fallen just är fråga om en teknisk anordning i de sakkunnigas mening. Liksom de sakkunniga framställde också statsrådet och chefen för justitiedepartementet hela frågan såsom en teknisk, praktisk anordning, men såväl de sakkunniga som statsrådet komma ju onekligen därvid i en viss motsättning både till 1928 års motionär och till 1930 års motionärer, till vilka herr statsrådet, som nämnt, hörde. Dessa sågo saken i helt andra och vidare sammanhang — icke ifrån praktiskt-teknisk utan ifrån rent politisk synpunkt.

Under de debatter, som fördes med anledning av dessa motioner, framhöll herr Möller, att en reform som den av honom föreslagna bland annat skulle kunna leda till att en departementschef kunde uppträda i ett utskott såsom *ledare* åtminstone för sitt eget parti. Han inflickade i förbigående, att detta kanske kunde kännas för ögonblicket obehagligt för »partipamparna», men han ansåg tydligen, att den synpunkten inte fick anses vara särdeles välgående.

En annan synpunkt, som här har blivit berörd särskilt i herr Hammarskjölds anförande, kom då också fram, nämligen att en reform på detta område skulle kunna bidra till att minska en olägenhet, som vi väl alla ha kännning av, nämligen av riksdagstryckets betydande omfång. Herr Möller underströk särskilt detta förhållande. Men detta innesluter i det givna sammanhanget i varje fall tanken på ett minskande av de kungl. propositionernas omfång. Vad herr Hammarskjöld i det fallet yttrade var ju alltså inte bara en lös förmodan, att dithän kan det gå, utan en dylik minskning har ifrån början verkligen avsetts — och det är naturligt, att den i det sammanhanget kan avses — såsom ett led i reformen. Man får då i viss mån en överflyttning av motiveringen för regeringens propositioner ifrån kamrarnas plena till utskottens sammanträden, och det kan ju ha sina risker ur synpunkter, som här redan äro berörda.

Jag undrar, om inte denna sak också en smula tangerar riksdagsledamöternas motionsrätt, ty ofta nog är det väl så, att en motion med anledning av en kungl. proposition väckes just i anslutning till en eller annan viktig detalj vid argumenteringen eller i utredningen, en detalj som måhända under den nya ordningen inte kommer att synas, eftersom kanske motiveringen på just den punkten blir lyftad ifrån den kungl. propositionen in i utskottet.

Man kan också tänka sig att, såsom herr Hammarskjöld antydde, den allmänna opinionen i detta sammanhang inträder såsom part i målet. Jag vill erinra om en uppseendeväckande händelse under denna riksdag, nämligen framläggandet av den kungl. propositionen angående handelsavtal med Ryssland, om vilken det ju sades — enligt mitt förmenande med rätta — att motiveringen var ganska knapp. Man kan ju väl tänka sig, att propositionen hade blivit ännu knappare, om den möjligheten hade funnits att uppskjuta motiveringen, till dess frågan behandlades i statsutskottet. Och på så sätt kan det naturligtvis i andra liknande fall, då det rör ömtåliga propositioner eller brådskande propositioner, väl tänkas, att den allmänna opinionen på grund av en dylik omläggning icke blir i tillfälle att taga så bestämd ställning på ett relativt tidigt stadium av behandlingen, som förhållandet var vid behandlingen av ryssavtalsfrågan.

De tre förut nämnda motionärerna yttrade i sin motion: »Därtill kommer, att

Ang. statsråds tillträde till riksdagens utskott. (Forts.)

i en icke offentlig utskottsbehandling i en mera ömtålig fråga — t. ex. en traktatfråga — en minister kan lämna upplysningar, som han måhända ej skulle kunna lämna i en offentlig kammardebatt», och, vill jag då tillägga, naturligtvis inte heller i en kungl. proposition. Det heter vidare i denna motion, »att den ofta ytterst vidlyftiga skriftliga utläggning i propositionerna, vartill departementscheferna med nuvarande arbetsmetod tvingas, skulle kunna ej oväsentligt koncentreras och förkortas».

Man kan ju i detta sammanhang fråga sig, huruvida den av konstitutionsutskottet föreslagna omredigeringen av den ifrågavarande paragrafen i riksdagsordningen innebär någon egentlig förändring i förhållande till den kungl. propositionens förslag. Mig förefaller det, som om den innebure en viss förbättring, ty med utskottets formulering kan ju ett statsråd icke utan vidare, om jag får uttrycka mig bildligt, kliva in genom dörren till utskottet ett tu tre — visserligen efter anmälan hos utskottets ordförande — utan saken skall förberedas, och det skall hållas en särskild överläggning. Men jag vill framhålla, att ett statsråd vid en frågas handläggning redan från början kan påfordra en sådan överläggning, och han kan då till äventyrs börja att spela den ledarroll, om vilken herr Möller på sin tid talade. Han kan sedermera, och det är rätt naturligt, om så sker, be att få följa frågans vidare behandling i utskottet. Han kan gång på gång påfordra dylika överläggningar beträffande samma ärende. Skillnaden blir då kanske inte så stor mellan den kungl. propositionens och utskottets formulering av denna paragraf. I varje fall får man en rätt besynnerlig form för utskottsöverläggningar. Utskotten skola väl någon gång — det är ju förutsatt — få förhandla internt. Å ena sidan får man alltså i samma fråga en serie överläggningar, där statsråd äro närvarande, och å andra sidan en serie överläggningar, där utskotten kunna få förhandla på egen hand. Om detta i längden skall leda till trevnad i utskottsarbetet eller om det inte i viss mån kan leda till förvirring, vill jag för min del lämna osagt.

Det finns ett argument för det föreliggande förslaget, som hittills icke varit på tal under diskussionen, och just därför skall jag inte närmare gå in på det. Jag syftar på förhållandena i utlandet. De sakkunniga ha ju antytt och till och med lämnat en förtjänstfull utredning om huruledes därmed förhåller sig. Och en viss styrka anse sig väl förslagets förespråkare hämta därutav, att ett sådant samråd äger rum på så många håll i utlandet antingen i lagligt stadgade former eller mer sedvanerättsligt. Jag skall inte uppehålla mig mycket vid den saken, men jag vill dock säga, för det första — det är ju nästan en truism — att en författning — och det gäller enligt min uppfattning också icke minst det svenska riksdagsskicket — är en organisatorisk helhet, så att det i varje fall kan vara litet vanskligt att plötsligt inympa ett främmande skott på stammen. För det andra bör man komma ihåg, att det just i nuvarande tid, då det på olika håll i Europa finns så stora komplex av missnöje just med författningars utformning och tillämpning, kan vara litet oförsiktigt att bygga alltför mycket på exempel från utlandet. I Frankrike t. ex. hör väl frågan om ministrarnas direkta förbindelser med parlamentet och med utskotten till det, som kastats i stöpsleven.

Jag har emellertid, herr talman, som sagt, icke anledning att vidare uppehålla mig vid denna sida av saken, men jag ber att på grund av vad jag anfört få instämma i herr Sundbergs yrkande.

Herr Hamrin: Herr talman! Det är med ganska stor tvekan, som jag tager till orda i en fråga av denna beskaffenhet, ty jag har mycket litet sysslat med konstitutionella frågor. Men denna fråga är, sådan den nu är upplagd och

Ang. statsråds tillträde till riksdagens utskott. (Forts.)

sådan den i dag motiverats ifrån regeringsbänken, mera upplagd såsom en praktisk arbetsfråga, och det är, herr talman, från den synpunkten som jag skulle vilja säga några ord om densamma.

Jag vill emellertid genast deklarerat, att jag finner det framlagda förslaget vara ganska tivelaktigt, föga behöfligt och ej i sina detaljer genomtänkt. Avsikten med detsamma är från arbetssynpunkt sett, att regeringen skulle kunna bli informerad och kunna informera utskotten rörande de propositioner, som vederbörande statsråd framlagt. Men när vi göra jämförelser med andra länders parlament i det avseendet, måste vi väl också erinra oss, att förhållandena och arbetsmetoderna äro väsentligt olika hos oss mot i andra länder. Man behöver endast få i sin hand t. ex. en proposition till norska stortinget och jämföra en sådan, även en mycket betydelsefull proposition, med en av våra propositioner, för att finna en avsevärd skillnad.

Hos oss finns det väl inte något hinder redan enligt nuvarande ordning för vederbörande departementschef att informera utskott i alla de avseenden, vari departementschefen önskar lämna upplysning, och var och en, som längre eller kortare tid har befunnit sig i statsrådsställning, vet ju, att något sådant hinder icke finnes.

Utskotten ha vidare möjlighet och tillfälle att inkalla och höra dem, som faktiskt skriva propositionerna. Det är det vanliga uttrycket, som en ärad talare nyss använde, då han talade om departementschefen, som skrivit propositionen, men det är ju, som vi alla känna till, ytterst få om ens någon proposition, som i sin helhet skrivits av en departementschef, utan propositionerna skrivas av andra, och dessa andra, som alltså äro de mest sakkunniga och de största kännarna beträffande propositionens innehåll och framför allt beträffande dess detaljer, ha utskotten tillfälle att få höra.

Vad för övrigt utskottens arbete beträffar, informeras ju regeringsledamöterna av sina meningsfränder i utskotten därom, och utskottsledamöterna informeras av vederbörande departementschef i all den utsträckning, som kan behöva komma i fråga.

Sedan jag uttalat dessa ord, som egentligen utgöra en upprepning av vad som förut här har framhållits, skulle jag vilja komma med några enkla funderingar eller några enkla frågor. Jag skulle då först vilja fråga på vilkens initiativ, som regeringsledamoten skall anhänga att få tillträde. Han kan ju inte annat än just på det sätt, som jag nyss antydde genom enskilda informationer av meningsfränder eller andra i utskottet, få kännedom om läget i utskottet och få tillfälle att överväga, huruvida han skall anhänga att få övervara överläggningarna och deltaga i desamma. Jag sätter alltså ett frågetecken redan där.

Jag frågar vidare: hur har justitieministern tänkt sig fördelningen av arbetet inom de olika utskotten? Skall ett statsråd ha tillfälle att komma till någon av *avdelningarna* i statsutskottet? Jag har här privat frågat justitieministerns meningsfränder, och en har sagt, att det är alldeles klart, att det gäller också avdelningarna, medan en annan har sagt, att det kan väl aldrig komma på fråga. Jag föreställer mig, att justitieministern svarar mig, att avdelningen är en delegation inom ett utskott, som har att förberedelsevis behandla ett ärende — alltså har statsrådet rätt att deltaga i överläggningarna där. Ja, men då frågar jag mig — och nu är jag inne på samma område som herr Hammarskjöld för en stund sedan — om inte, när man sedan kommer till själva utskottsbehandlingen av denna fråga, det då uppstår en diskussion om, vad statsrådet sade i avdelningen och vad han där utvecklade, och så blir det väl ett upprepande i utskottet av samma argument. Statsrådet får så ett meddelande om de olika tolkningarna av hans uttalanden, och då blir det ett

Ang. statsråds tillträde till riksdagens utskott. (Forts.)

besök också i utskottet, och statsrådet får repetera den föreläsning, som han fått hålla i avdelningen.

Jag utgår nu ifrån den förutsättningen, att justitieministern svarar nej, d. v. s. att i avdelningens överläggningar får statsrådet inte vara närvarande. Ja, men hurudant är arbetet ordnat, mina herrar? Det är ju så, att i detta partislitna lands riksdag sker avgörandet faktiskt, i mycket stor utsträckning i varje fall, i utskottsavdelningarna, där medlemmarna grupperas kring de olika förslagen. När man sedan kommer in i det samlade utskottet, särskilt när det gäller stora och viktiga frågor, är ståndpunktstagandet redan gjort. Då skulle alltså statsrådet där söka att omvända dem, som förut intagit en särställning vid de förberedande överläggningarna. De där sakerna ha inte alls blivit berörda här, och det skulle vara ganska intressant att höra, vad statsrådet säger därom.

Jag kommer därför, herr talman, till den slutsatsen, att det, som mest passar oss och det, som står i kontinuitet med hela utvecklingen i vårt land, är de mera lösa förhandlingsformer, som vi nu ha tillämpat, och inte minst det enkla förfarandet, när det gäller stora viktiga och hastigt påkommande frågor, att regeringschefen kallar ledamöter av olika partier till överläggning för att få tillfälle att höra deras meningar och samtidigt utveckla skälen för en proposition, som han ämnar framlägga eller som han i varje fall överväger att framlägga. Jag är visst inte, herr talman, blind för att de där formlösa överläggningarna och underhandlingarna ha sina mycket stora vådor, och att de böra i viss mån normeras, så att de inte flyta ut i enskilda överläggningar, som kunna åstadkomma, icke reda utan oreda.

Jag vill vidare tillägga, att genom att övergå till en sådan ordning som den här föreslagna — det har ju förut erinrats härom under debatten — kommer partitvånget, det är min uppfattning, som förut är alldeles tillräckligt starkt i den svenska riksdagen, att bli ännu starkare. Jag skulle vilja hemställa till vår högt aktade förste vice talman, som nyss apostroferades här, om han ens tror, att om det blir en duell inom ett utskott i en omstridd fråga, där ett statsråd är närvarande, den ena eller den andra kan bibehålla sin egen självständiga ståndpunkt och sin frihet och inte känna sig partibunden, när det gäller avgörandet. Denna erinran är inte riktad mot regeringen och dess parti utan lika mycket åt annat håll.

Ett fritt parlament och en fristående regering i samverkan med varandra, tror jag, passa våra förhållanden bäst, och jag vill blott tillägga, att skulle det vara så, att en departementschef inom ett utskott har använt all sin argumentering och sin vältalighet och inte lyckats övertyga utskottet om riktigheten av sin argumentering och sin uppfattning, skulle jag betrakta det nära nog som ett hårdare slag mot regeringen än om regeringen i fri och öppen diskussion lider ett offentligt nederlag här i kammaren.

Jag slutar alltså, herr talman, med att säga, att ett bättre förslag, ett mera genomtänkt och utformat, behöver komma på riksdagens bord, innan man slår in på denna väg. Jag ansluter mig därför till dem, som yrka avslag.

Herr statsrådet **Schlyter**: Herr talman! Eftersom herr Hamrin riktade några frågor direkt till mig, skall jag be att omedelbart få svara på dem.

Först frågade herr Hamrin: på vems initiativ skall regeringsledamoten anstå att få tillträde till ett utskott? Jag tror, att en sådan fråga löser sig av sig själv. Antingen vet regeringsledamoten, att en fråga är av den beskaffenheten, att det kan bli delade meningar inom utskottet, där han alltså kan ha anledning att närmare motivera och plädera för propositionens ståndpunkt. Han vänder sig då till utskottets ordförande och ber att få bli under-

Ang. statsråds tillträde till riksdagens utskott. (Forts.)
rättad, när ärendet skall förekomma, så att han kan få tillfälle att närvara vid den överläggning, som han anser behöfelig.

I detta sammanhang kanske jag kan få kasta in en replik till herr Bergman, som yttrade, att när det nu skrives i lagen, att en regeringsledamot skall få tillfälle att hålla överläggning, när han finner sådan vara erforderlig, detta skulle kunna få till resultat, att regeringen skulle komma att utöva inflytande på den ordning, i vilken frågorna skulle upptagas av utskottet, varigenom utskottsarbetet kunde förhållas. Detta förefaller mig vara en alldeles ogrundad farhåga. Jag har aldrig ett ögonblick tänkt mig annat än att regeringsledamoten skulle komma till utskottet just vid den tidpunkt, då utskottet skall upptaga ärendet till behandling, på alldeles samma sätt som han får passa på kamrarnas förhandlingar.

Herr Hamrin antydde, att ett initiativ till regeringsledamotens delagande i utskottsbehandlingen även skulle kunna komma på det sättet, att någon ledamot av utskottet varskodde regeringsledamoten, att behov kunde föreligga av hans närvaro. Ja, jag tror alldeles säkert, att situationen kan bli sådan. Jag kan ju få erinra herr Hamrin om en proposition, där vi hjälptes åt att få ett lyckligt beslut här i kammaren, nämligen propositionen om straff för förskingring vid avbetalningsköp. Det hade aldrig fallit mig in, att man skulle behöva gå till utskottet för att försvara denna proposition. Ingenting hade väl då varit naturligare än att man i en sådan situation fått underrättelse av någon god vän i utskottet, att här behövdes en plädering från departementschefens sida för att bemöta en del i utskottet framkomna erinringar. Detta förhållande, att uppslag till en regeringsledamots deltagande i en utskottsöverläggning kunna komma från olika håll, kan jag inte se vara något skäl till att motsätta sig själva principens fastslående. När herr Hamrin säger, att förslaget inte är genomtänkt i sina detaljer därför att sådana frågor som dessa inte äro reglerade i propositionen, så kan jag icke förstå, att när man fastslår en princip av ifrågavarande art i en grundlag, man skulle behöva där lösa dylika rent reglementariska ordningsfrågor, utan det blir en sak, som väl gott kan överlämnas åt praxis eller åt de ordningsföreskrifter, som kamrarna i annat sammanhang kunna komma att fastställa.

Sedan frågade herr Hamrin: hur har justitieministern tänkt sig fördelningen av arbetet inom utskotten? Skall regeringsledamoten även få komma till avdelningarna? Ja, den frågan har naturligtvis varit mycket diskuterad både inom kommittén, som utredde saken, och inom regeringen och säkerligen även inom riksdagsgrupperna. Den öfvervägande meningen och den, till vilken jag utan minsta tvekan ansluter mig, är den, att regeringsledamoten själfvallet skall ha befogenhet att komma till den avdelning inom ett på avdelningar arbetande utskott, där frågans grundläggande behandling äger rum. Jag har med olika ledamöter i kammaren diskuterat, huruvida ordalagen i propositionen eller i den av utskottet föreslagna lydelsen lade något hinder i vägen härför, och jag har inte kunnat finna, att något sådant hinder föreligger.

Jag ber alltså för min del att få avge det svaret, att meningen är, att en regeringsledamot skall ha tillträde även till utskottens avdelningar.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Jag står i dag i den ställningen, att jag kommer att tala för utskottets förslag, fastän jag för min del finner det av Kungl. Maj:t framlagda och av kommitterade utarbetade förslaget vara i åtskilliga avseenden bättre och klarare, men jag står också i den ställningen, att jag i dag öfverhuvud taget talar för denna reform, som jag tidigare under frågans föregående öden har motsatt mig.

Två talare ha i dag särskilt berört frågan om detta förslags tillkomsthisto-

Ang. statsråds tillträde till riksdagens utskott. (Forts.)

ria och erinrat om de motioner, som kommit fram och som blivit av konstitutionsutskottet avstyrkta och av riksdagen avslagna. Båda ha erinrat där- om, att mellan det nu föreliggande förslaget och dessa motioner förefinnes en högst väsentlig skillnad. Det är nämligen så, att dessa äldre motioner och förslag ha, såsom också av dessa talare betonades, *gått ut ifrån rent politiska synpunkter*, gått ut ifrån parlamentarismen såsom en företeelse av faktisk na- tur, som måste återverka på behandlingen av ärendena i kamrarna. Där låg också grunden till att konstitutionsutskottet på sin tid avstyrkte motionerna, och däri låg grunden för mig att motsätta mig dem, ty därmed var den möj- lighet omedelbart för handen, som en av de föregående talarna alldeles sär- skilt strök under, nämligen att regeringsledamöter helt enkelt inkallades i ut- skottet, när det passade utskottet. Det skulle betyda regeringens uppgivande av sin fria ställning och uppgivande av sin självständighet i mer eller mindre grad. Mot varje sådan reform har jag förut reagerat och reagerar allttjämt.

När kommittén fick uppdraget att utreda frågan, var det emellertid med den uttryckliga begränsningen, att frågan skulle behandlas med hänsyn till *statsråds rätt*, men inte deras *skyldighet* att närvara i utskott. Från den ut- gångspunkten har kommittén gjort sitt arbete, och kommittén har därvid sökt att också utforma förslaget så, att det skulle bli *fullkomligt oberoende av parlamentarism och politiska synpunkter* och uteslutande inriktat på att prak- tiskt tillgodose det behov, som man ansåg vara för handen och som jag tror, att man vid ett objektivt betraktande också måste erkänna vara för handen.

Det är då alldeles klart, att man, om man i likhet med mig går in för en sådan här reform, måste fråga sig: vad finns det för garantier för en stark regering, eller, rättare sagt — detta är ett uttryck, som jag mycket litet äl- skar, därför att det finns ingen garanti för en stark regering överhuvud taget, emedan den beror av personerna och inte av organisationen eller bestämmel- serna, ehuru bestämmelserna kunna vara sådana, att de försvaga möjligheten av en regerings styrka — finns det några garantier i detta förslag, som kunna åberopas till stöd för uppfattningen, att alla de profetior, som uttalats om re- geringens blivande svaghet, skulle kunna komma på skam? Jag vill då säga, att när man klart och tydligt säger ifrån i texten, såväl i Kungl. Maj:ts för- slag som i utskottets förslag, att förutsättningen är, att en *ledamot av statsrå- det finner det erforderligt* att överlägga med utskott, så här därmed också ut- tryckligen sagts ifrån, att initiativet *icke* kan ligga hos utskottet, och så myc- ket känna vi väl vårt svenska folk och våra svenska riksdagsmän, att vi veta, att de äro bundna av formen in i de minsta detaljer. Säger lagen, att initiativet ligger allenast hos statsrådet, komma också våra utskott att respektera det helt och fullt och under vilken regering det vara må.

Nu är det en skillnad mellan utskottets förslag och regeringsförslaget, en skillnad, som inte är alldeles betydelselös och som möjligen kan förtjäna att på- pekars. Genom den formulering, som utskottet valt, har texten givit en fin- gervisning till statsrådet, om jag så får säga, som går ut på att han endast, när han finner det *erforderligt*, skall infinna sig i utskottet, under det att re- geringsförslaget gått ut ifrån, att statsråden överhuvud taget ha den omdö- mesförmågan, att de inte göra något sådant som inte är erforderligt och att man därför inte behöver sätta ut det i lagen. Man kan ju säga, att regerings- förslaget här inte lämnar någon ledning för vad som kan vara önskligt, under det att utskottsförslaget pekar på önskvärldheten av återhållsamhet i utskotts- besöken. Jag är nu inte alldeles viss om att denna fingervisning är lämplig, men gentemot den, som befarar, att en regering skulle komma i beroende av riksdagen och som befarar ett alltför tätt upprepande av besöken i utskotten, tillåter jag mig påpeka, att i den punkten är säkerligen utskottets förslag

Ang. statsråds tillträde till riksdagens utskott. (Forts.)
bättre än regeringens förslag. I andra punkter är det senare betydligt klarare.

Jag skall inte gå in på de frågor, som statsrådet nyss besvarade och som den föregående talaren framställde, men jag skulle vilja göra ett tillägg. Statsrådet rörde vid en punkt, som förtjänar att särskilt beaktas. Kommittén har nämligen, då den utarbetade sitt förslag, haft blicken öppen för att en hel del detaljfrågor måste ordnas, men kommittén har därvid också gått ut ifrån, att det inte är detaljfrågor, som skola regleras genom grundlag, utan att sådana skola regleras genom riksdagens båda kammars *gemensamma reglementariska föreskrifter*, vilkas förändrande inte beror av Kungl. Maj:t utan av riksdagen själv och av konstitutionsutskottets initiativ. Det var därför för kommittén inte gärna möjligt, när den för Kungl. Maj:t framlade ett förslag av den natur, som här var fallet och som skulle bli proposition, att göra det i annan utsträckning än som kunde bli föremål för proposition. Därför säga också kommitterade, att i den mån det behövs kompletterande bestämmelser lära sådana på konstitutionsutskottets initiativ kunna komma till stånd i reglementariska föreskrifter. När det därför heter i kommittéförslaget och propositionen, att »då Konungens propositioner och i anledning därav väckta förslag i utskott behandlas, äger ledamot av statsrådet, där han så önskar, efter anmälan hos utskottets ordförande vid överläggningarna närvara och däri deltaga», är därmed också sagt, att frågan, hur det skulle gå i avdelningarna, fick bero på reglementariska föreskrifter. Det föreligger även här en skillnad mellan utskottsförslaget och Kungl. Maj:ts förslag på det sättet, att utskottsförslaget möjliggör i större utsträckning än, efter min mening, kommittéförslaget, d. v. s. Kungl. Maj:ts förslag, gjorde, för statsråden att infinna sig i avdelningarna. Man kan ju hysa olika meningar om lämpligheten av detta, och jag tror, att herr Hamrins invändningar inte alldeles få underskattas till sin betydelse, men jag stryker under, att detta är en fråga, som det ligger i riksdagens egen hand att genom reglementariska föreskrifter närmare bestämma.

Här framhöll en talare, att *statsrådet* Möller såsom *herr Möller* inom riksdagen, var fader till det här förslaget. Ja, jag vågar bestrida, att han själv skulle kännas vid det faderskapet. Han har väckt frågan, men i ett helt sammanhang, och det skulle i högsta grad förvåna mig, om han vore tillfredsställd med det förslag, som nu föreligger från utskottet. Därför tror jag, att man verkligen måste säga, att vad än utskottet gjort, inte har utskottet ökat sympatierna hos de ursprungliga motionärerna eller huvudmotionären för den lösning, som här är föreslagen. Om det nu kan vara en rekommendation eller motsatsen, det beror ju på hur man ser saken, men mig förefaller det ändå att vara ganska nödvändigt att här stryka under, att utskottets inte är samma förslag, som de gamla motionernas, utan att här två fullkomligt skilda förslag föreligga.

Kommittén försökte *avveckla de politiska synpunkterna*. Man har sålunda där sökt att få en ordning, som ur erfarenhetens synpunkt kan visa sig praktisk. Mina herrar! Jag erinrar om hur det var 1927, då vi hade det särskilda utskottet för skolfrågorna. Jag var ju med i detta utskott, och utskottet har ju blivit mycket klandrat för vad dess majoritet gjorde, men var och en, som känner förhållandena från den tiden, vet mycket väl, att statsministern gick utanför i korridoren, väntades på besked om det och det och önskandes att få ge besked i det och det, men det skulle förmedlas genom ett ombud i utskottet, som måhända kanske inte alltid var det lämpliga organet för de meddelanden, som bäst stämde med statsministerns intentioner och motsvarande gäller om d. v. departementschefen. Nog förefaller det, som om det hade varit förmodligt, att en sådan fråga kunnat få diskuteras i sittande utskott, kanske hade resultatet blivit något annorlunda!

Ang. statsråds tillträde till riksdagens utskott. (Forts.)

Vidare vill jag stryka under, att vad det nu gäller är egentligen icke några upplysningar, som skulle kunnat lämnas i en proposition från departementschefens utgångspunkter, utan vad det gäller blir ytterst och sist de upplysningar, som regeringsrepresentanten kan lämna i utskottet i *anledning av ändringsförslag*, vare sig genom motioner eller i utskottet framkomna nya uppslag till ändring av det förslag, Kungl. Maj:t framlagt. Det är ingalunda säkert, att Kungl. Maj:t har beaktat eller tänkt på alla möjliga invändningar, som från olika riksdagsmän skulle kunna anföras mot propositionen. I stort sett kan Kungl. Maj:t väl från början taga upp olika invändningar, men det har redan betonats, att därutöver kan komma en massa detaljspörsmål genom motioner och dylikt. Är det då inte, mina herrar, en fullkomligt naturlig känsla hos regeringsledamöterna och hos departementscheferna särskilt, att de borde få taga upp dessa frågor till belysning vid en sammankomst med utskottet?

Man har hänvisat till att statsråden kunna kalla utskottsledamöterna till en konferens i statsrådsrummen. Ja, för allt i världen, men då utväljas ju några få ledamöter, och jag undrar, om det urvalet ur utskottets synpunkt är så förmånligt. Är det inte bättre, att det sker på detta sätt, om inte för öppna dörrar, så dock inför ett utskott i dess helhet, än på alla de vägar, som nu runt omkring oss användas, med enskilda utskottsledamöter, som förmedlare? Jag bortser nu helt och hållet från förhållandet med partiledningarna, ty de komma ju att kvarstå orubbade under alla omständigheter. Men samverkan med utskotten sker ju nu på den vägen och den vägen och den vägen, men alltsammans är omvägar, och det sker aldrig inför hela utskottet eller i samband med en överläggning inom utskottet under öppet ansvar.

Då det inte är fråga om politik utan om sak, förefaller det mig att vara den rena och klara vägen, den rena och klara linjen, om man ger vederbörande statsråd tillfälle att i utskott överlägga med utskottsledamöterna rörande en fråga, och utskottet har ju genom sitt förslag — kanske skarpare än i Kungl. Maj:ts förslag, ehuru samma tanke däri finns — sökt tillgodose behovet av att utskottet ändock skall kunna ha *egna* överläggningar och fatta beslut alldeles oberoende av statsråds närvaro, om nu denna närvaro skulle verka tryckande.

Det är sagt här, att statsråden nu ha rätt att deltaga i kamrarnas förhandlingar, rätt men inte skyldighet och att rätten övergått till skyldighet. Ja, men det är den skillnaden, att denna rätt genom praxis har kunnat utvecklas till en skyldighet, under det att med den formulering, som är given av utskottet, denna rätt inte utan grundlagsändring kan utvecklas till en skyldighet; man komme eljes i strid med den text, som verkligen är given, och därför tror jag inte heller, att det är någon risk för att en sådan utveckling skall äga rum inom utskotten som vid kammarplena.

Man har sagt, att om man går denna väg, komma propositionerna att minskas i fråga om volymen — det gör man sig ju inte något samvete av — men de komma också att minskas i fråga om bärkraft och sakliga upplysningar. Hur är det, mina herrar, när en proposition kommer, som inte blivit utsänd på remiss till behöriga ämbetsverk och myndigheter? Jo, det första utskottet gör, är att hos Kungl. Maj:t enligt § 46, sådan den nu lyder, eller § 46:1 — om nu förslaget kommer att antagas — begära dessa myndigheters yttranden. Tro herrarna verkligen, att den omständigheten, att statsråd skola kunna vara närvarande, skulle kunna föranleda utskotten att tro, att de inte behöva de där myndigheternas yttranden? Och vad är det, som propositionerna innehålla i sakliga ting? Jo, det är redogörelser för vad de olika myndigheterna sagt — eventuellt också avvikande meningar — om de förslag, som varit framställda. Det är det materialet, som ett svenskt riksdagsutskott under alla förhållanden

Ang. statsråds tillträde till riksdagens utskott. (Forts.)

vill ha, och det statsråd, som inte tillgodoser det behovet, får finna sig i att § 46 användes och att materialet infordras.

Man har vidare sagt, att debatterna i så fall komma att flyttas över ifrån kamrarna till utskotten. Det är möjligt, att kammardebatterna komma att bli en duplicering av utskottsdebatterna. Men hur är det nu? Är det inte egentligen utskottsledamöterna, som i kamrarna uppträda i varje utskottsfråga? Det är oppositionen och majoriteten, det är de, som föra debatten. Det är en förkortad upprepning av vad som har sagts i utskottet, och om nu statsrådet deltar i utskottet, kan jag inte se, varför han inte skulle kunna också i kamraren vilja lägga fram sina synpunkter. Det är dock en viss vikt, att det sker på ett sådant sätt, att kamraren själv får kännedom om det och att det sker i offentlighetens ljus. Det blir inte en duplicering i den meningen, att alla detaljer upprepas. Men vad är det, som man nu klagat mest på, då man säger, att våra debatter i kamrarna äro så långtråkiga? Jo, det är det, att detaljerna upprepas gång på gång, och tro inte herrarna, att det i själva verket skulle bli en utkristallisering av dessa utskottsdebatter, som gäve kammardebatterna ett vida mera samlat, överskådligt och klart innehåll? Det är så långt ifrån, att jag tror, att dessa utskottsdebatter med statsråd skulle försvaga kamrarnas ställning, att jag tvärtom tror, att kamrarna skulle finna större behag i den kortare och mera koncentrerade debatt, som därav kunde följa, och det är för utskotten liksom för statsråden betydligt bättre att få underhandla sinsemellan, innan frågan är avgjord. Här kommer nu ett statsråd och får först i kamraren se ett utskottsbetänkande — han har naturligtvis alltid reda på innehållet i betänkandet redan förut — och finner, att utskottet har intagit en annan ställning till frågan. Han får då försvara, mer eller mindre, den ståndpunkt, han förut har intagit, eller, som är det vanligaste, acceptera utskottets ändring. Varför skall han då inte kunna få vara med om att acceptera utskottets ändring före behandlingen i kamraren och eventuellt kunna få påverka utskottet, så att dess ändring blir bättre?

Naturligtvis kan allting missbrukas. Det finns inte något bruk, som inte kan bli missbruk. Men jag frågar: ha vi här i Sverige någon verklig erfarenhet av att i regel bruket övergått till missbruk? Visst kan det ske, när det inte finns någon motverkande kraft, men här i Sveriges riksdags kamrar finnas sådana motverkande krafter i allra största grad. Jag tvivlar därför på att profetiorna om missbrukets överhandtagande över bruket gentemot en klar text kunna komma att besannas.

En talare berörde en punkt, som förut inte har varit berörd, nämligen att utskottets maktställning skulle stärkas genom att lagen lämnade tillträde till utskotten åt departementscheferna och statsrådsledamöterna. Jag hajade verkligen till, när jag hörde den argumenteringen, ty hitintills ha ju alla argument gått i den motsatta riktningen, att utskotten skulle försvagas, och skulle det nu bli så, att utskotten stärktes i sin ställning, så betydde det, såsom en talare framhöll, ett stärkande inte blott i förhållande till kamrarna i allmänhet utan i förhållande till alla andra ledamöter, som inte voro medlemmar av det eller det utskottet. Jag har rätt svårt att kunna tillägna mig denna tankegång. Redan nu är förhållandet det, att en mängd upplysningar lämnas till utskottet, både på grund av § 46 efter infordrande och på annat sätt under hand genom ledamöter av utskottet och alldeles särskilt torde nog statsutskottet, såvitt jag känner, få handlingar, som eljest inte komma till offentligheten eller till kamrarna och de övriga utskotten. Det kommer i detta avseende inte att bli någon som helst förändring. Jag kan inte tänka mig, att man överhuvud taget med fog skulle kunna säga, att utskottens makt förstärkes därigenom, att statsråden komma att förminska deras möjlighet att ensidigt avge ett yttrande.

Ang. statsråds tillträde till riksdagens utskott. (Forts.)

Vad jag skulle kunna tänka mig, det vore, att det berörde den allmänna opinionen, som finns ute i landet, tillkännagiven i pressen, om vi nu skola hålla oss ett ögonblick till den. Jag citerar icke något särskilt pressorgan, men det har förekommit i början av riksdagen i så gott som hela pressen, både i höger- och vänsterpressen, uttalanden om att en proposition om statsråds tillträde till utskotten var en nödvändig sak och att det skulle vara skuggrädsla att inte taga detta förslag, och framför allt har sagts: »Nu skall man få se, huruvida riksdagsmännen äro så måna om sin makt, att de avslå förslaget bara därför att det kommer att *begränsa deras maktmöjligheter*.» Det kan hända, att just under dessa sista dagar en del pressorgan ha svängt — visserligen inte många, men jag tror, att det är några. Men vad komma de andra att säga, om kamrarna avslå det här förslaget? Jo, de komma helt säkert att säga, såvitt jag förstår: »Där se ni, huru rädsla riksdagsmännen äro om sin makt!» Sedan bryr sig den svenska allmänheten inte ett dugg om frågan, huruvida statsråd skola hava tillträde eller inte, utan det enda, som går i allmänheten i det här fallet, är riksdagsmännens maktlystnad och att man därför avslagit propositionen. Inte vill jag, att man på sådana motiv skall godkänna en reform, men jag skulle önska, när tendensen hos opinionen är denna, att statsråd skola in i utskotten, att man hellre tager reformen i en tid och i en ordning, som ger *någon* garanti för att inte det politiska momentet, utan det sakliga blir det dominerande. Här föreligger en proposition, som verkligen tar hänsyn till detta, och det förefaller mig då vara bättre att här taga det lilla och begränsade i förhoppning om — och jag tror, att det är en grundad förhoppning — att det därvid skall förbli. För mig är det uppenbart, att det här blir en fråga om vad som är mest praktiskt och klokt, och jag vill inte gå den vägen och har aldrig velat gå den vägen, som så många gjort i tider, som gått, och i tider, som finnas, att säga nej, nej, nej till den *lilla* reformen och så ett tu tre, när klockan är slagen, säga ja, ja, ja och amen till långt vidare gående reformer. Det är detta, som gör, att jag, när regeringen, av vars ledamöter några varit motionärer och då själva varit inne på en annan tankegång, nu lägger fram detta förslag, som utskottet har tillstyrkt, låt vara inte med stark majoritet, men i alla fall tillstyrkt, för min del finner, att det klokaste man kan göra är att taga förslaget.

Jag vill till sist säga, att då här bl. a. talats om statsråd, justitieråd och regeringsråd och den förste ärade talaren för utskottet framhöll, att det finns en möjlighet av en tolkning av § 37 mom. 6 därhän, att den endast skulle avse statsråd, justitieråd och regeringsråd, som äro ledamöter av riksdagen, så har denna tolkning verkligen en gång av första lagutskottet blivit tillämpad. En mycket konservativ ordförande i första lagutskottet tillkallade en gång i ett par frågor ett justitieråd och senare samma dag ett regeringsråd, av vilka icke någondera var ledamot av riksdagen. Men spåren måtte ha förskräckt, ty det upprepades aldrig. Och samme ordförande hade den uppfattningen, att denna tolkning ej kunde avse statsråd, fastän § 37 mom. 6, som då stod på en annan plats men hade samma lydelse, ställde dem i samma belägenhet.

Frågan om justitieråd och regeringsråd har i propositionen lämnats liksom i kommittéförslaget oberörd för att icke huvudfrågan om statsråd skulle bli komplicerad. Jag tror det är bättre att renodla frågan om statsråden, sådan den här föreligger, och till densamma säga ja.

Den talare, som först förde utskottets talan, yttrade — vad sedermera också andra upprepat — att det är en fullkomligt enastående anordning, att spetsarna av förvaltningen, departementscheferna och övriga statsråd, skulle komma att deltaga i delegationsförhandlingar, som äro avsedda att för riksdagen vara rådgivande och sedan genom riksdagens beslut vägledande för Kungl. Maj:t. Men, mina herrar, vad var det som skedde 1840, när departementalre-

Ang. statsråds tillträde till riksdagens utskott. (Forts.)
formen genomfördes och vi fingo den nuvarande statsrådsorganisationen? Den följdes av ett kungl. cirkulärbrev, som gav departementschef rätt, men icke skyldighet, att infinna sig i de centrala ämbetsverken, när helst de ville, för att med dem överlägga i frågor, som skulle gå vidare till regeringen. Det är sagt, och detta med ganska stor sanning, att *Sveriges riksdag är Sveriges förnämsta ämbetsverk*; hela dess arbete, hela dess inriktning går i objektivitetens tecken — detta har framhållits förut i dag, och jag tror, att man kan understryka det. Men kunna våra vanliga ämbetsverk tåla vid möjligheten av ett statsrådsbesök, så torde de svenska utskotten kunna tåla det ännu bättre, då de ha en maktställning, som ämbetsverken icke ha. Och vilket bruk ha statsråden gjort av denna sin rätt efter 1840 års reform? Deras *tid* har icke tillåtit dem att ofta besöka ämbetsverken. Jag vet inte om det ens någon gång har förekommit. Man kan möjligen därav draga den slutsatsen, att farhågorna för att statsråden skulle begagna den rätt, som här av Kungl. Maj:t och utskottet föreslagits, i så stor utsträckning, att det bleve ett missbruk, äro, herr talman, en överdrift bland alla andra överdrifter i oppositionen mot detta förslag.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Herr talman! Om den episod, i vilken vi nu befinna oss, må man säga vad som helst, men det måste man i alla fall erkänna, att den är tidsenlig.

Frågan är ju här, vad avsikten verkligen är med det föreliggande förslaget. En annan fråga är, om avsikten vinnes med förslaget.

Jag har förut talat emot en motion av liknande innebörd, och jag har också till socialdemokratiska gruppen avlåtit en skrivelse, i brist på möjlighet att själv närvara, där jag sagt, att jag finner övervägande skäl tala emot en anordning som den här föreslagna. Och jag har inte av dagens diskussion på något sätt kunnat få en annan övertygelse än den jag förut haft. Jag förvånar mig över att många, som haft samma övertygelse som jag och röstat för motionens avslående, nu äro med på ett liknande förslag. Men det är nog även det ett tidens tecken.

Det har nu sagts av justitieministern troskyldigt — och det kan också ligga något under det — att meningen är att åstadkomma praktiskt samarbete mellan regering och riksdag. Men hur är det här i riksdagen, när den skall behandla utrikespolitiska frågor, till exempel frågan om ett utrikesutskott, varigenom man skulle få ett omedelbart samarbete med riksdagen i stället för den där obekanta storheten utrikesnämnden, som dväljes där uppe bland de gyllene molnen och som skall föreställa en representant för riksdagen? Hur har man från regeringshåll förfarit med § 56 riksdagsordningen, som ju talar om ett omedelbart samarbete med riksdagen? Den har regeringen inte funnit anledning att begagna sig av annat än någon enstaka gång, under världskriget särskilt.

När frågan om det politiska utrikesutskottet var före, så uppträdde ju statsrådet Möller och slog ihjäl detta praktiska samarbete med riksdagen genom att han fick instämmanden av herr Trygger och herr Löfgren och herr Nilsson i Gränebo. Det praktiska samarbetet är sålunda inte alltid regeringens sak. Möller sade då att man skulle taga större mål för sina uppgifter, och bland annat nämnde han, såsom jag vill erinra mig, den struntsak, som nu är före i dag, att statsråd skulle få besöka utskotten. Då yttrade herr Möller — och han får ursäktas mig, att jag, fastän han är statsråd, vidhåller min mening och också försvarar demokratin på mitt sätt — den 21 april 1928 följande: »Det är klart att i varje fall för det parti, som för ett visst tillfälle har regeringen, kan det kanske ur många utskottsledamöters synpunkt vara, låt mig

Ang. statsråds tillträde till riksdagens utskott. (Forts.)

säga, litet otrevligt, att en regeringsledamot kommer till utskottet för att så att säga leda i varje fall sitt eget partis arbete i utskottet och förhandlingarna därom, därför att det betyder naturligtvis, att åtskilliga av de utskottspampar, som finnas, bli en liten smula nedskruvade.»

Där ser man ett uppriktigt tal om vad den ursprunglige upphovsmannen hade för mening. Enligt min uppfattning borde det ur demokratisk synpunkt vara tillräckligt för att fullständigt fälla detta förslag. Men jag beundrar uppriktigheten, och det går inte att försöka förmå mig att tro, att det inte var menat vad där sades.

Jag är nu gammalmodig och håller på folkets självbestämmerätt i riksdagen. Jag vill ha en stark riksdag och en stark regeringsmakt på samma gång och inte såsom nu en svag regeringsmakt och en svag riksdag, ty då börjar folket fundera på, om vi inte kunna undvara bägge två.

Och herr Engberg — förlåt, statsrådet Engberg — talade nyligen i Göteborg, där han på sitt vanliga robusta och som jag alltid tycker tilltalande sätt — även då han har en helt annan mening än jag, har jag tyckt om hans framträdande och vältalighet — yttrade något om, att regeringens uppgift skall vara att regera och riksdagens att kontrollera. Det är också en fläkt av Möllers anda, sådan den framträder i det ovannämnda uttalandet, fastän på ett mera orakelmässigt sätt framställd. Vad menas med att kontrollera en regering, om riksdagen inte själv får besluta någonting och regeringen inte tillika får till uppgift att kontrollera riksdagen? Det är således en falsk framställning. Bägge statsmakternas uppgift är att regera, och bägge statsmakternas uppgift är att kontrollera eller rättare sagt uppfostra varandra. Åtminstone var det meningen med konstitutionen.

Jag kan således inte anse denna reform vara »nödig eller nyttig», men det fästa vi oss ju inte vid. Ty om vi vilja en sak, anse vi den vara nödig och nyttig, även om andra anse den vara onödig och onyttig, därför att de ha en annan mening. De äro en dekoration i författningen, de där två orden. Jag för min del finner i varje fall intet hinder att ge min röst åt en sak, som jag tycker har medelmåttig nödvändighet och nyttighet. Denna sak tror jag emellertid inte ens har det, och därför nödgas jag redan på den grunden taga avstånd, liksom också på grund av de avslöjanden vi fått om förslagets upphovsmans verkliga mening. Och än mer vid behandlingen av frågan om att skaffa oss ett utrikespolitiskt utskott gick som sagt Möller, en av den nuvarande regeringens främsta män, totalt emot ett praktiskt samarbete med riksdagen i en av nutidens allra viktigaste frågor. Då talade däremot hans nuvarande statsrådskamrat Engberg skarpt emot honom i andra kammaren på sex tryckta sidor, men han slutade i alla fall med att inte göra något yrkande! Hur kan man uppehålla sig med kraft i motiven på sex tryckta sidor och sedan inte göra något yrkande? Det är också tecken på svaghetssymptom hos statsmakterna. Man är rädd för varandra och vill inte *uppfostra varandra*, vilket ju är meningen med parlamentarismen, såvitt jag förstår.

Nu tror jag knappast, trots berörda yttrande av Möller, att han får rätt i fråga om följder. Om han kommer till utskotten, kommer han ingalunda säkert att bli någon ledare för sitt eget parti ens. Ett statsråd, en slumpvis tillkommen varelse, är väl i alla fall inte något så märkvärdigt, att bara han uppenbarar sig i ett utskott, ligga partiledamöterna genast platt på näsan för honom. Jag tror snarare, att hans besök kan verka irriterande, och kommer han dit i avsikt att göra sina partimedlemmar till nollor, kanske de borsta upp sig i någon mån och gärna vilja söka förvandla honom till en tiggare vid utskottets dörr. Må då så även ske!

Beträffande ordförandens i konstitutionsutskottet omfattande och ingående

Ang. statsråds tillträde till riksdagens utskott. (Forts.)
skön målningar av denna stora reform, som han nu tillstyrker, ehuru han förut avstyrkt densamma, så behöver man naturligtvis många ord för att försvara en sådan ståndpunkt. Jag tror möjligen också, att allt vad som här förutsättes skall inträffa, inte kommer att inträffa. Här kommer ett beskedligt statsråd och knackar på dörren och frågar, om han får komma in. Och så kommer han in och talar. Jag är nog för all del övertygad om, att med det nuvarande tidsläget kommer han att få sina partimedlemmar med sig — ja, ingen regel utan undantag förstås! Men det har han ju redan nu. Se bara på den proposition, som här väckts! Nu falla alla partimedlemmar till föga för densamma, även om de förut röstat emot. Och så kommer det att gå i alla partier, ty så äro vi för närvarande beskaffade.

Jag var med på den tiden, då man i andra kammaren steg individuellt upp i bänkarna och sade vad man personligen tyckte. Sålunda yttrade en gång en jämtlänning: »Jag står här i bondens storstövlar och säger vad jag tycker är sant.» Det förekommer inte nu, förstås. Det är inte parlamentariskt, och det är oförsiktigt. Men så gjorde vi på den tiden, och det var en ganska härlig tid. Demokratien är i avsevärd mån redan avskaffad, även om man far ut i bygderna och talar om att det är den vi skola försvara och samtidigt framlägger sådana här propositioner, där man uttryckligen bekänner, att man vill använda dem för att undertrycka den gamla demokratien och lagarnas mening, sådana de stiftades 1809.

Emellertid kan det ju också vara nyttigt i många fall, att ett statsråd får komma till utskotten. Man kan få interpellera honom, alldeles som man interpellerar honom i riksdagen, och då får han stå upp och svara på frågorna. Det kan även vara fördelaktigt för statsrådet, och då bli vi bröder i alla fall, trots den höga rangen.

För resten framställer sig här ett spörsmål, när man talar om utländska föredömen: varför kunna inte debatterna inom utskotten också här få vara offentliga, såsom exempelvis i folkförbundet och, enligt vad som påstås, också i andra parlament? Då får man ju kontrollera de där samspråken mellan statsråden och hans partimedlemmar och övriga partiets medlemmars uppförande vid statsrådets besök. De, som inte tillhöra hans parti, komma naturligtvis inte att ta någon särskild hänsyn till vad statsrådet säger, om det inte rör en mycket neutral fråga och han genom sakkunskap kan anföra goda skäl. Ty då böja vi oss ju alla. Men här bleve det väl mest partifrågor, som skulle ifrågakomma, då förslagets upphovsman säger, att det är meningen att komma dit och bli ledare för partivännerna.

Jag tror nu i alla fall, att, i motsats till vad propositionen åsyftar, en visit av ett statsråd kommer att oftast bli en oförarglig företeelse. Men vi behöva inte ändra grundlagarna för oförargliga företeelser, utan det skall vara av viktiga skäl.

På dessa grunder, herr talman, yrkar jag avslag på den kungl. propositionen.

Herr Pettersson, David: Herr förste vice talman! Jag har under behandlingen i utskottet kommit till den övertygelsen, att den åtgärd, som den kungl. propositionen föreslår, är i hög grad överskattad och att, ifall den skulle ha några verkningar, dessa skulle bli av ogynnsam art. I denna min övertygelse har jag blivit starkt genom det anförande, som nyss hållits av herr Hammar-skjöld.

Det heter beträffande behovet av denna grundlagsändring i den kungl. propositionen, »att det vid flerfaldiga tillfällen har yppats behov av direkt samråd mellan statsrådsledamot och utskott». Jag tror, att de tillfällena i varje fall äro ytterst sällsynta, och när man hör herr Strömberg säga, att ett sådant

Ang. statsråds tillträde till riksdagens utskott. (Forts.)

behov kan uppstå vid vissa tillfällen, förstår man ju, att det åtminstone inte varit trängande.

När det gällt för mig att taga ståndpunkt till frågan, har jag givetvis gått till min egen praktiska erfarenhet. Jag måste då säga, att det mig veterligen aldrig inom utskott, där jag suttit, förefunnits något verkligt behov att höra ett statsråd. Och detta är av helt naturliga skäl. Vad ett utskott behöver är uteslutande rent sakliga och objektiva synpunkter, och sådana sakliga och objektiva synpunkter kan utskottet få ifrån andra håll, ifrån dem, som i regel äro mera sakkunniga än statsråden själva. Ty man kan inte begära, att ett statsråd skall vara sakkunnig på alla områden, som höra under hans departement. De sakkunniga äro i första hand de, som utarbetat propositionerna, de, som föredragit dem i regeringsrätten eller statsrådet o. s. v.; de ha naturligtvis en mycket mera intim och ingående detaljkännedom om förslagen än en statsrådsledamot kan ha. Sålunda finns det, såvitt jag förstår, från utskottens sida ytterst sällan något behov av att ett statsråd kommer dit och lägger fram sina synpunkter.

Och vad statsråden själva beträffar, kan jag inte heller förstå, att det skulle vara någonting särskilt lockande att få komma dit. Deras sakkunskap är ju i alla fall inte högre eller förstklassigare eller mera framträdande än deras, som nu bruka kallas till utskotten. Skall ett statsråd komma dit, kanske det skulle ske i den avsikten, att han genom sin personliga närvaro kunde utöva en viss press på utskottet och därigenom få det över på sin sida. Jag tror emellertid inte att man får överskatta ett statsråds prestige, och jag tror inte heller, att man får underskatta utskottsledamöternas personliga hållfasthet. Den synpunkten tror jag alltså inte har så synnerligen stor betydelse.

Det finns en annan synpunkt av större betydelse, som redan är anförd från flera håll och som först framhölls av herr Hammarskjöld, då han sade, att en *rättighet* för statsråd lätt medför en *skyldighet*. Med andra ord: har han rättighet att komma till utskotten, så kommer det så småningom att arbeta sig fram en praxis, som för honom också medför en skyldighet att komma dit. Det må skrivas aldrig så mycket, och det må uttalas aldrig så många gånger här i riksdagen, att en sådan praxis inte kommer att utbildas, men jag är övertygad om, att det inte kan undvikas. Ty om ett statsråd kommer till ett utskott och gör en del uttalanden, som sedan bli föremål för olika tolkningar, kanske han sedan blir nödsakad att komma dit igen för att meddela utskottet, vilken tolkning som är den riktiga. Utskottet behöver givetvis inte såsom sådant anhålla, att han kommer dit, men det kan i alla fall finnas en stämning inom utskottet, som önskar, att han så gör, och då kan han svärigen undandraga sig detta. Det kommer säkerligen att gå med denna sak, liksom det har gått med statsrådets uppträdande här i riksdagen. De ha inte skyldighet att uppträda, men det har utvecklats sig i praxis till en skyldighet.

Jag är övertygad om, att om nu denna grundlagsändring går igenom, så komma de statsråd, som få praktisera detta, inte att bli så synnerligen glada. De komma otvivelaktigt att få ofantligt mycket större olägenheter därav än glädje.

Vi veta ju, att det står i § 38 riksdagsordningen, att grundlagsändringar inte skola företagas, utan att de anses högst nödiga och nyttiga. Jag för min del håller före, att denna grundlagsändring varken är nödig eller nyttig. Mig veterligen har aldrig något behov uppstått av ett statsråds närvaro i ett utskott. Man vet inte vilka konsekvenser det kan dra med sig. Vi ha det lugnt och bra som vi ha det, och det finns sålunda ingen anledning att införa en sådan grundlagsändring som denna.

På dessa grunder ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Ang. statsråds tillträde till riksdagens utskott. (Forts.)

Herr Trygger: Herr talman! Jag skall inte upprepa de skäl, som äro anförda mot det föreliggande förslaget. Jag skall endast ange min egen ställning och säga några ord ytterligare till stöd för den åsikten, att vi icke böra antaga denna grundlagsändring.

Om vi skulle taga ett förslag sådant som detta, komme ju två möjligheter att föreligga, antingen att statsråden i allmänhet begagna sig av den rätt, som tillerkänts dem att deltaga i utskotts överläggningar, eller också att de inte bry sig om saken eller begagna rätten så litet som möjligt. I det senare fallet är det ju klart, att det vore en galenskap att vidtaga en grundlagsändring, ty att ändra grundlagen utan något avsevärt praktiskt resultat av ändringen kan icke vara lämpligt. Om vi skola gå till en ändring, måste vi sålunda utgå ifrån, att statsråden tänka begagna den rätt, som här är i fråga, och jag vill då fästa uppmärksamheten på följande.

Om jag ser på den tid, som jag kan överskåda, då jag varit med i riksdagen och även i regeringen, är det alldeles otvivelaktigt, att arbetet har hopat sig allt mer och mer, såväl inom regeringen som inom riksdagen. Det är nu en arbetsbörda, som är mycket stor. Då måste det vara av stor vikt att se till, att man icke vidtager sådana anordningar, som öka denna arbetsbörda ytterligare. Man bör, såvitt jag förstår, i detta fall vara synnerligen försiktig.

Om nu statsråden i allmänhet skulle begagna denna rätt, skulle detta enligt min mening också väsentligen öka arbetstiden inom utskotten. Det skulle föranleda, att utskottsarbetet förlängdes och att en massa onödiga diskussioner inom utskotten skulle komma i fråga, som man nu inte känner till. Det är skillnad på statsråd och statsråd. Man kan vara tämligen säker på, att den, som är den mest sakkunnige, tar minsta tiden i anspråk, medan den, som är den mest vältalige, kanske kan i en fråga taga en hel förmiddag i anspråk för utskotten, som de skulle kunnat använda på ett bättre sätt. Det är sålunda uppenbart, att anordningen skulle taga tid för regeringens egna medlemmar, genom att de måste uppträda i utskotten, och taga tid för utskottens medlemmar, därigenom att de på detta skulle tvingas deltaga i diskussioner, som inte äro nödvändiga.

Min ärade vän herr Reuterskiöld kom fram med ett argument, enligt vilket man dock skulle få en viss ersättning, även om man toge bort tid både för statsråden och för utskottsledamöterna genom statsrådsbesöken i utskotten. Han sade nämligen, att då bleve debatterna i kamrarna så mycket kortare. Debatterna inom utskottet mellan ministern och utskottets ledamöter kräve visserligen tid, vilket vore tråkigt, men detta finge man riklig ersättning för, ty då pratade man mindre i kamrarna. Tro herrarna verkligen det? Jag tror tvärtom. Vi skulle säkerligen prata så mycket mer här, ty vi vore redan inpratade i utskottet. Det bleve ett slags övning, som vi hade där, och sedan komme själva uppvisningen i kamrarna. Det vore sålunda tre grupper, som skulle bli lidande genom den föreslagna grundlagsändringen, först regeringen, sedermera utskotten och slutligen kamrarna.

Kan det verkligen vara lämpligt att genomföra en sådan sak? Jag är övertygad om att de, som ha någon erfarenhet i detta ämne, den nuvarande regeringens medlemmar liksom tidigare regeringars medlemmar, skola finna, att allt egentligen gått utmärkt bra utan hela denna tillställning.

Herr talman! Då det dock till sist blir de medlemmar av kammaren — vi dii minores, som varken äro med i regering eller i utskott — vilka få lida, skall jag be, att kammaren måtte väl betänka sig, innan den underkastar sig ett sådant lidande, som antagandet av detta förslag skulle komma att innebära.

Ang. statsråds tillträde till riksdagens utskott. (Forts.)

Herr **Reuterskiöld**: Herr talman! Endast några få ord! Den erfarenhet, som jag kunnat skaffa mig under min riksdagstid, kan inte på långa vägar mäta sig med den erfarenhet, som den siste ärade talaren förvärvat. Men den erfarenhet jag har från det utskott, som jag nu i flera år tillhört, är den, att när en fråga är utdebatterad i utskottet och sedan debatteras i kammaren, blir det inte tillnärmelsevis så långa debatter där, ty då vet var och en vad som är kärnpunkterna och lämnar bort allt det andra.

Tro herrarna det blir annorlunda, om statsråden få deltaga i utskottsdebatten?

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först därpå att kammaren skulle till vilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga det av utskottet i förevarande utlåtande framställda förslaget till ändrad lydelse av §§ 37 och 46 riksdagsordningen samt vidare därpå att nämnda förslag skulle förkastas; och förklarade herr förste vice talmannen sig finna den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Herr **Sundberg** begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givnen varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till vilande för vidare grundlagsenlig behandling antager konstitutionsutskottets förslag till ändrad lydelse av §§ 37 och 46 riksdagsordningen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, förkastas nämnda förslag.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr förste vice talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr **Strömberg** begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 49;

Nej — 57.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 20, i anledning av väckta motioner om sänkning av de för rösträtt vid allmänna val föreskrivna åldersgränser, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 21, i anledning av väckta motioner angående valbarhetsvillkor för beklädande av poster i kommunala nämnder och styrelser.

Konstitutionsutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft de inom riksdagen väckta, likalydande motionerna nr 70 i första kammaren av herr **Johan Bernhard Johansson** m. fl. och nr 77 i andra kammaren av herr

Om visst villkor för beklädande av kommunala förtroendeuppdrag.

Om visst villkor för beklädande av kommunala förtroendeuppdrag. (Forts.)
Lindman m. fl., vari hemställts att riksdagen måtte besluta sådana ändringar beträffande valbarhetsvillkor för beklädande av kommunala fullmäktige- och förtroendeposter, att dylik post icke finge innehavas av den, som häftade för honom påförda allmänna utskylder, vilka förfallit till betalning under något av de tre sistförflutna kalenderåren.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen i anledning av förevarande motioner i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t efter verkställd allsidig utredning av frågan om skärpt kommunalt utskyldsstreck såsom villkor för valbarhet och behörighet till kommunala förtroendeuppdrag måtte för 1935 års riksdag framlägga förslag till lagbestämmelser i ämnet.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Hallén, Strömberg, Larsén, Källman, Nils Andersson, Borg, Fast, Andersson* i Malmö och *Nilsson* i Göteborg ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa att förevarande motioner I: 70 och II: 77 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr **Källman**: Herr talman! Det får väl anses vara nästan självklart, att det, när ett så viktigt skrivelseförslag som det föreliggande blir föremål för kammarens behandling, säges några ord, i synnerhet som det finns en jämförelsevis manstark reservation, vari yrkas avslag.

Utskottet föreslår en upprepning av 1930 års skrivelse rörande skärpt kommunalt utskyldsstreck för valbarhet och behörighet till kommunala förtroendeuppdrag. Det innebar, att man inte skulle få häfta för påförda allmänna utskylder, vilka förfallit till betalning under något av de tre senaste åren.

Jag har sedan gammalt haft den uppfattningen, att man inte skall häfta för oguldna utskylder, såvitt man kunnat undgå det. Och betalar man inte frivilligt, uttagas ju utskylderna tvångsvis. Det sker nu frivilligt i högsta grad i vad det avser personer, som inneha kommunala förtroendeuppdrag. Reservationerna anse det icke påkallat att lagstifta för sällsynta undantagsfall.

Jag vill påpeka i allra största korthet, att tillämpningen av en lagstiftning i skrivelsens anda kommer att föranleda ganska betydande svårigheter i det praktiska utförandet. Det är lätt att konstatera, om en person icke är valbar. Det möter inga svårigheter vid valtillfället. Men behörigheten att inneha uppdrag är inte alltid lika lätt att komma underfund med. Jag fäster uppmärksamheten på, att enligt prejudikat av 1923 betyder behörighet att sitta kvar detsamma som att vara valbar. Jag skall här inte redogöra för prejudikatet för att inte upptaga någon onödig tid. Men man har rätt att fråga sig, när någon är obehörig enligt skrivelseförslagets motivering. Jo, svarar man, det är när man häftar för obetalda utskylder under något av de tre senaste åren. Men när är detta fallet? Svaret måste bli, enligt vad vi känna sedan gammalt, att det är, när man inte har betalt utskylderna på *uppbördsstämma*. Nu har man emellertid ett system med införsel i lön, som förekommer även beträffande personer, som inneha kommunala förtroendeuppdrag. Då blir frågan — och den kan ju inte alltid bli så lätt att knäcka för vederbörande utredningsmän — om en person, som betalat sina utskylder genom en alltfjämt fortgående införsel i lön, är behörig att sitta kvar, trots att han inte erlagt pengarna på uppbördsstämma.

Jag är för övrigt övertygad om, att det möter stora svårigheter att införa det slags underrättelseväsen, som måste införas, om det skall bli någon mening med bestämmelserna i fråga. Den kommunala uppbördsmyndigheten måste åläggas att underrätta åtminstone respektive myndigheters ordförande, när

Om visst villkor för beklädande av kommunala förtroendeuppdrag. (Forts.) någon häftar för oguldna utskylder enligt den lagstiftning, som här förebådas. Men hur skulle det bli, om det någon gång inträffade — och det är inte uteslutet — att en hel nämnd eller styrelse inte längre kunde få sitta kvar i sin befattning, alldenstund inte vederbörande längre ägde behörighet enligt lagen? Och vilken uppfattning tror man, att folk i allmänhet skulle få ute i bygderna, i händelse en förtjänt person, som är kommunalt kunnig och verksam och utför ett gott arbete i det allmännas tjänst, vid något tillfälle, då han inte orkat betala på uppboresstämma, skulle nödgas frånfalla sitt kommunala förtroendeuppdrag? Jag vill fästa uppmärksamheten på, att utskottet mycket följdriktigt förordar lika åtgärder inte bara för fullmäktige, kommunalnämnd och drätselkammare, utan jämväl för alla möjliga andra förvaltningsstyrelser. Det kan uppstå svårigheter, och det är inte uteslutet, att en lagstiftning av detta slag inte alltid kommer att bli förenlig med vad vi kalla rättsmedvetandet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Den ärade reservanten har här gått in på sakfrågan. Utskottet har ingen anledning att göra detta. Utskottet har tidigare föreslagit en skrivelse, och riksdagen har bifallit förslaget. Här är det fråga om att i en förnyad skrivelse begära utredning av spörsmålet om »skärpt kommunalt utskyldsstreck». Grunden till denna förnyade skrivelse ligger i den utredning, som hittills verkställts, och de yttranden, som däröver avgivits och vilka innebära, att en vidare ram för utredningen är nödvändig, innan någon ståndpunkt kan tagas.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr förste vice talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan godkänna den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepade propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Källman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 21, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och godkännes den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Anslag till
ersättning i
följd av
intecknings-
förnyelsernas
avskaffande.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för beredande av ersättning för förlorad lösen i följd av inteckningsförnyelsernas avskaffande.

I en till riksdagen avlåten, den 9 februari 1934 dagtecknad proposition, nr 101, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att under andra huvudtiteln till ersättning för förlorad lösen i följd av inteckningsförnyelsernas avskaffande anvisa ett extra anslag för budgetåret 1934/1935 å 270,000 kronor.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehaft en inom första kammaren av herr *Th. Borell* väckt motion, nr 74, vari hemställts, att ifrågavarande för budgetåret 1934/1935 beräknade anslag å 270,000 kronor måtte höjas med 200,000 kronor till 470,000 kronor.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag och med avslag å herr *Borells* motion, I: 74, i vad densamma skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, under andra huvudtiteln till ersättning för förlorad lösen i följd av inteckningsförnyelsernas avskaffande anvisa ett extra anslag för budgetåret 1934/1935 å 270,000 kronor.

Herr **Hamrin**: Herr talman! Då ett beslut i enlighet med statsutskottets utlåtande nr 118 är avhängigt av ett beslut i enlighet med första lagutskottets utlåtande nr 50, tillåter jag mig yrka, att statsutskottets hemställan i utlåtandet nr 118 måtte bifallas under förutsättning, att riksdagen i anledning av första lagutskottets utlåtande nr 50 för sin del antager förslag till lag angående upphävande av gällande bestämmelser om förnyelse av inteckning.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att därunder endast yrkats, av herr *Hamrin*, att vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt skulle bifallas under förutsättning, att riksdagen i anledning av första lagutskottets utlåtande nr 50 för sin del antog förslag till lag angående upphävande av gällande bestämmelser om förnyelse av inteckning.

Därefter gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan oförändrad samt vidare enligt herr *Hamrins* yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag till bidrag till uppförande av tuberkulossjukvårdsanstalter samt till driftkostnaderna vid dylika anstalter jämte i dessa ämnen väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående upphävande av gällande bestämmelser om förnyelse av inteckning m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Herr förste vice talmannen hemställde nu, att behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan måtte få uppskjutas till ett annat samman-

tråde samt att de anslag, som utfärdats till det pågående sammanträdet fortsättande på aftonen, måtte få nedtagas.

Vad herr förste vice talmannen sålunda hemställt bifölls.

Anmälades och bordlades

bankoutskottets memorial och utlåtanden:

nr 50, angående införande av voteringsmaskin i riksdagens kamrar;

nr 51, i anledning av styrelsens för riksdagsbiblioteket framställning om anslag för tryckning av en bibliografi över Sveriges offentliga publikationer;

nr 52, angående högtidlighållandet av riksdagens 500-årsjubileum;

nr 53, angående regleringen för budgetåret 1934/1935 av utgifterna för riksdagen och dess verk m. m.; samt

nr 54, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärd för bevarande av förre lokomotivmästaren A. Larssons delaktighet i enskilda järnvägarnas pensionskassa, dels ock väckt motion om understöd åt Larsson m. m.;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 36, i anledning av väckt motion om beredande av möjlighet till förlängd värnpliktstjänstgöring för till linjetjänst uttagna värnpliktiga och f. d. stamanställda;

nr 37, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition nr 38 med förslag till förordning om erkända arbetslöshetskassor m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 39 med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 8 april 1927 (nr 77) om försäkringsavtal; samt

nr 39, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om offentlig arbetsförmedling, dels ock i ämnet väckta motioner; ävensom

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 10, i anledning av väckt motion, II: 76, angående ersättning i vissa fall av statsmedel för skada, som tillfogats enskild person vid ingripande på ordningsmaktens sida.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 5.38 e. m.

In fidem

G. H. Berggren.